

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ
ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

2010

«Ֆինանսական կայունության հաշվետվությունում» ներկայացված են Հայաստանի ֆինանսական համակարգի կայունությանը սպառնացող հավանական ռիսկերի գնահատումը և ֆինանսական համակարգի՝ այդ ռիսկերը չեզոքացնելու կարողությունը:
Հաշվետվությունում ներառված ՀՀ մակրոտնտեսական միջավայրի և ֆինանսական համակարգի վերլուծությունների վերաբերյալ առավել մանրամասն տեղեկատվությունը հրապարակվում է «ՀՀ ԿԲ տարեկան հաշվետվություն», «Գնաճի հաշվետվություն», «ՀՀ ֆինանսական համակարգը. զարգացումը, կարգավորումը, վերահսկողությունը» պարբերականներում:

**Ներկայացված ցուցանիշները
30.03.2011 թ. դրությամբ են:**

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ
Երևան 0010, Վազգեն Սարգսյան 6
Հեռախոս՝ (374 10) 58 38 41
Ֆաքս՝ (374 10) 52 38 52
Ինտերնետային կայք՝ www.cba.am

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Նախաբան	5
1. Համաշխարհային տնտեսության զարգացումները	8
1.1. Մակրոտնտեսական միջավայր	8
1.2. Միջազգային ֆինանսական շուկաներ	12
1.3. Տարածաշրջանի երկրների զարգացումները	16
2. Զարգացումները Հայաստանի մակրոտնտեսական միջավայրում	21
2.1. Մակրոտնտեսական զարգացումներ	21
2.2. Արտաքին առևտուր	24
2.3. Զուտ գործոնային եկամուտներ և տրանսֆերտներ	24
2.4. Տնային տնտեսությունների եկամուտներ և պարտքի բեռ	25
2.5. Անշարժ գույքի գներ	27
3. Հայաստանի ֆինանսական շուկայի կայունությունը	31
3.1. Դրամական և կապիտալի շուկաներ	31
3.2. Արժույթային շուկա	34
4. ՀՀ ֆինանսական հաստատությունների կայունությունը	35
4.1. Առևտրային բանկեր	36
4.1.1. Ֆինանսական միջնորդություն, կենտրոնացվածություն	36
4.1.2. Վարկային ռիսկ	37
4.1.3. Իրացվելիության ռիսկ	39
4.1.4. Շուկայական ռիսկ	41
4.1.5. Կապիտալի համարժեքություն և եկամտաբերություն	43
4.2. Վարկային կազմակերպություններ	44
4.3. Ապահովագրական ընկերություններ	45
4.4. Արժեթղթերի շուկայի մասնակիցներ	48
4.5. Ֆինանսական համակարգի այլ մասնակիցներ	49
5. Ֆինանսական կայունությունը ՀՀ ֆինանսական ենթակառույցներում	51
5.1. ՀՀ միջբանկային վճարումներ	51
5.2. Արժեթղթերի հաշվարկների համակարգեր	57
5.3. Ավանդների երաշխավորում	59
5.4. Վարկային ռեգիստր և ԱՔՌԱ վարկային բյուրո	60
Գծապատկերներ	62
Աղյուսակներ	64
Օգտագործված հապավումներ	64

Ֆինանսական կայունությունը կարելի է բնորոշել որպես ֆինանսական, մակրոտնտեսական պայմանների այնպիսի համադրություն, երբ ֆինանսական համակարգը՝ ֆինանսական հաստատությունները, շուկաները և շուկայի ենթակառուցվածքները միասին ունակ են դիմակայելու հավանական ցնցումներին ու անհավասարակշռություններին՝ այդ կերպ նվազեցնելով ֆինանսական միջնորդության գործառույթների ընդհատման հավանականությունը:

Ֆինանսական կայունությունը սահմանելիս հաշվի է առնվում այն հանգամանքը, որ ֆինանսական անկայունություն կարող է առաջանալ ինչպես ֆինանսական համակարգի ներքին գործընթացների խաթարման, այնպես էլ երկրի ներսում ու համաշխարհային տնտեսությունում անբարենպաստ մակրոտնտեսական զարգացումների, խոշոր փոխառումների ու պարտատերերի հետ կապված խնդիրների, տնտեսական քաղաքականության կամ ենթակառուցվածքների փոփոխությունների հետևանքով:

Ֆինանսական կայունության ապահովումը ենթադրում է ռիսկերի հիմնական աղբյուրների, ֆինանսական ռիսկերի ոչ ճիշտ կառավարման, ակտիվների գների ձևավորման անարդյունավետության բացահայտում և համապատասխան քաղաքականության իրականացում:

ՆԱԽԱԲԱՆ

Ֆինանսական կայունության հաշվետվության նպատակն է՝ բացահայտել ՀՀ ֆինանսական կայունությանը սպառնացող ռիսկերը և հնարավորությունն ստեղծել քննարկելու այդ ռիսկերը նվազեցնելու ուղիները, իրականացնել միջոցառումներ դրանց կառավարման ուղղությամբ: Հաշվետվությունը պատրաստվում է կիսամյակային պարբերականությամբ և ներկայացնում է նշված ռիսկերի և դրանց նվազեցման ուղղությամբ իրականացված աշխատանքների վերաբերյալ Կենտրոնական բանկի ընդհանուր գնահատականը:

Հայաստանում ֆինանսական կայունության ապահովման պատասխանատու մարմինը ՀՀ Կենտրոնական բանկն է: Ֆինանսական կայունության ապահովման խնդիրը սերտորեն փոխկապակցված է Կենտրոնական բանկի հիմնական՝ գների կայունության ապահովման, ինչպես նաև ֆինանսական համակարգի կայունության ու բնականոն գործունեության ապահովման խնդիրներին: Ֆինանսական համակարգի անկայուն վիճակները կարող են էականորեն խոչընդոտել դրամավարկային քաղաքականության իրականացմանը և արդյունավետությանը: Միևնույն ժամանակ, դրամավարկային և մակրոտնտեսական կայունությունը նպաստում է ֆինանսական կայունությանը սպառնացող ռիսկերի նվազեցմանը:

Ֆինանսական կայունության հաշվետվությունում ներկայացված է ՀՀ ֆինանսական համակարգի կայունության գնահատականը երկու ուղղություններով. առաջինը՝ մակրոտնտեսական գործընթացներին ֆինանսական համակարգի միջնորդավորման արդյունավետության, երկրորդը՝ բուն ֆինանսական համակարգի կայունության, վերջինիս կողմից ռիսկերը չեզոքացնելու ու մեղմելու ունակության գնահատումն է: Հաշվետվությունում ներկայացված են մակրոմիջավայրում և ֆինանսական համակարգում դրսևորված ռիսկերը, դրանց ազդեցությունը տնտեսության ու ֆինանսական համակարգի բոլոր հատվածների զարգացումների վրա:

ՀՀ ֆինանսական կայունության վրա ազդող ռիսկերը կարող են ծագել Հայաստանի ներքին տնտեսությունում, երկրից դուրս՝ արտաքին տնտեսությունում և բուն ֆինանսական համակարգում: Այս առումով ֆինանսական կայունության ապահովման կարևորագույն նախապայմաններն են՝

- կայուն զարգացող ներքին և արտաքին մակրոտնտեսական միջավայրը, որում տնային տնտեսությունները և ձեռնարկությունները բավարար չափով վարկունակ կլինեն,
- կայուն և արդյունավետ ֆինանսական համակարգը, որի ռիսկերը կլինեն խելամիտ ու կառավարելի սահմաններում,
- գործունակ ֆինանսական ենթակառուցվածքները, որոնց անխափան գործունեությունը չի խոչընդոտի ֆինանսական համակարգի գործառնությունների իրականացմանը:

Ելնելով վերոնշյալից՝ ՀՀ ֆինանսական կայունությանը խոչընդոտող հավանական ռիսկերը հաշվետվությունում ներկայացված են 5 հիմնական ուղղություններով՝

- համաշխարհային տնտեսության զարգացումներից ածանցվող ռիսկեր,
- ՀՀ մակրոտնտեսական միջավայրի զարգացումներից ածանցվող ռիսկեր,

- ՀՀ ֆինանսական շուկայի զարգացումներից ածանցվող ռիսկեր,
- ՀՀ ֆինանսական հաստատություններից ածանցվող ռիսկեր,
- ՀՀ ֆինանսական ենթակառուցումներից ածանցվող ռիսկեր:

Հաշվետվությունում ներկայացված են այդ ոլորտներում դրսևորված ռիսկերը և դրանց հնարավոր ազդեցությունը տնտեսության և ֆինանսական համակարգի բոլոր հատվածների զարգացումների վրա: Ընդ որում, ՖԿ հաշվետվությունում առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձված բանկային համակարգի ռիսկերին ու զարգացման ուղղություններին. հաշվի առնելով ֆինանսական համակարգում վերջինիս որոշիչ դերը՝ ֆինանսական համակարգի ակտիվների ավելի քան 90%-ը կազմում են առևտրային բանկերի ակտիվները: Բանկային համակարգը լինելով ներկայիս ֆինանսական համակարգի հիմնական բաղադրիչը՝ պայմանավորում է ընդհանուր ֆինանսական կայունությունը և զարգացման ուղղությունները: Այս հաշվետվությունում բանկային համակարգի կայունության գնահատումը ներառում է վարկային, շուկայական և իրացվելիության ռիսկերի վերլուծությունները:

ՀԱՍՈՒՈՏԱԳԻՐ

Տարվա ընթացքում Հայաստանի ֆինանսական կայունությունը պահպանվել է բավարար մակարդակի վրա: Գյուղատնտեսության ճյուղում արձանագրված անկման արդյունքում գրանցվել է սպասվող մակարդակից ցածր տնտեսական աճ: Տնտեսության մյուս ճյուղերում պահպանվել է աճի միտումը: Մասնավոր տրանսֆերտների և ՀԱՏԵ աճի պարագայում բնակչության եկամուտները շարունակել են աճել, սակայն գրանցված գնաճի ներքո իրական եկամուտները նվազել են:

Ֆինանսական համակարգում ռիսկերի մակարդակների վատթարացում չի դիտվել, ամրապնդվել են հետագա դրական զարգացումների սպասումները: Բանկային համակարգը վերականգնել է վարկավորման աճը, սակայն վարկառուների գնահատման գործընթացում շարունակում է մնալ առավել պահպանողական:

Արտաքին ապրանքային շուկաներից ներթափանցած գնաճային երևույթները և գյուղատնտեսության ճյուղի անկումը էականորեն փոխել են գնաճի զարգացումները: Կենտրոնական բանկը աստիճանաբար վերանայել է գնաճի կառավարմանն ուղղված գործիքակազմի կիրառումը:

Համաշխարհային տնտեսության աճի վերականգնումը շարունակվել է՝ գերազանցելով կանխատեսված մակարդակները: Այդուհանդերձ, անհամապատասխան էր տարբեր տարածաշրջանների ու երկրների տնտեսական աճի անհամաչափությունները: Զարգացած և մի շարք զարգացող երկրներում անհրաժեշտ է ամրապնդել տնային տնտեսությունների զբաղվածությունն ու ֆինանսական դրությունը, կայունացնել և հետագայում նվազեցնել պետական պարտքը, բարեփոխումներ իրականացնել ֆինանսական համակարգերում: Արդյունաբերական և պարենային ապրանքների գների անմախադեպ աճ է արձանագրվել՝ առաջ բերելով տնտեսական աճի զսպման ռիսկեր զարգացած արդյունաբերական երկրների համար, գնաճային ռիսկեր՝ զարգացող երկրների համար: ՀՀ հիմնական գործընկեր երկրներում՝ Ռուսաստանում, Եվրամիության տարածաշրջանում, վերականգնումը դանդաղ է ընթանում (մանրամասն տե՛ս «Համաշխարհային տնտեսության զարգացումները» բաժնում):

Հայաստանում արձանագրվել է 2.1% տնտեսական աճ, ինչին հիմնականում նպաստել են ծառայությունների և արդյունաբերության ճյուղերը: Գյուղատնտեսության ճյուղում գրանցված անկումը բացասական ազդեցություն է ունեցել ընդհանուր տնտեսական աճի և պարենային ապրանքների գնաճի վրա: Գործազրկության պաշտոնական ցուցանիշը, առաջին կիսամյակի փոքր աճից հետո, երկրորդում սկսել է նվազել՝ կապված աշխատուժի նկատմամբ պահանջարկի աճի հետ: Գրանցվել է արտաքին առևտրի և մասնավոր տրանսֆերտների աճի վերականգնում, սակայն դեռևս չի վերականգնվել նախաճգնաժամային մակարդակը: Երկրորդ կիսամյակում արտահանման դոլարային աճի տեմպերի արագացման և ներմուծման աճի տեմպերի դանդաղման պարագայում բարելավվել է ընթացիկ հաշիվը, և ընթացիկ հաշվի պակասուրդը կազմել ՀՆԱ մոտ 14%-ը՝ նախորդ տարվա համեմատ նվազելով 2.0 տոկոսային կետով:

2010 թ. առաջին կիսամյակում Կենտրոնական բանկը բարձրացրել է վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը ընդհանուր առմամբ 2.25 տոկոսային կետով՝ սահմանափակելով ծավալային ընդլայնմանն ուղղված գործիքները: Ապադոլարայնացմանն ուղղված միջոցառումների հետ մեկտեղ, դրամավարկային պայմանների խստացման արդյունքում, առաջին կիսամյակում 12-ամսյա գնաճը հաջողվել է մոտեցնել գնաճի նպատակային միջակայքի վերին սահմանին: Երկրորդ կիսամյակում գնաճային միջավայրը կրկին ակտիվացել է՝ պայմանավորվելով բացառապես առաջարկի գործոններով, որոնք ենթակա չեն դրամավարկային կարգավորման: Այս իրավիճակում, չնայած գնաճի արագացմանը, Կենտրոնական բանկը ձեռնպահ է մնացել վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքի հետագա բարձրացումից, քանի որ բոլոր գնահատումները ցույց էին տալիս, որ ներքին պահանջարկի դանդաղ տեմպերով վերականգնումը գնաճային ճնշումներ չի ստեղծում (մանրամասն տե՛ս «Ֆինանսական կայունությունը ՀՀ մակրոտնտեսական միջավայրում» բաժնում):

ՀՀ առևտրային բանկերը, պահպանելով նորմատիվային պահանջներից բարձր կապիտալի համարժեքության, իրացվելիության ցուցանիշներ, կառավարելի շուկայական ռիսկեր, 2010 թ. գրանցել են աճ: Բանկային համակարգը և վարկային կազմակերպությունները շարունակել են վարկավորման պայմանների դյուրինացումը, և տնտեսության վարկավորման աճը պահպանվել է (մանրամասն տե՛ս «ՀՀ ֆինանսական հաստատությունների կայունությունը» բաժնում):

1. ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՁԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

2010 թ. ընթացքում համաշխարհային տնտեսության զարգացմանն էականորեն խոչընդոտել են դանդաղ նվազող գործազրկությունն ու բանկային համակարգի ռիսկերը՝ զարգացած երկրներում, և տնտեսության գերտաքացման հավանականությունը՝ զարգացող երկրներում: Այս խնդիրները հետագայում ևս արդյունավետ լուծում չստանալու դեպքում կարող են շարունակել խոչընդոտել տնտեսության վերականգնմանը:

Ճգնաժամի վաղ փուլից սկսած կառավարությունների նախաձեռնած ծավալուն հակաճգնաժամային միջոցառումները նպաստել են ֆինանսական շուկաների կայունացմանը և տնտեսական աճի վերականգնմանը: Հակաճգնաժամային աջակցության ծրագրերը 2009-2010 թթ. սկսել են կրճատվել և, ըստ ամենայնի, հետագայում կլինեն առավել քիչ մասշտաբային: Պետական հակաճգնաժամային ծրագրերի կրճատումը բխում է նաև մի շարք երկրների բյուջետային աննախադեպ պակասուրդների և պետական պարտքի մեծ ծավալների խնդրից: Նման երկրների (հիմնականում զարգացած եվրոպական երկրներ) կառավարությունները, բյուջետային և պարտքային դժվարություններից ելնելով, քայլեր են ձեռնարկում հարկաբյուջետային քաղաքականության խստացման ուղղությամբ: Հարկաբյուջետային ազդակի համեմատաբար թույլ խթանող բնույթը հաջորդող տարիներին կարող է խոչընդոտել համաշխարհային տնտեսական զարգացման տեմպերի արագացմանը:

Ճգնաժամի տարիներին համաշխարհային բանկային համակարգում վատորակ ակտիվների մեծածավալ դուրսգրումների հետ մեկտեղ մի շարք ռիսկեր դեռևս շարունակում են արդիական մնալ: Մասնավորապես, կարելի է նշել անշարժ գույքի շուկայում իրավիճակի հետագա վատթարացման հավանականությունը, վարկերի թույլ աճը, գործազրկության բարձր մակարդակի պահպանումը:

Նվազ չէ նաև տարբեր երկրների կողմից վարվող էժան փողերի քաղաքականության մասշտաբների պահպանման բացասական ազդեցությունը: Վերջինս հավելյալ ռիսկեր է ստեղծում՝ հիմնական արժույթների տատանողականության մեծացում, դեպի զարգացող երկրներ կապիտալի անկայուն ներհոսք: Հիմնական արժույթների տատանողականության մեծացումը և կապիտալի անկայուն հոսքերը ստեղծում են տնտեսական լարվածություն և կարճաժամկետում կարող են վտանգել համաշխարհային տնտեսության վերականգնման ներուժը:

1.1. ՄԱԿՐՈՏՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐ

2010 թ. համաշխարհային տնտեսության վերականգնումը թեև դանդաղող տեմպերով, սակայն շարունակվել է: ԱՄՆ կողմից կանխատեսվում է, որ զարգացած երկրներում տնտեսական աճին խոչընդոտող խնդիրների պահպանման դեպքում տնտեսական աճի ցածր տեմպերը կպահպանվեն նաև 2011-2012 թթ.: Համաձայն ԱՄՆ նախնական գնահատումների՝ համաշխարհային տնտեսության աճը 2010 թ. համար կազմել է 5.0%՝ նախորդ տարվա 0.6% անկման փոխարեն: Նշված բարելավումը, ըստ տարբեր

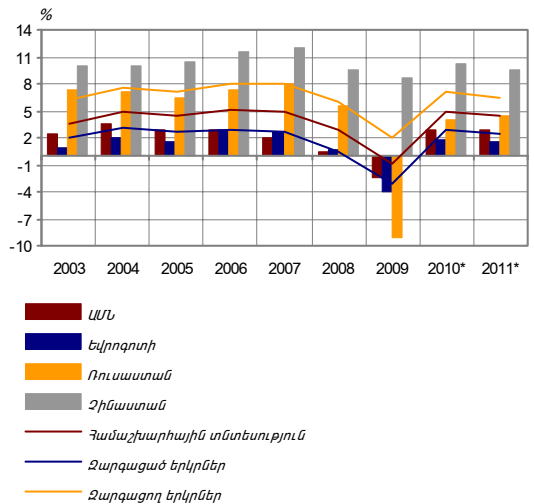
երկրների և տարածաշրջանների տնտեսական աճի տեմպերի, շատ անհամաչափ է բաշխված: Մի շարք զարգացող և անցումային երկրներում գրանցվել է ավելի բարձր տնտեսական աճ, քան զարգացած երկրներում: ԱՄՆ գնահատումների համաձայն՝ զարգացող երկրների 2010 թ. տնտեսական աճը կազմել է 7.1%, մինչդեռ զարգացած երկրներինը՝ ընդամենը 3.0%: Ջարգացած երկրների ցածր տնտեսական աճը հիմնականում բացատրվում է թույլ մասնավոր պահանջարկով, գործազրկության բարձր մակարդակով և վարկավորման զուսպ աճով: Միևնույն ժամանակ, զարգացող երկրներում տնտեսական աճը խթանվել է շարունակաբար ավելացող մասնավոր սպառմամբ: Համաշխարհային աճի նման անհամաչափությունները լուրջ խոչընդոտ են տնտեսական աճի հետագա կայունության և հուսալիության համար:

Ջարգացող երկրների շարքում տնտեսության առավել արագ աճ գրանցել են Չինաստանը (մոտ 10.3%), Հնդկաստանը (9.3%), Բրազիլիան (7.5%): Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայի ու ԱՊՀ երկրներում գրանցվել է առավել համեստ՝ 4.2% տնտեսական աճ: Ջարգացած երկրներից ԱՄՆ-ն դանդաղ տեմպերով վերականգնում է տնտեսական աճը, և ըստ գնահատումների՝ նախաճգնաժամային մակարդակին կհասնի 2011-2012 թթ., իսկ աշխատանքի շուկայի ամբողջական վերականգնման համար կպահանջվի 4-5 տարի: Տնտեսական աճը շատ Եվրոպական երկրներում կշարունակի պահպանվել ցածր մակարդակի վրա մինչև 2011թ.՝ կապված համեմատաբար խիստ հարկաբյուջետային քաղաքականության անցման հետ:

2007-2009 թթ. համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի արդյունքում աշխարհում ավելի քան 30 մլն աշխատատեղ է կրճատվել: Որոշ տարածաշրջաններում, հատկապես զարգացող երկրներում, զբաղվածության վերականգնման միտումների հետ մեկտեղ, համաշխարհային զբաղվածության մինչ-ճգնաժամային մակարդակին հասնելու համար պետք է վերականգնել ևս 22 մլն աշխատատեղ: Դրա համար, տնտեսական աճի վերականգնման ներկայիս տեմպերի պարագայում, համաշխարհային տնտեսությունից կպահանջվի մոտ հինգ տարի: Պետական խթանող քաղաքականությունների կիրառման սահմանափակումները և զարգացած երկրներում կառուցվածքային ու երկարաժամկետ գործազրկության կշիռների աճը հաշվի առնելու դեպքում զբաղվածության մակարդակի արագ վերականգնումն առավել ռիսկային է դառնում: Մի շարք զարգացող երկրներում աշխատանքի շուկան սկսել է վերականգնվել դեռևս 2009 թ. երկրորդ կեսից և 2010 թ. վերջին հասել մինչճգնաժամային մակարդակին:

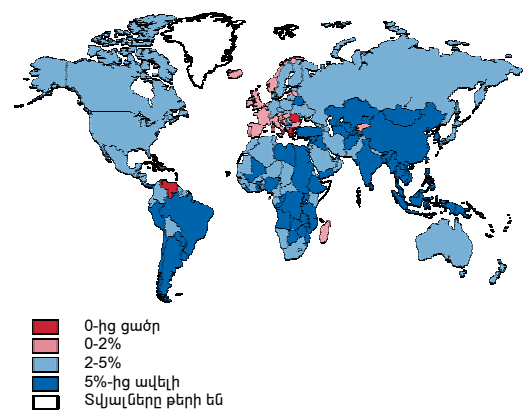
2010 թ., ֆինանսական շուկայի անկայունության պայմաններում, հիմնական երկրների (ԱՄՆ, Մեծ Բրիտանիա, Եվրոգոտի, Ռուսաստանի Դաշնություն) արժույթները դրսևորել են տատանողական վարքագիծ: Ջարգացած երկրներում իրականացված քանակական ընդլայնման քաղաքականության արդյունքում արագացել են դեպի զարգացող երկրներ կապիտալի ներհոսքի աճի տեմպերը, և զարգացող երկրներում դիտվել են ազգային արժույթների արժևորման ճնշումներ: Այս պայմաններում զարգացող երկրներում հաճախացել են արտարժույթային շուկաներում միջամտությունները՝ սեփական արժույթի արժևորումը զսպելու նկատառումներով, որոշ դեպքերում նաև սահմանվել է վերահսկողություն կապիտալի հոսքերի նկատմամբ:

Տնտեսական աճի ցուցանիշներն ըստ տարածաշրջանների

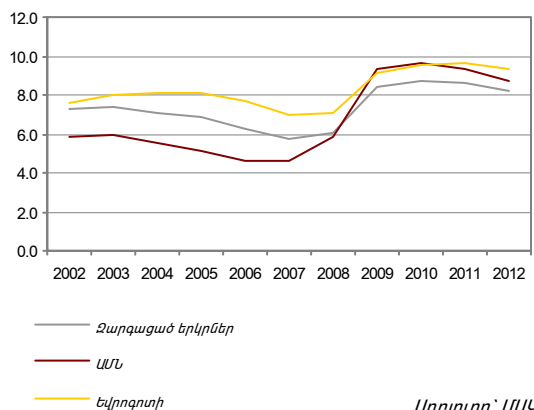
Աղբյուր՝ ԱՄՀ:

2010 - 2011 թթ. միջին իրական տնտեսական աճի կանխատեսումները

Աղբյուր՝ ԱՄՀ:

Գործազրկության շարժը զարգացած երկրներում

Աղբյուր՝ ՄԱԿ:

* Այս և հաջորդ գծապատկերներում աստղանիշով նշված ցուցանիշները ԱՄՀ գնահատումներն են (2011 թ. հունվար):

Արժույթների տատանողականությունը, իրական հավասարակշիռ փոխարժեքների նկատմամբ մեծ շեղումները համաշխարհային մակարդակով կարող են մղել հովանավորչական միջոցառումների իրականացմանը և լրացուցիչ ռիսկեր կառաջացնեն համաշխարհային տնտեսական աճի, ֆինանսական շուկաների կայունության ապահովման համար:

2010 թ. համաշխարհային տնտեսական աճի վերականգնմանը, ինչպես նաև հիմնական ապրանքատեսակների միջազգային գների բարձրացմանը զուգահեռ արձանագրվել է համաշխարհային առևտրի աճ մոտենալով ընդհուպ մինչև ճգնաժամային աճի տեմպերի մակարդակին: Համաշխարհային առևտրի արագ աճը երկրորդ կիսամյակում դանդաղել է: Մի շարք զարգացող երկրների՝ Բրազիլիայի, Չինաստանի, Հնդկաստանի և այլ, արտահանման ծավալները վերականգնել են նախաճգնաժամային բարձր մակարդակը: Զարգացած երկրներում, չնայած 2010 թ. արտահանման 11.4% աճին, արտահանման ծավալները դեռևս 6%-ով զիջում են նախաճգնաժամային մակարդակը: 2010 թ., ԱՄՆ նախնական գնահատումների համաձայն, համաշխարհային առևտուրն աճել է 12%-ով, 2009 թ. 10.7% անկման փոխարեն, իսկ 2011 թ. համար կանխատեսվում է համաշխարհային առևտրի 7.1% աճ:

Համաշխարհային առևտրի նվազման ուղղությամբ ռիսկեր կան 2011-2012 թթ. համար՝ պայմանավորված զարգացած երկրներում տնտեսական աճի ցածր տեմպերի և գործազրկության բարձր մակարդակի պայմաններում ներմուծման պահանջարկի կրճատմամբ, ինչն իր հերթին կզսպի զարգացող երկրների արտահանման ծավալները:

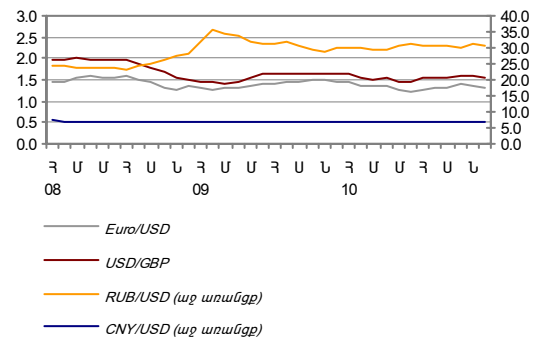
2010 թ. ընթացքում համաշխարհային առևտրում մեծ կշիռ ունեցող երկրների ընթացիկ հաշվի անհաշվեկշռվածությունը փոքր-ինչ մեծացել է, սակայն զգալի ցածր է նախաճգնաժամային մակարդակից: ԱՄՆ-ի ընթացիկ հաշվի պակասուրդը տնտեսության համեմատաբար արագ վերականգնման պայմաններում աճել է մինչև ՀՆԱ-ի 3%-ը, իսկ Չինաստանի ընթացիկ հաշվի ավելցուկը, թեև բացարձակ արժեքով աճել է, սակայն ՀՆԱ նկատմամբ հարաբերակցությունը նվազել է մինչև 4.7%:

2010 թ. հունքային և պարենային ապրանքների գները զգալի աճել են՝ հիմնականում պայմանավորված առանձին ապրանքային շուկաներում առաջարկի կրճատմամբ, ինչպես նաև զարգացող երկրների աճող պահանջարկով: Գների աճի վրա էական էր նաև ԱՄՆ-ում իրականացվող քանակական ընդլայնման քաղաքականության երկրորդ փուլի մեկնարկը, ինչի արդյունքում ավելցուկային իրացվելիությունը մասամբ արտահոսել է ապրանքային շուկաներ: Այս զարգացումների արդյունքում հանքահումքային և պարենային ապրանքների գների դինամիկան բնութագրող Reuters/Jefferies CRB ինդեքսը 2010 թ. աճել է մոտ 25%-ով:

Պարենային ապրանքների գները տարվա ընթացքում ունեցել են տարբեր միտումներ: Հացահատիկի գները հիմնականում նվազել են առաջին կիսամյակում՝ նախորդ տարվա համեմատությամբ մոտ 30%-ով: Երկրորդ կիսամյակում հացահատիկի գները սկսել են կրկին աճել՝ հիմնական արտահանող երկրներում անբարենպաստ եղանակային պայմանների՝ երաշտի և ջրհեղեղների հետևանքով:

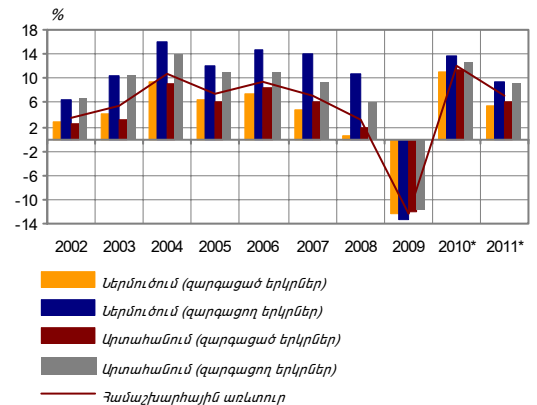
ՄԱԿ-ի Պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպության (ՊԳԿ) տվյալների համաձայն՝ 2010 թ. դեկտեմբերին պարենամթերքի գներն աշխարհում հասել են ռեկորդային մակարդակի:

Հիմնական արժույթների շարժը

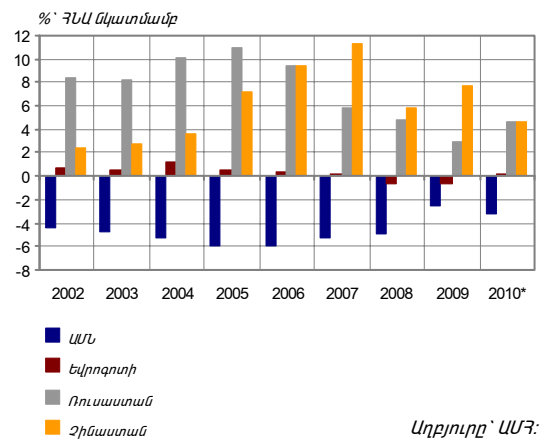
Աղբյուրը՝ երկրների կենտրոնական բանկեր:

Համաշխարհային առևտրի տարեկան տոկոսային աճը

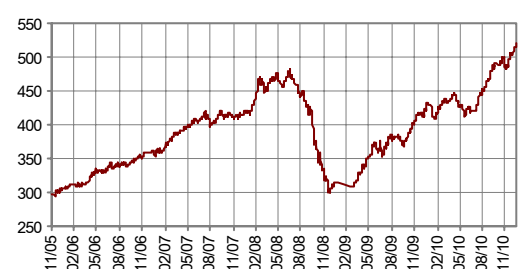
Աղբյուրը՝ ԱՄՀ:

ԱՄՆ-ի, Ռուսաստանի, Չինաստանի և Եվրոգոտու երկրների ընթացիկ հաշիվները

Աղբյուրը՝ ԱՄՀ:

Reuters/Jefferies CRB ինդեքսի զարգացումները

Աղբյուրը՝ Bloomberg:

2010 թ. վերջին պարենամթերքի գների ինդեքսը¹ կազմել է 222.6 միավոր, ինչը նշանակում է 25.1% աճ նախորդ տարվա համեմատ: Նախորդ ամենաբարձր ցուցանիշը արձանագրվել էր 2008 թ. հունիսին՝ 213.5 միավոր: Համաձայն ՊԳԿ վերլուծության՝ պարենամթերքի գների ընդհանուր աճը հիմնականում պայմանավորվել է եգիպտացորենի, շաքարի, կարագի և մսի գների աճով: Գրանցվել է նաև հացաբույսերի գների աճ. գների ինդեքսը նման առավելագույն մակարդակ գրանցել է 2008 թ. օգոստոսին: Հաջորդ տարիներին պարենային ապրանքների գների աճի միտման պահպանումը կարող է աղքատ երկրներում հանգեցնել գնաճի և սոցիալական լարվածության սրման:

2010 թ. ընթացքում «բրենթ» տեսակի նավթի գինն աճել է 28.7%-ով. արդյունքում, տարվա միջին գինը կազմել է 79.6 ԱՄՆ դոլար/բարել՝ նախորդ տարվա 62 ԱՄՆ դոլար/բարելի համեմատ: Համաշխարհային տնտեսության հետագա վերականգնմանը զուգահեռ կանխատեսվում է նավթի գնի աճ՝ հիմնականում պայմանավորված զարգացող երկրների, մասնավորապես՝ Չինաստանի և Հնդկաստանի, պահանջարկի աճով: ԱՄՆ-ում իրականացվող քանակական ընդլայնման քաղաքականության պահպանման դեպքում, ԱՄՆ դոլարի արժեզրկման հետևանքով կարող են բարձրանալ նաև նավթի և այլ ապրանքների դոլարային գները:

Արդյունաբերական մետաղների մասով գների աճ է արձանագրվել, ինչը հիմնականում կրկնել է համաշխարհային տնտեսական աճի վարքագիծը: 2010 թ. պղնձի գինը միջինը կազմել է 7525 ԱՄՆ դոլար մեկ տոննայի դիմաց՝ տ/տ աճելով 40%-ով, իսկ մոլիբդենի գինը նախորդ տարվա համեմատությամբ միջինը աճել է մոտ 46%-ով:

2010 թ. համաշխարհային տնտեսության զարգացման անորոշություններով և ֆինանսական շուկաների տատանողականությամբ պայմանավորված՝ քանկարժեք մետաղների գները շարունակաբար աճել են. ոսկու միջին գինը բարձրացել է 26%-ով և կազմել 1225 ԱՄՆ դոլար:

2010 թ. առաջին կիսամյակում պահպանվել է ցածր գնաճային միջավայր. գնաճային ճնշումներ դրսևորվել են միայն զարգացող երկրներում՝ պայմանավորված պարենային ապրանքների կտրուկ թանկացմամբ և կապիտալի ներհոսքի աճով: Այս գործոնները զարգացող որոշ երկրների կառավարություններին ստիպել են զգալիորեն խստացնել իրականացվող դրամավարկային քաղաքականության պայմանները:

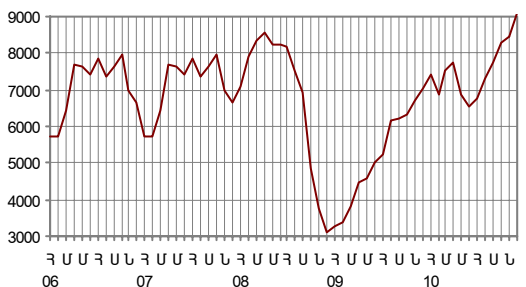
Ջարգացած երկրներում գնաճը պահպանվել է կառավարելի միջակայքում, ինչը պայմանավորված է ներքին պահանջարկի թույլ աճով և խարսխված գնաճային սպասումներով: Այս երկրներում դրամավարկային քաղաքականության ուղղության համար դեռևս կշարունակեն որոշիչ մնալ տնտեսական աճի խթանման ու գործազրկության կրճատման խնդիրները:

Համաձայն ԱՄՅ գնահատումների՝ 2010 թ. գնաճը զարգացած երկրներում կազմել է 1.5%, զարգացող երկրներում՝ 6.3%, իսկ ԱՊՀ երկրներում՝ 7.4%²: Համաշխարհային մակարդակով նավթի հնարավոր կտրուկ թանկացումը կարող է առաջացնել ճնշումներ գների բարձրացման ուղղությամբ, սակայն տնտեսական ցածր ակտիվությունը մասնակիորեն կչեզոքացնի այն: Միջնաժամկետ հատվածում ռիսկերը գների ընդհանուր մակարդակի աճի ուղղությամբ են:

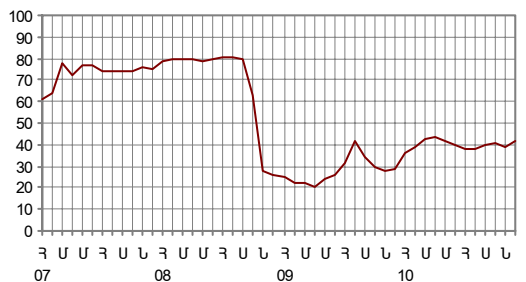
Նավթի («բրենթ» տեսակի) գները
(ԱՄՆ դոլար՝ 1 բարելի դիմաց)

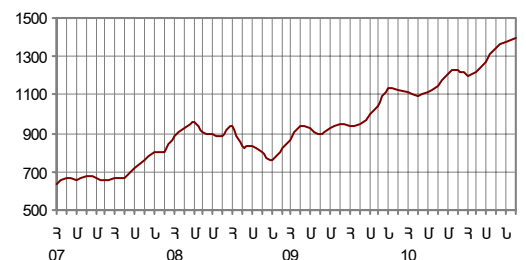
Պղնձի գները
(ԱՄՆ դոլար՝ 1 տոննայի դիմաց)

Մոլիբդենի գները
(1000 ԱՄՆ դոլար՝ 1 տոննայի դիմաց)

Ոսկու գները
(ԱՄՆ դոլար՝ մեկ տրոյական ունցիայի դիմաց)

Աղբյուրը՝ Bloomberg:

¹ Պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպության կողմից դիտարկվում են 55 պարենային ապրանքատեսակների գնային զարգացումները:

² Աղբյուրը՝ cisstat.com:

Հիմնական զարգացած երկրները 2010 թ. խուսափել են դրամավարկային քաղաքականության էական խստացումից՝ մատնանշելով բարձր գործազրկության մակարդակը և դեռևս թույլ տնտեսական աճը: ԱՄՆ Դաշնային Պահուստային համակարգը տոկոսադրույքները շարունակել է պահպանել ցածր մակարդակի վրա՝ 0-0.25%, իսկ Եվրոպական կենտրոնական բանկը՝ 1% մակարդակի վրա:

1.2. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՆԵՐ

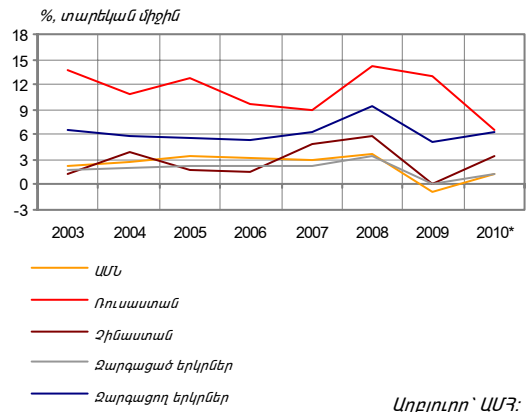
Համաշխարհային տնտեսական միջավայրի ընդհանուր բարելավման պարագայում աճել են Եվրոգոտու պետական պարտքի և բյուջետային պակասուրդների հետ կապված ռիսկերը. նման խնդիրներ ունեցող երկրների շրջանակ են ներթափանցում ավելի շատ թվով երկրներ: Եվրոպական կենտրոնական բանկի, Եվրոգոտու անդամ խոշոր երկրների կառավարությունների, ինչպես նաև միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների ձեռնարկած միջոցառումները որոշ չափով հանդարտեցրել են պետական պարտքի առնչությամբ անհանգստությունները, սակայն այդ ռիսկերին սպառնիչ լուծում չեն տվել:

Բարենպաստ մակրոտնտեսական զարգացումների, «ռիսկի ախորժակի» վերականգնման և ավելցուկային իրացվելիության առկայության պայմաններում ֆինանսական շուկայի ցուցանիշները դրական վարքագիծ են դրսևորել: Վստահության վերականգնմանը որոշ չափով նպաստել են Եվրոպական կենտրոնական բանկի կողմից իրականացված եվրոպական բանկերի սթրես-թեստերի արդյունքները: Այնուամենայնիվ, ֆինանսական, մասնավորապես՝ բանկային համակարգի խնդիրները շարունակում են ահագնագող մնալ, իսկ բանկային ռիսկերի ու պետական պարտքային, բյուջետային խնդիրների միջև կապը ավելի շոշափելի է դառնում: ԱՄՆ զնահատումներով բանկային ռիսկերը շարունակում են աճել, և բանկերը կարող են կրկին լրացուցիչ կապիտալի պահանջարկ ունենալ: Ավելի քան 4 տրլն ԱՄՆ դոլարի պարտավորությունների վերաֆինանսավորում է պահանջվելու հաջորդ 2 տարիներին, որի սահուն ապահովումը կերաշխավորի ֆինանսական կայունությունը:

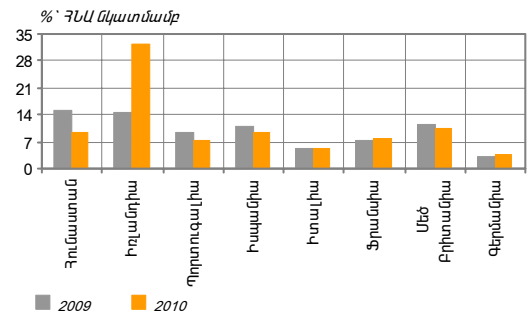
Ջարգացած երկրների պետական պարտատոմսերի շուկան ունեցել է տատանողական վարքագիծ՝ առաջին կիսամյակում Եվրոպայի պարտքային խնդիրների, ԱՄՆ-ի թույլ տնտեսական աճի պարագայում եկամտաբերությունը նվազել է, իսկ երկրորդ կիսամյակում՝ աճել: Եվրոպական պետական արժեթղթերի շուկայի վրա որոշակի դրական ազդեցություն են թողել ԵԿԲ կողմից Եվրոգոտու որոշ երկրների պետական պարտատոմսերի գնումների ծրագիրը, պարտքային խնդիրներ ունեցող երկրներին Եվրոմիության երկրների և միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների կողմից ֆինանսական աջակցությունները (ԱՄՆ, Եվրոպական ֆինանսական կայունության մեխանիզմ³): Պետական լրացուցիչ խթանիչ ծրագրերի վերաբերյալ հայտարարություններից հետո ԱՄՆ պետական պարտատոմսերի եկամտաբերությունը տարեվերջին շեշտակի աճել է:

³ European Financial Stability Facility.

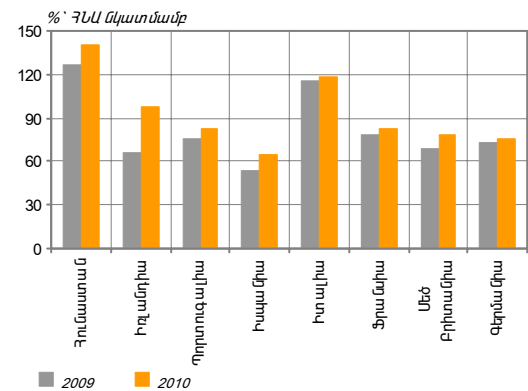
ԳՆԱՃՐ ԵՎ ՇԱՐՔ ԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ

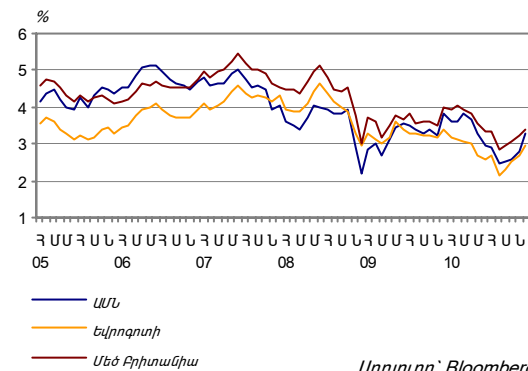
ԵՎՐՈԳՈՒՏՈՒ ԵՎ ՇԱՐՔ ԵՐԿՐՆԵՐԻ ԲՅՈՋԵՆԵՐԻ ԱՎԿԱՏՈՐԻՈՆԵՐԸ

ԵՎՐՈԳՈՒՏՈՒ ԵՎ ՇԱՐՔ ԵՐԿՐՆԵՐԻ ԱՅԵՏԱԿԱՆ ԱՊԱՐՏՔԸ

10 ՏԱՐԻ ԺԱՄԿԵՏԱՅՈՒՆՈՒՅԱՆ ԱՅԵՏԱԿԱՆ ԱՊԱՐՏԱՏՈՄՏԵՐԻ ԵԿԱՄՏԱՔԵՐՈՒՅՈՒՆՈՒՆԸ

Պետական պարտքի և բյուջեի պակասուրդի նվազեցման կարևորությամբ պայմանավորված՝ Եվրոգոտու երկրների կողմից 2011 թ. իրականացվելիք հարկաբյուջետային քաղաքականությունը նախորդ տարվա համեմատ կունենա առավել թույլ խթանող ազդակ: Կառավարությունների կողմից նախատեսվում է պետական բյուջեի պակասուրդ/ՅՆԱ ցուցանիշը նվազեցնել թե՛ պետական ծախսերի կրճատման, և թե՛ ՅՆԱ կանխատեսվող աճի հաշվին:

Ի տարբերություն Եվրոգոտու երկրների, որոնք պարտքային հիմնախնդիրների լուծման պարտադրանքով հետզհետե հեռանում են հարկաբյուջետային ընդլայնող քաղաքականությունից, ԱՄՆ Կառավարությունը տարվա վերջում գործարկել է տնտեսության լրացուցիչ խթանների միջոցառման 2-րդ փուլը: Այս քայլը վերականգնել է ԱՄՆ տնտեսության նկատմամբ վստահությունը կարճաժամկետ հատվածում, իսկ ներարկված լրացուցիչ ավելցուկային միջոցները նպաստել են այլ արժույթների նկատմամբ ԱՄՆ դոլարի արժեզրկմանը: Տնտեսական աճի և գործազրկության մակարդակի ցանկալի դինամիկային հասնելու հեռանկարի հետ մեկտեղ՝ նշված միջոցառման մեկնարկն ԱՄՆ-ին ընձեռել է մրցակցային առավելություն արտաքին առևտրում՝ դժվարություններ առաջացնելով զարգացող երկրների համար: Այնուամենայնիվ, համաձայն վերլուծաբանների, երկարաժամկետ տոկոսադրույքներն ԱՄՆ-ում կնվազեն ընդամենը 0.2-0.3 տոկոսային կետով, որն էականորեն չի նպաստի տնտեսության աճին:

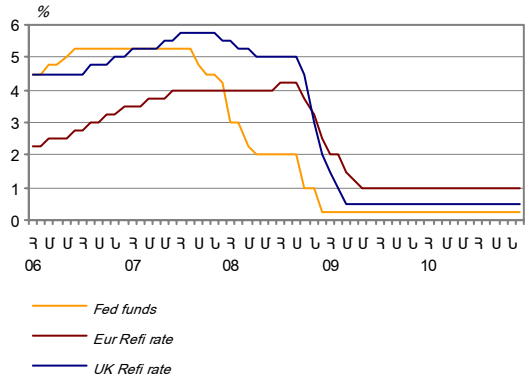
ԱՄՆ Դաշնային պահուստային համակարգը, Եվրոպայի կենտրոնական բանկը և Անգլիայի բանկը վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքները 2010 թ. պահպանել են պատմական ցածր արժեքների վրա՝ փաստելով տնտեսական և զբաղվածության աճի ցածր տեմպերը: Ներդրողների սպասումների համաձայն՝ հավանական է, որ զարգացած երկրները վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը պահպանեն ցածր մակարդակի վրա մաև 2011 թ. առաջին կեսին: Որոշ զարգացած և զարգացող երկրներ (Կանադա, Չինաստան, Նոր Զելանդիա, Նորվեգիա, Հարավային Կորեա և այլն) «ելքի ռազմավարության» մեկնարկին զուգահեռ բարձրացրել են վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքները:

Տարվա ընթացքում զարգացած երկրներում բազային տոկոսադրույքների անփոփոխ պահպանման և տնտեսությունների հետագա վերականգնման անորոշությունների պայմաններում ցածր մակարդակի վրա են պահպանվել նաև միջբանկային տոկոսադրույքները:

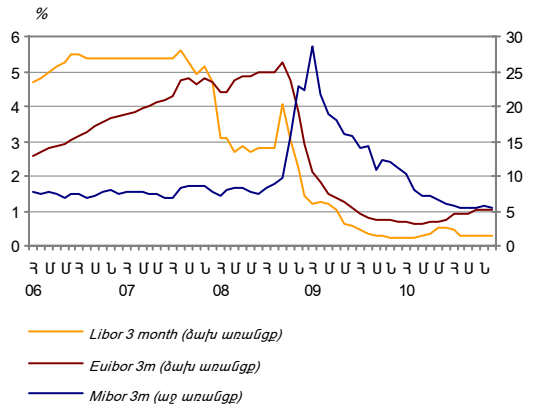
Առաջին կիսամյակում՝ պայմանավորված ԱՄՆ տնտեսության նկատմամբ ներդրողների առավել բարձր վստահությամբ և Եվրոպական երկրների պարտքային ճգնաժամով, ԱՄՆ դոլարը եվրոյի նկատմամբ շարունակաբար արժևորվել է: Չորրորդ եռամսյակում, ԱՄՆ կողմից իրականացվող քանակական ընդլայնման երկրորդ փուլի մեկնարկի սպասումների պայմաններում, ԱՄՆ դոլարը սկսել է արժեզրկվել: 2010 թ. զարգացող երկրներում դիտվել են փոխարժեքների արժևորման ճնշումներ՝ կապիտալի ներհոսքի աշխուժացման և զարգացած երկրների արժույթային քաղաքականության արդյունքում:

Համաշխարհային տնտեսության վերականգնման պահպանման համար էական մարտահրավեր է այսպես կոչված «արժույթային պատերազմը»: Տարբեր երկրներ մրցակցային առավելություն ստանալու նպատակով վարում են սեփական արժույթի արժեզրկման քաղաքականություն: Այս մտավախությամբ մի շարք միջազգային կազմակերպություններ, տերությունների դե-

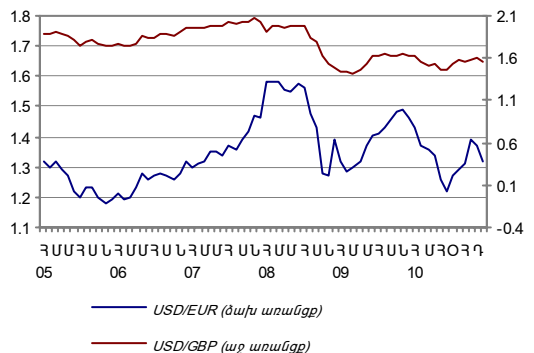
Կենտրոնական բանկերի տոկոսադրույքների քաղաքականությունը

Միջբանկային տոկոսադրույքները

ԱՄՆ դոլարի փոխարժեքը եվրոյի և ՄԲ ֆունտ ստեռլինգի նկատմամբ

Աղբյուրը՝ Bloomberg:

կավարներ և վերլուծաբաններ հորդորում են փոխարժեքները պահպանել այնպիսի մակարդակներում, որոնք արտահայտում են յուրաքանչյուր տնտեսության հիմնարար ցուցանիշները: Մասնավորապես՝ Մեծ քսանյակի ղեկավարները համաձայնվել են արժույթների փոխարժեքները փոփոխել աստիճանական, որոշակի ցուցանիշների միջոցով մոնիտորինգի ենթարկել տարբեր երկրների արժույթային քաղաքականությունները: Խուսափելով այլ երկրների առևտրային հաշվեկշիռների վրա բացասական ազդեցություններից՝ հնարավոր կլինի համաշխարհային տնտեսությունը զերծ պահել առևտրային հաշվեկշիռների անհաշվեկշռվածություններից բխող նոր խնդիրներից:

Ջարգացած և զարգացող երկրների ֆոնդային ինդեքսները դրսևորելով որոշակի տատանողականություն՝ նախորդ տարվա համեմատությամբ աճ են արձանագրել: Աճը պայմանավորված էր և՛ երկրների ընդհանուր մակրոտնտեսական միջավայրի համեմատական բարելավմամբ, և՛ հակաճգնաժամային միջոցառումների շրջանակներում ներարկված իրացվելիության մասնակի ներհոսքով ֆինանսական շուկաներ:

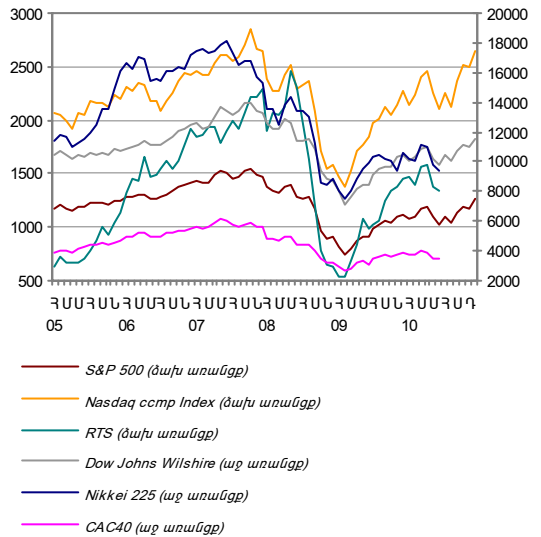
Ջարգացող երկրներում տնտեսական հիմնարարների կայունացման և զարգացած երկրների ցածր տոկոսադրույքների պարագայում էապես ակտիվացել է կապիտալի ներհոսքը դեպի զարգացող երկրներ: 2010 թ. զարգացող երկրներում կապիտալի ներհոսքը ընդհանուր առմամբ կազմում է ՀՆԱ-ի 4%-ը, ինչը զիջում է նախաճգնաժամային 6% մակարդակին: Կապիտալի ներհոսքի վերականգնումը մասամբ պայմանավորված է ներդրողների կողմից որոշումների հիմքում ընկած կառուցվածքային գործոններով: Ներդրողների համար առավել գերադասելի են զարգացող երկրների ակտիվները՝ տոկոսադրույքների տարբերությունների և փոխարժեքների արժևորման (զարգացող երկրներում) սպասումների ներքո հնարավոր սպեկուլյատիվ շահույթ ստանալու ակնկալիքով: Ըստ էության, կապիտալի ներհոսքը ստացող երկրների համար դրական գործընթաց է, սակայն կապիտալի կայուն ներհոսքի պահպանումը կարող է դժվարություններ առաջացնել ներքին ֆինանսական հաստատությունների կողմից դրանք կլանելու տեսանկյունից՝ ստեղծելով ակտիվների գների և վարկավորման աննախադեպ աճի վտանգ:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

2010 թ. ընթացքում շարունակվել է տնտեսական ակտիվության վերականգնումը, թեև կան մի շարք ռիսկեր տնտեսական աճի անհամաչափության, զբաղվածության վերականգնման, կապիտալի հոսքերի ու գների կայունության տեսանկյունից: Տնտեսական ակտիվության վերականգնման շարունակականության համար կարևոր են պետական պարտքի, բյուջեի պակասուրդի հետ կապված խնդիրների լուծումը, հակաճգնաժամային խթանիչ միջոցառումների՝ ժամանակին ու արդյունավետ դադարեցման ծրագրումը, արդյունաբերական նշանակության հումքային ապրանքների գների կայունությունը:

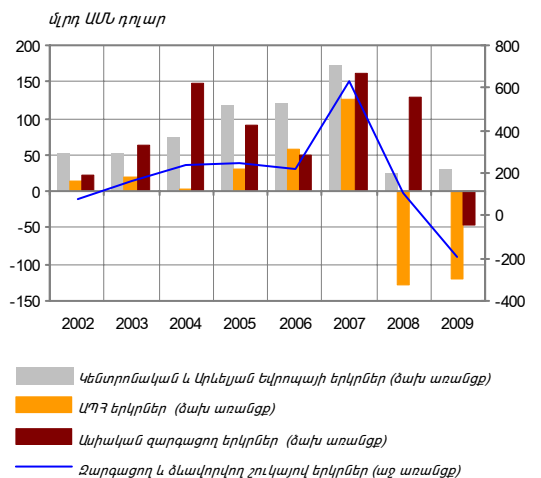
Ֆինանսական շուկաները շարունակում են կախված լինել պետական խթանիչ ծրագրերից, ինչը մեծացնում է տատանողականությունների պահպանման հավանականությունը: Համաշխարհային ֆինանսական համակարգի կայունությունը դեռևս խարխուլ է, և մի շարք խնդիրներ շարունակում են մնալ չլուծված: Բանկերի հաշվեկշիռների վերակազմավորումը դեռևս չի

ԲՈՐՍԱՅԱԿԱՆ ԻՆԴԵՔՍՆԵՐԸ

Աղբյուր՝ Bloomberg:

ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՆԵՐԴՐՈՂՈՒՄՆԵՐԻ ԳՈՒՄ ՆԵՐԽՈՍՔԸ

Աղբյուր՝ ԱՄՀ:

ավարտվել, վարկային ռիսկի տեսանկյունից շարունակում է անհանգստացնել մասնավոր հատվածի պարտքի բեռի բարձր մակարդակը: Փոխառու միջոցների տեսակարար կշիռը պահպանվում է բարձր մակարդակի վրա: Արդիական են միջազգային մասշտաբով վերահսկողական ոլորտի բարեփոխումները՝ Բազել 3-ի շուտափույթ ներդրումը, ինչը կնպաստի ֆինանսական համակարգն ավելի ամուր հիմքի վրա դնելուն:

Ջարգացող երկրներում կապիտալի ներհոսքի արագացումը նոր խնդիրներ է առաջադրում դրամավարկային մարմիններին՝ հսկողության տակ պահել գների անմախադեպ աճը, վարկավորման առաջանցիկ տեմպերը՝ այդ կերպ խուսափելով տնտեսությունների գերտաքացումից:

Համաշխարհային տնտեսության զարգացումները 2010 թ. բարենպաստ ազդեցություն են ունեցել Հայաստանի արդյունաբերության աճի վերականգնման համար: Գների անմախադեպ աճի արդյունքում պարենային ապրանքների շուկաներից ներթափանցել են բացասական ցնցումներ՝ Հայաստանում ստեղծելով բարձր գնաճային միջավայր:

Ըստ ԱՄՀ կանխատեսումների՝ 2011 թ. սպասվում է համաշխարհային տնտեսության 4.4% աճ, սակայն մեծ են գնաճի և տնտեսական աճի կայունության պահպանման ռիսկերը: Ջարգացած երկրների պահանջարկի դանդաղ վերականգնումը կարող է զգալիորեն զսպել համաշխարհային առևտրի աճը:

Համաշխարհային տնտեսական աճի սպասվող վերականգնումը գործազրկության բարձր մակարդակը նվազեցնելու համար բավարար չէ: Համաձայն ԱՄՀ կանխատեսումների՝ հոլմքային և պարենային ապրանքների գների աճի ուղղությամբ ռիսկերը կպահպանվեն նաև 2011 թ.՝ պայմանավորված աճող պահանջարկով և առաջարկի ցնցումներով:

2011 թ. մարտի 11-ի ճապոնիայում տեղի ունեցած երկրաշարժը⁴ և դրան հաջորդած աղետները էական ռիսկեր են առաջացրել ճապոնիայի, ինչպես նաև համաշխարհային տնտեսության վերականգնման համար: Համաձայն Համաշխարհային բանկի վերլուծության՝ բնական աղետի պատճառով ճապոնիայի ՀՆԱ-ի սպասվող մակարդակը կնվազի 0.25-0.5%-ով: Միևնույն ժամանակ, ճապոնիայի աղետը բացասական հետևանքներ կարող է ունենալ Արևելյան Ասիայի համար. ըստ գնահատումների՝ զուտ արտահանումը կարող է նվազել մինչև 1.5%-ով, կկրճատվեն նաև ճապոնական ներդրումներն այդ երկրներում:

Արաբական աշխարհում 2011 թ. սկզբի քաղաքական իրադարձությունները, առաջացնելով նավթի առաջարկի կրճատում և փոխադրման ուղիների փակում, նպաստել են նավթամթերքի գների աճին: Համաշխարհային շուկայում նավթի պակասը, արաբական երկրներում դիտարկված քաղաքական զարգացումների տարածման հնարավորության բացառման դեպքում, թերևս հնարավոր կլինի լրացնել այլ արտադրական ազատ հնարավորություններ ունեցող երկրների նավթի արդյունահանման հաշվին, ինչը կզսպի գների հետագա թռիչքային աճը:

⁴ Ֆինանսական կայունության հաշվետվության պատրաստման ընթացքում միջազգային տնտեսությունում տեղի են ունեցել քաղաքական և ֆորսմաժորային իրադարձություններ, որոնց հարկ ենք համարում անդրադառնալ՝ կարևորելով համաշխարհային տնտեսության հետագա զարգացումների ռիսկերը:

Ներդիր 1

Բազել 3-ի հիմնական դրույթները

Բազել 3-ը կապիտալին, իրացվելիությանը և բանկային վերահսկողության այլ ոլորտներին առնչվող՝ միջազգայնորեն ընդունված պահանջներում փոփոխություններ կատարելու առաջարկների ամբողջությունն է: Վերջինիս նպատակն է՝ բանկերի կապիտալի և իրացվելիության նկատմամբ ավելի խիստ պահանջներ սահմանելու միջոցով ապահովել համընդհանուր ֆինանսական համակարգի կայունությունը:

Բազել 3 նորմատիվային փաստաթղթով առաջարկվող հիմնական փոփոխություններն են.

- ավելի բարձր կապիտալի համարժեքության պահանջներ
- լներքի գործակցի ներմուծում
- ավելի բարձր ռիսկի կշիռներ առևտրային նպատակով պահվող ակտիվների համար
- կապիտալի ոչ կայուն տարրերի կրճատում
- կապիտալից նվազեցումներ
- գործընկերոջ ռիսկի համար ավելի բարձր կապիտալի պահանջներ
- իրացվելիության նոր պահանջներ
- պայմանական կապիտալ
- կապիտալի պահպանման բուֆեր
- հակացիկլիկ կապիտալի պահանջներ

Տոկոսով հիմնված ակտիվների նկատմամբ	Կապիտալի հիմնական պահանջներ						Կապիտալի լրացուցիչ պահանջներ	
	Հիմնական կապիտալ			"Tier 1" կապիտալ		Ընդհանուր կապիտալ		Հակացիկլիկ բուֆեր
	Նվազագույնը	Պահպանման բուֆեր	Պահանջվող	Նվազագույնը	Պահանջվող	Նվազագույնը	Պահանջվող	
Բազել 2	2	-	-	4	-	8	-	-
Բազել 3	4.5	2.5	7	6	8.5	8	10.5	0-2.5

1.3. ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԻ ԵՐԿՐՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստանի տնտեսությունը՝ լինելով բաց տնտեսություն, չի կարող զերծ մնալ հարևան և գործընկեր երկրների զարգացումների հավանական ազդեցություններից: Այս հատվածում ներկայացվում է տարածաշրջանի երկրների զարգացումները, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով կարող են պայմանավորել ՀՀ տնտեսության զարգացումները և ազդեցություն ունենալ երկրի ֆինանսական կայունության վրա:

Ռուսաստանի Դաշնություն

Ռուսաստանի Դաշնության տնտեսական զարգացումները զգալի ազդեցություն ունեն ԱՊՀ երկրների, այդ թվում և Հայաստանի տնտեսության վրա: Մասնավորապես, համաձայն ԱՄՀ

փորձագետների վերլուծության՝ ԱՊՀ երկրների տնտեսությունների վրա Ռուսաստանի Դաշնության ազդեցության հիմնական լծակը մասնավոր տրանսֆերտային փոխանցումներն են⁵:

2010 թ. նախնական գնահատումներով ՌԴ տնտեսական աճը կազմել է 4.0%: Փոխհատուցվել է տնտեսական անկման գրեթե կեսը: Վերականգնումն առավել ակնհայտ էր վերամշակող և մեքենաշինական արդյունաբերություններում, որոնք ավելի մեծ չափով էին տուժել ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի հետևանքով: Արտադրության ծավալների առավել արագ աճ գրանցվել է առաջին կիսամյակում, մինչդեռ երկրորդ կիսամյակում աճի տեմպերը նվազել են:

Վատ եղանակային պայմանները, մասնավորապես՝ երաշտը, ինչպես նաև հրդեհները, հանգեցրել են գյուղատնտեսական արտադրանքի զգալի կրճատման՝ 11.9%-ով: Անկում է գրանցվել նաև շինարարության և տրանսպորտի ճյուղերում: Շինարարական աշխատանքների ծավալը նախորդ տարվա համեմատությամբ նվազել է 0.6%-ով, իսկ բնակելի տների շահագործումը զիջում է 2009 թ. մակարդակը 3.1%-ով:

Արդյունաբերական արտադրանքի հիմնական աճը պայմանավորվել է պարենային ապրանքների, քիմիական արտադրության և մետաղագործական արդյունաբերության աճով, որը նախորդ տարվա մակարդակը գերազանցում է 8.2%-ով: Աշխատավարձի և սոցիալական նպաստների ավելացումը, ինչպես նաև նախորդ տարիներին խնայողությունների ավելացման պահպանումը պայմանավորել են մանրածախ առևտրի կայուն վերականգնումը. տարեկան աճը կազմել է 4.4%:

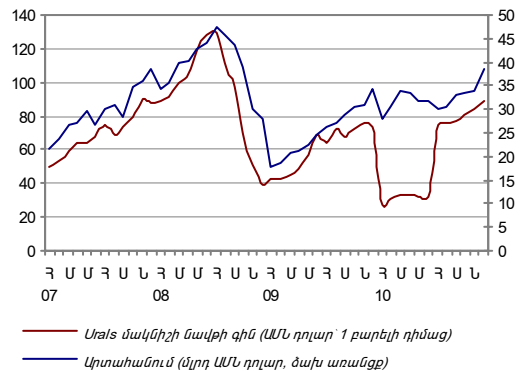
Ձեռնարկությունների բանկային վարկավորման աճի տեմպերի նվազման, չօգտագործված հզորությունների ծավալի աճը խոչընդոտում են ներդրումային միջավայրի ակտիվացմանը: Ներդրումային պահանջարկի աճը, նախորդ տարվա համեմատությամբ, կազմում է 1.3% և մնում է անկայուն: Ներդրումային ակտիվության զգալի աճ է ակնկալվում 2011 թ.՝ հիմնականում ի հաշիվ ենթակառուցվածքային ծրագրերում նախատեսվող ներդրումների:

Գործազրկության մակարդակը նվազել է՝ կազմելով տնտեսապես ակտիվ բնակչության 7.5%-ը: Արտադրության աճը և գործազրկության մակարդակի նվազումը նպաստել են աշխատավարձի ավելացմանը, ինչի արդյունքում 2010 թ. երկրորդ եռամսյակի սկզբին իրական աշխատավարձի մակարդակը գերազանցել է նախաճգնաժամային առավելագույն մակարդակը:

2010 թ. ապրանքների արտահանումը նախորդ տարվա համեմատությամբ աճել է 31.2%-ով, որը բացատրվում է ոչ միայն ֆիզիկական ծավալների ավելացմամբ (9.6%), այլ առավելապես արտահանման հիմնական մաս կազմող ապրանքատեսակների գների աճով: Urals մականիշի նավթի գինը կազմել է միջինը 78.2 ԱՄՆ դոլար բարելի դիմաց, որը 28.1%-ով գերազանցում է նախորդ տարվա միջին գինը:

Ներքին պահանջարկի աճը մեծապես կողմնորոշված էր դեպի ներմուծվող ապրանքատեսակների սպառումը: Ապրանքների և ծառայությունների ներմուծումը 2010 թ. աճել է 29.7%-ով, այդ թվում՝ ֆիզիկական ծավալներն ավելացել են 28.7%-ով, իսկ գները՝ 3.4%-ով:

Նավթի գնի և ՌԴ արտահանման միտումները

Աղբյուրը՝ ՌԴ տնտեսական զարգացման նախարարություն:

⁵ Ըստ ԱՄՀ փորձագետների գնահատումների՝ ԱՊՀ երկրներ մասնավոր տրանսֆերտների ներհոսքի 10% աճը հանգեցնում է ՀՆԱ 0.3% աճի, ընդ որում՝ նավթ արտահանող ԱՊՀ երկրների համեմատ նավթ ներմուծող երկրների ՀՆԱ վրա ազդեցությունը փոքր-ինչ մեծ է՝ 0.4%:

Տարվա ընթացքում կապիտալի հոսքերը դրսևորել են տարբեր միտումներ: Մասնավորապես, առաջին կիսամյակում նկատելի արագացել է կապիտալի ներհոսքը՝ նախորդ տարվա համեմատությամբ աճելով 16%-ով, կապիտալի արտահոսքը նվազել է մոտ 3 անգամ: Երկրորդ կիսամյակից սկսած գրանցվել է մասնավոր հատվածի կողմից կապիտալի զուտ արտահոսք 18.3 մլրդ ԱՄՆ դոլարի չափով: Արդյունքում, դեպի Ռուսաստան օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների ներհոսքը 2009 թ. համեմատ նվազել է 13.2%-ով: Օտարերկրյա ներդրումների ընդհանուր մակարդակը, այնուամենայնիվ, տարվա կտրվածքով ավելացել է 40.1%-ով: Արդյունքում, ՌԴ միջազգային պահուստները 2010 թ. վերջին կազմել են 480 մլրդ ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա համեմատությամբ աճելով 6.3%-ով: Նախնական գնահատումներով Ռուսաստանի ընթացիկ հաշվի հավելուրդը տարեկան կտրվածքով կազմել է 72.6 մլրդ ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով 23.2 մլրդ դոլարով:

Իրավիճակն արժույթային շուկայում գրեթե ողջ տարվա ընթացքում, փոխարժեքային կարճաժամկետ տատանումներով հանդերձ, կայուն էր: ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ռուսական ռուբլին արժևորվել է 3.5%-ով, իսկ եվրոյի նկատմամբ՝ արժեզրկվել 12.1%-ով: 2010 թ. ռուբլու միջին անվանական փոխարժեքը արժևորվել է 4.3%-ով, իրական արդյունավետ փոխարժեքը՝ 9.5%-ով:

2010 թ. առաջին կեսին գնաճը գտնվել է ցածր մակարդակի վրա (5.5%)՝ հիմնականում պայմանավորված պարենային ապրանքների ցածր գներով և սահմանափակ պահանջարկով: Տնտեսության վերականգնմանն ուղղված միջոցառումների շրջանակում փողի զանգվածի աճը, հացահատիկի, այլ պարենամթերքի միջազգային գների աննախադեպ ավելացումը տարվա կեսին նպաստել են ներքին շուկայում գյուղատնտեսական և պարենային ապրանքների գների կտրուկ ավելացմանը: Գնաճը շարունակաբար աճել է՝ տարեվերջին կազմելով 8.8%:

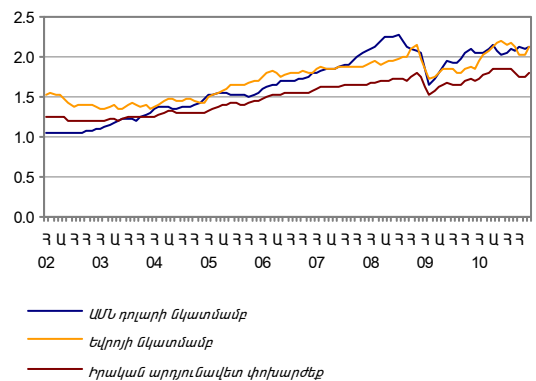
Ողջ տարվա ընթացքում գնաճի համեմատաբար ցածր մակարդակի պայմաններում ու վարկային ակտիվության խթանման նպատակով Ռուսաստանի կենտրոնական բանկը վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը առաջին կիսամյակում ընդհանուր առմամբ նվազեցրել է 1 տոկոսային կետով՝ սահմանելով 7.75% մակարդակ: Երկրորդ կիսամյակում, հաշվի առնելով տնտեսական ակտիվության նվազման ռիսկերը, վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը պահպանվել է նույն մակարդակի վրա:

Վրաստան

Վրաստանի ազգային բանկի գնահատումներով՝ 2010 թ. գրանցվել է համեմատաբար բարձր տնտեսական աճ՝ 6.7%՝ նախորդ տարի ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի արդյունքում արձանագրված 3.8% անկման փոխարեն: Տնտեսական ակտիվության վերականգնումն ուղեկցվել է արտահանման աճով, տրանսֆերտների ներհոսքի վերականգնմամբ, անշարժ գույքի շուկայի և շինարարության աշխուժացմամբ:

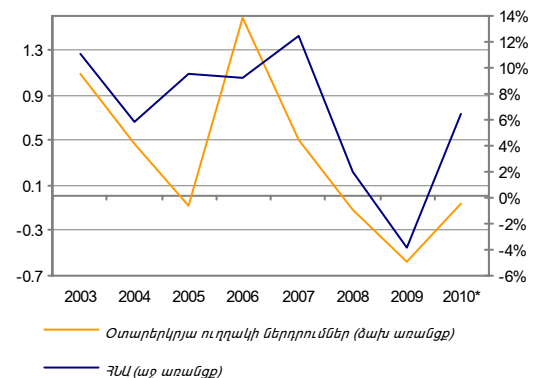
Արտահանումն աճել է 39.7%-ով, մինչդեռ ներմուծման աճը ավելի չափավոր էր՝ 16.7%: Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումները 2010 թ. առաջին երեք եռամսյակի արդյունքներով նվազել են 6.8%-ով և դեռևս զիջում են նախաճգնաժամային մակարդակը:

ՌԴ ռուբլու իրական փոխարժեքը
(1995 թ. հունվար = 1)

Աղբյուրը՝ ՌԴ տնտեսական զարգացման նախարարություն:

Վրաստանի ՀՆԱ և օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների աճը (%)

Աղբյուրը՝ Վրաստանի ազգային բանկ:

2010 թ. արտարժութային հոսքերի նվազումը նպաստել է վրացական լարիի տ/տ 6.4%-ով արժեզրկմանը: Տարվա ընթացքում արտարժութային հոսքերի ազդեցության տակ փոխարժեքի կտրուկ տատանումները մեղմելու նպատակով Վրաստանի ազգային բանկը պարբերաբար միջամտել է արժութային շուկային՝ տարեկան կտրվածքով վաճառելով 153 մլն ԱՄՆ դոլար:

2010 թ. Վրաստանի բանկային համակարգում զարգացումները դրական էին: Տնտեսության վարկավորման ծավալներն աճել են 21%-ով՝ նախորդ տարվա 13% նվազման փոխարեն: Բանկային համակարգի ներգրաված ավանդների ծավալներն աճել են մոտ 40%-ով: Բանկային համակարգի շահութաբերության ցուցանիշները նախորդ տարվա համեմատությամբ բարելավվել են: Մասնավորապես՝ շահութաբերությունն ըստ ակտիվների կազմել է 1.7% (նախորդ տարի՝ 0.8%), իսկ ըստ կապիտալի՝ 9.6% (նախորդ տարի՝ -4.3%):

Համաձայն գնահատումների՝ Վրաստանի տնտեսության հետագա աճը հիմնականում պայմանավորված կլինի մասնավոր ներդրումների և բանկային վարկավորման աճով: Արտահանումը ևս առանցքային գործոն է տնտեսական աճի խթանման գործում. համաձայն կանխատեսումների՝ այն 2011-2013 թթ. կաճի մինչև ՀՆԱ-ի 38%-ը: Չնայած դրական սպասումներին՝ տնտեսության հետագա աճի և վերականգնման առումով դեռևս առկա է բավականին բարձր անորոշություն և նվազման ուղղությամբ ռիսկեր, քանի որ Վրաստանի արտահանման և ֆինանսական միջոցների ներհոսքի զարգացումները մեծ կախվածություն ունեն արտաքին շուկաներից:

2010 թ. Վրաստանում գրանցվել է բարձր գնաճ՝ 11.2% (տարվա վերջի դրությամբ), որը գրեթե չորս անգամ գերազանցում է 2009 թ. 3.0% գնաճին: Գնաճի զսպան նկատառումներով Վրաստանի ազգային բանկը հունիսից աստիճանաբար, ընդհանուր հաշվով 2.5%-ով, բարձրացրել է վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը՝ տարեվերջին հասցնելով 7.5%-ի:

Թուրքիա

2010 թ. ֆինանսական համակարգի կայունության գնահատականը, վարկանշային կազմակերպությունների վարկանիշները և ռիսկերի ընդհանուր առմամբ նվազումը փաստում են Թուրքիայի տնտեսության վերականգնման մասին: Կապիտալի ներհոսքի արագացումը տնտեսության դրական զարգացումների հետ միասին տարվա ընթացքում հանգեցրել են շուկայական տոկոսադրույքների նվազմանը և թուրքական լիրայի արժևորմանը՝ առաջ բերելով նոր ռիսկեր:

Թուրքիայում տնտեսական աճն ըստ նախնական տվյալների կազմել է 7.8%, ինչին էական նպաստում է ունեցել ներքին պահանջարկի աճը: Ներքին վարկավորման աճը նպաստել է ներմուծման բարձր աճին, ինչն արտաքին թույլ պահանջարկի զուգորդմամբ հանգեցրել է առևտրային հաշվեկշռի և ընթացիկ հաշվի պակասուրդների խորացմանը: Տնտեսական աճին զուգահեռ դրական զարգացումներ են դիտվել նաև աշխատանքի շուկայում. թեև տարվա ընթացքում գործազրկության մակարդակը շարունակաբար նվազել է, սակայն դեռևս բարձր է նախաճգնաժամային մակարդակից:

Բանկային համակարգի վարկավորման նշանակալի աճի արդյունքում աճել է ֆինանսական միջնորդությունը և երրորդ եռամսյակի արդյունքներով Վարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը կազ-

մել է մոտ 46%: Այնուամենայնիվ, ֆինանսական միջնորդության մակարդակը թուրքիայում բավականին ցածր է համեմատած նման այլ երկրների հետ: Չաշխատող վարկերի կշիռն ընդհանուր վարկերում նախորդ տարվա համեմատ նվազել է՝ կազմելով 4.1%՝ պայմանավորված ինչպես վարկավորման աճով, այնպես էլ գործազրկության կրճատմամբ և վարկառուների եկամուտների բարելավմամբ:

Թեև վատորակ վարկերի գծով հատկացումների նվազման արդյունքում աճել է բանկային համակարգի շահույթի մակարդակը, սակայն շահութաբերության ցուցանիշներն ունեցել են նվազման միտում: 2010 թ. երրորդ եռամսյակում բանկային համակարգի շահութաբերությունն ըստ ակտիվների կազմել է 3.1%, իսկ շահութաբերությունն ըստ կապիտալի՝ 24.7%:

Ժամանակաշրջանի վերջի դրությամբ գնաճը, փոքր-ինչ զիջելով նպատակային ցուցանիշը, կազմել է 6.4%: 2010 թ. առաջին կեսին, բարձր գնաճային սպասումների զսպման նկատառումներով, թուրքիայի կենտրոնական բանկը բարձրացրել է մեկշաբաթյա ռեպո տոկոսադրույքը 0.5%-ով և սահմանել 7%: Տարեվերջին, երբ գնաճի ցուցանիշն արդեն թիրախային միջակայքում էր, մեկշաբաթյա տոկոսադրույքը կրկին նվազեցվել է 0.5 տոկոսային կետով: Տարվա ընթացքում թուրքիայի կենտրոնական բանկը ծավալային ընդլայնման քաղաքականության շրջանակներում պարբերաշրջանային լուծումներով խստացրել է պարտադիր պահուստավորման նորմատիվը:

Համաձայն թուրքիայի կենտրոնական բանկի կանխատեսումների՝ 2011 թ. թուրքիայում սպասվում է 4.5% տնտեսական աճ: Տնտեսական աճի ապահովման ռիսկերը հիմնականում պայմանավորված կլինեն արտահանման և եվրոպական երկրներում ներմուծման պահանջարկի վարքագծից:

ԱՍՓՈՓՈՒՄ

2010 թ. հարևան երկրներում շարունակվել է տնտեսական ակտիվության վերականգնումը, ինչը նպաստել է ՌԴ-ից Հայաստան ներհոսող մասնավոր տրանսֆերտների և ՀՀ արտաքին ապրանքաշրջանառության աճին: Ռուսաստանի Դաշնությունում և Վրաստանում մասնավոր պահանջարկի վերականգնմանը զուգահեռ աճել են Հայաստանից արտահանվող ապրանքների՝ հիմնականում պատրաստի սննդի և գյուղատնտեսական արտադրանքի ծավալները:

Վրաստանի քաղաքական և տնտեսական կայունության պայմաններում հնարավոր է եղել պահպանել Հայաստան ներմուծվող ապրանքների փոխադրման ծախսերի մակարդակը և առկա միակ տրանսպորտային միջանցքի անխափան գործունեությունը: Հարևան երկրներում գրանցված բարձր գնաճի մակարդակն անդրադարձել է նաև Հայաստան ներմուծվող որոշ ապրանքների գների բարձրացման վրա:

2. ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐՈՒՄ

2.1. ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

2010 թ. ՀՆԱ-ն աճել է 2.1%-ով և ՀՆԱ արտադրության ծավալն ընթացիկ գներով կազմել է 3509.52 մլրդ դրամ: Տնտեսական ակտիվության առավել արագ վերականգնումն արձանագրվել է տարվա առաջին հինգ ամիսներին, ինչը որոշ չափով պայմանավորված է եղել նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում ՀՆԱ խոր անկմամբ: Երկրորդ կիսամյակում գյուղատնտեսության անկման արդյունքում դիտարկվել է տնտեսական աճի տեմպերի նվազում:

Անբարենպաստ եղանակային պայմանների պատճառով գյուղատնտեսության ճյուղում արձանագրվել է 15.7% անկում, որը գերազանցապես բուսաբուծության 20.3% անկման հաշվին է: Գյուղատնտեսության բացասական նպաստումը ՀՆԱ-ին 2.6 տոկոսային կետ էր: Տնտեսական աճին նպաստել է հիմնականում արդյունաբերության և ծառայությունների ճյուղերում գրանցված աճը:

Համաշխարհային շուկայում մետաղների միջազգային գների և արդյունաբերական պահանջարկի աճի շնորհիվ արդյունաբերության ճյուղում գրանցվել է 10.0% աճ. առավել բարձր աճի տեմպ արձանագրվել է հանքագործության ենթաճյուղում՝ 24.3%:

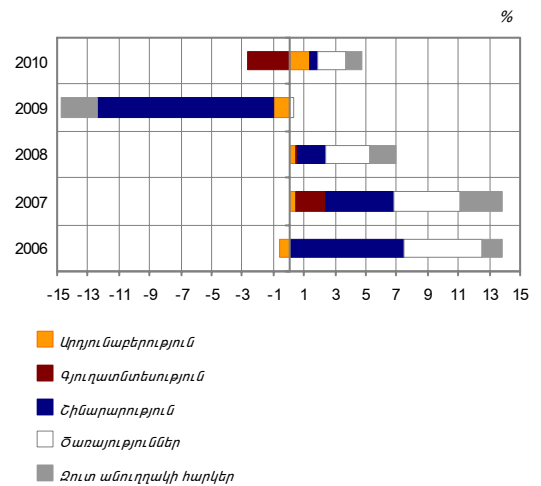
Հայկական խմիչքների հիմնական սպառող երկրների կողմից պահանջարկի վերականգնման հետ մեկտեղ 31.6%-ով աճել է խմիչքների արտադրությունը: Համաշխարհային և ներքին տնտեսությունների աստիճանական բարելավման պայմաններում նկատելի աճ է արձանագրվել նաև մշակող արդյունաբերության այլ ճյուղերում՝ սննդի, մետալուրգիայի, շինանյութերի և մի շարք ենթաճյուղերում:

Շինարարության ճյուղում արձանագրվել է 3.0% աճ, որը հիմնականում պայմանավորվել է տնտեսության տարբեր ճյուղերում իրականացված շինարարության ծավալների աճով: Նախորդ տարիներին շինարարության ընդհանուր ծավալում մեծ տեսակարար կշիռ ունեցող բնակարանաշինության ոլորտում անկումը թեև դանդաղել է, սակայն պահպանվել է տարվա ընթացքում և կազմել 11.4%՝ հիմնականում բնակչության միջոցներով իրականացվող շինարարության ծավալների 38.5% անկման հաշվին: Շինարարության ճյուղի աճի դանդաղ տեմպերը մասամբ բացատրվում են խոշոր շինարարական ծրագրերի բացակայությամբ, բնակչության եկամուտների և հիփոթեքային վարկավորման աճի ոչ բարձր տեմպերով, անշարժ գույքի շուկայում գների դանդաղ աճով:

Ծառայությունների ոլորտի աճը կազմել է 4.5%՝ հիմնականում պայմանավորված մեծածախ առևտրի ծավալների 12.0% ավելացմամբ, իսկ մանրածախ առևտրի աճը կազմել է 0.6%, ինչը փաստում է բնակչության եկամուտների և ներքին պահանջարկի դեռևս ոչ բավարար աճի մասին:

2010 թ. բանկային համակարգը, ընդհանուր տնտեսական ակտիվության բարելավման սպասումների և մակրոտնտեսական մի շարք ցուցանիշների դրական զարգացումների ներքո, վերա-

Տնտեսության ճյուղերի նպաստումը ՀՆԱ աճին

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ:

կանգնել է վարկավորման ծավալների աճը: Հարցումներին⁶ մասնակցած առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կարծիքով՝ ի տարբերություն նախորդ տարվա, 2010 թ. էականորեն դյուրինացվել են ոչ միայն ՓՄՁ-ին տրամադրվող վարկերի պայմանները, այլև խոշոր ձեռնարկություններին տրամադրվող վարկերի ընթացակարգերն ու պայմանները: Վարկավորման պայմաններն առավել մատչելի են դարձել հատկապես երկրորդ և երրորդ եռամսյակներում, ինչին գլխավորապես նպաստել են միջբանկային մրցակցության սրման, շուկայի մասնաբաժինը վերականգնելու և ընդլայնելու, փողի շուկաների հասանելիության և տնտեսական ակտիվության դրական սպասումների գործոնները: Բանկերի կողմից գրեթե բոլոր տեսակի վարկերի առնչությամբ նշվել է վարկավորման տոկոսադրույքների նվազում:

Ձեռնարկությունների վարկավորման 28% աճի պայմաններում վարկերի որակի ցուցանիշը բարելավվել է 1.7 տոկոսային կետով և կազմել 3.1%: Բարելավվում է նկատվել նաև առևտրի ոլորտում և գյուղատնտեսության ճյուղում: Վատորակ վարկերի կշիռը կտրուկ նվազել է շինարարության ճյուղում (մոտ երկու անգամ):

2010 թ. ընթացքում տնտեսական ակտիվության և գործարար միջավայրի բաղադրյալ տնտեսական ինդեքսները⁷ նախորդ տարվա համեմատությամբ ունեցել են համապատասխանաբար 14.5% և 7.7% աճ: Ինդեքսների դրական զարգացումները փաստում են տնտեսության հետագա զարգացման սպասումների բարելավման և ռիսկերի նվազման մասին:

ՀՆԱ ծախսային բաղադրիչների տեսանկյունից՝ 2010 թվականին տարեկան կտրվածքով սպառման իրական աճը կազմել է 4.9%՝ պայմանավորված բնակչության իրական եկամուտների որոշակի աճով, որը հիմնականում արդյունք էր մասնավոր տրանսֆերտների ներհոսքի, աշխատավարձի աճի տեմպերի և սպառողների վստահության վերականգնման: Ընդ որում՝ ըստ ԿԲ գնահատումների՝ առավել արագ աճել է պետական սպառումը՝ 5.5%, իսկ մասնավոր սպառման տարեկան աճը կազմել է 4.8%: Կապիտալ ներդրումները նվազել են 1.6%-ով (հիմնականում պետական ներդրումների մասով), թեև գործարար միջավայրի բարելավման և տնտեսական ակտիվության ինդեքսները շարունակել են աճել:

Ներմուծման նկատմամբ արտահանման առաջանցիկ աճի և ՀՆԱ ծավալների աճի պայմաններում 8.0%-ով նվազել է ՀՆԱ-ում զուտ արտահանման բացասական կշիռը և կազմել 23.0%:

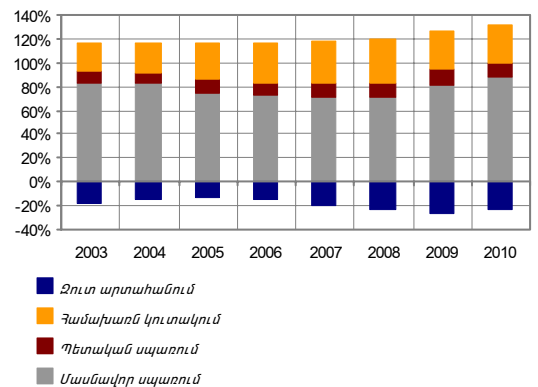
2010 թ. պետական պարտքի ծավալը նախորդ տարվա համեմատությամբ աճել է 11.2%-ով և կազմել 3299 մլն ԱՄՆ դոլար: Պարտք/ՀՆԱ հարաբերակցությունը (35.1%) նախորդ տարվա համեմատությամբ արձանագրել է փոքր աճ՝ հիմնականում պայմանավորված արտաքին պետական պարտքի ծավալի ՀՆԱ նկատմամբ առաջանցիկ աճով:

Որոշակի փոփոխության է ենթարկվել նաև արտաքին պետական պարտքի կառուցվածքը: 2010 թ. պետական պարտքի ծավալում շարունակել է նվազել արտոնյալ վարկերի տեսակարար կշիռը՝ կազմելով 62.6%: Նախորդ տարվա համեմատությամբ

⁶ Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ կողմից 2010 թ. չորս եռամսյակներում անցկացված «ՀՀ բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից տրամադրվող վարկերի վերաբերյալ» հարցման ամփոփումներ:

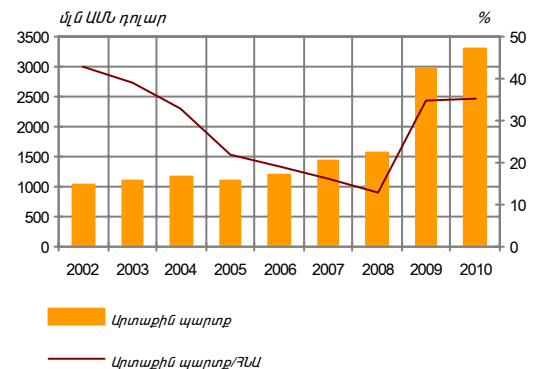
⁷ ՀՀ ԿԲ կողմից անցկացվող հարցումների հիման վրա հաշվարկվող բաղադրյալ տնտեսական ինդեքսներ (մանրամասն տես՝ ՀՀ ԿԲ ինտերնետային կայքում):

ՀՆԱ ծախսային բաղադրիչները
(տեսակարար կշիռը՝ ՀՆԱ-ում)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ:

Արտաքին պարտքի ծավալը և արտաքին պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարություն:

որոշակի աճել են նաև պետական վարկերի մեջ լողացող տոկոսադրույքով վարկերը՝ կազմելով 36.4%:

ՀՀ պարտքը բնութագրող որակական ցուցանիշներ

Ցուցանիշ	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Պարտք/ՀՆԱ (սահման 50%)	22%	19%	16%	14%	34.7%	35.1%
Պարտք/արտահանում	78% (նվազ պարտքի բեռ)	80% (նվազ պարտքի բեռ)	82% (նվազ պարտքի բեռ)	90% (նվազ պարտքի բեռ)	227% (միջին պարտքի բեռ)	182.1% (միջին պարտքի բեռ)
Պարտքի սպասարկում/արտահանում	4.6% (նվազ պարտքի բեռ)	4.2% (նվազ պարտքի բեռ)	2.9% (նվազ պարտքի բեռ)	3.1% (նվազ պարտքի բեռ)	6% (նվազ պարտքի բեռ)	5.0% (նվազ պարտքի բեռ)
Տոկոսավճար/արտահանում	0.9% (նվազ պարտքի բեռ)	0.7% (նվազ պարտքի բեռ)	0.6% (նվազ պարտքի բեռ)	0.7% (նվազ պարտքի բեռ)	2.0% (նվազ պարտքի բեռ)	2.4% (նվազ պարտքի բեռ)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարություն:

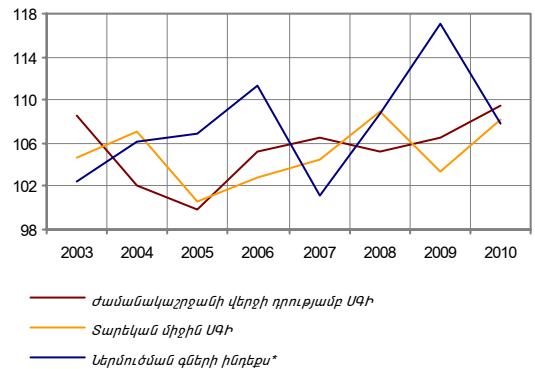
2010 թ. ներքին տնտեսության դրական զարգացումները անդրադարձել են նաև ՀՀ պետական բյուջեի վրա: Բյուջեի եկամուտների հավաքագրումների աճ է նկատվել առաջին կիսամյակում, ինչը տնտեսության վերականգնման տեմպերի դանդաղմանը զուգահեռ երկրորդ կիսամյակում նվազել է: Տարեկան արդյունքներով բյուջեի եկամուտներն աճել են 10.6%-ով, իսկ ծախսերը՝ 3.9%-ով: Բարձր աճ է արձանագրվել հարկային եկամուտների մասով՝ 14.1%: Ծախսերի կազմում արագ՝ համապատասխանաբար 79.4%-ով և 95.1%-ով, ավելացել են ներքին և արտաքին տոկոսավճարների ծախսերը՝ պայմանավորված արտաքին պարտքի զգալի ավելացմամբ և պետական արժեթղթերի պորտֆելի աճով: Բյուջեի պակասուրդը եկամուտների գերազանցող աճի արդյունքում կրճատվել է մոտ 32%-ով և կազմել ՀՆԱ-ի 2.9%-ը:

2010 թ., հիմնականում արտաքին աշխարհից եկող ազդակների և նախորդ տարվա ընդլայնողական քաղաքականության լազային ազդեցության պայմաններում, տնտեսությունում պահպանվել է գնաճային միջավայր: 12-ամսյա գնաճը կազմել է 9.4%, որը էապես գերազանցել է նպատակային 4±1.5% թիրախը 3.9 տոկոսային կետով: 12-ամսյա գնաճի ցուցանիշը Հայաստանում զիջել է Վրաստանի 11.2% գնաճին և գերազանցել Ադրբեջանի՝ 7.6%, Ռուսաստանի՝ 8.3% գնաճի ցուցանիշները:

Բարձր գնաճային միջավայրի առկայության, ինչպես նաև արտաքին և ներքին տնտեսությունների վերականգնման շարունակականության պայմաններում Կենտրոնական բանկն առաջին կիսամյակում խստացրել է դրամավարկային քաղաքականության պայմանները՝ վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը բարձրացնելով 2.25 բազիսային կետով՝ տարեսկզբի 5.0%-ից մինչև 7.25%:

Երկրորդ եռամսյակից նկատվել են ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի փոխարժեքի արժևորման միտումներ, որոնք, ըստ ամենայնի, պայմանավորված են տնտեսական իրավիճակի բարելավմամբ, կապիտալի հոսքերի, մասնավոր տրանսֆերտների ու գործոնային եկամտի աստիճանական վերականգնման պայմաններում արտարժույթի առաջարկի աճով: Տարեվերջին, նախորդ տարեվերջի համեմատ, արձանագրվել է ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի փոխարժեքի մոտ 4.0% արժևորում: Արտարժույթային փոխարժեքի կտրուկ, անցանկալի տատանումները մեղմելու նպատակով Կենտրոնական բանկը միջամտել է արժույթային շուկայի գործառնություններին՝ վաճառելով 198.7 մլն և գնելով 122.7 մլն ԱՄՆ դոլար:

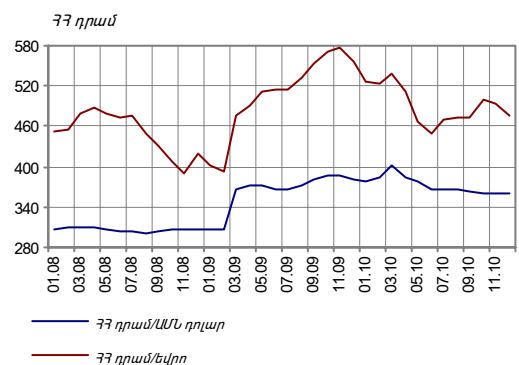
Սպառողական զանգվածի և ներմուծված ապրանքների զանգվածի ինդեքսները

* Նոր մեթոդաբանությամբ ներմուծման զանգվածի ինդեքսի հաշվարկը ԱՎԾ կողմից սկսվել է 2007 թ., 2002-2006 թթ. ցուցանիշները գնահատվել են Կենտրոնական բանկի կողմից՝ ԱՎԾ հրապարակած հին մեթոդաբանությամբ ներմուծման զանգվածի ինդեքսի հիման վրա:

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ, ԱՎԾ:

ՀՀ դրամի փոխարժեքը ԱՄՆ դոլարի և եվրոյի նկատմամբ

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

2.2. ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՎՏՈՒՐ⁸

Համաշխարհային և ներքին տնտեսությունների զարգացումների պայմաններում ընթացիկ հաշվի պակասուրդը նախորդ տարվա համեմատ բարելավվել է և ըստ գնահատումների կազմել 1310 մլն ԱՄՆ դոլար: Արտաքին ապրանքաշրջանառության ծավալն աճել է մոտ 22%-ով և կազմել 43 մլրդ ԱՄՆ դոլար:

Ներմուծումը (ՍԻՖ գներով) ավելացել է 13.9%-ով և կազմել 3.8 մլրդ ԱՄՆ դոլար: Ներմուծման աճի տեմպերը երկրորդ կիսամյակից սկսած բավականաչափ նվազել են՝ պայմանավորված տնտեսավարող սուբյեկտների բյուջետային սահմանափակման պայմաններում ներմուծման գների աճի տեմպերի արագացմամբ: Ներմուծման իրական ծավալները, համաձայն Կենտրոնական բանկի գնահատումների, սկսել են նվազել երկրորդ կիսամյակից և տարվա կտրվածքով կազմել 2.7%:

Ներմուծման կառուցվածքում հիմնականում աճ է գրանցվել «Մեքենաներ, սարքավորումներ և մեխանիզմներ», «Հանքահումքային արտադրանք», «Վերգետնյա, օդային և ջրային տրանսպորտի միջոցներ», «Պատրաստի սննդի և գյուղատնտեսական արտադրանք» ապրանքախմբերի մասով:

Արտահանումը (ՖՕԲ գներով) ավելացել է 355.6 մլն ԱՄՆ դոլարով կամ 48.9%-ով և կազմել 1082.47 մլն ԱՄՆ դոլար: Արտահանման բարձր աճը պայմանավորվել է միջազգային շուկաներում հումքային ապրանքների գների բարձրացմամբ և արդյունաբերության ճյուղի բարձր աճով: ԿԲ գնահատումներով արտահանման իրական ծավալների տարեկան աճը կազմել է 15%:

Արտահանման կառուցվածքում հիմնականում աճել են «Հանքահումքային արտադրանք», «Պատրաստի սննդի և գյուղատնտեսական արտադրանք», «Ոչ թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր», «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր» ապրանքախմբերի ծավալները:

Ներմուծման համեմատությամբ արտահանման առաջանցիկ աճի արդյունքում առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդն աճել է 59 մլն ԱՄՆ դոլարով, որը էապես ցածր է նախաճգնաժամային ցուցանիշից և կազմել 2126.1 մլն ԱՄՆ դոլար:

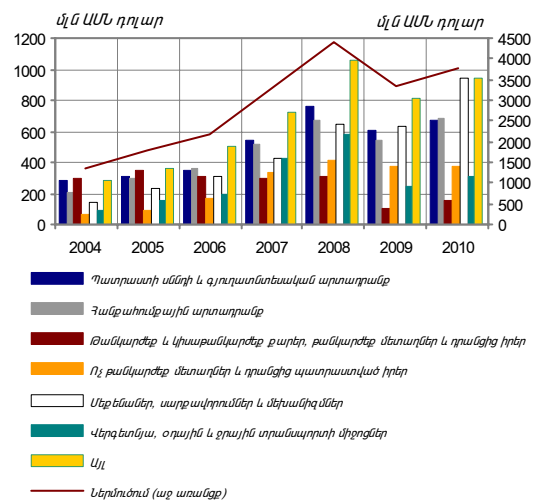
Ներմուծման և արտահանման աշխարհագրական կառուցվածքում պահպանվում են խոշոր կենտրոնացումները. հիմնական գործընկեր երկրների կազմը գրեթե չի փոխվել: Արտահանման կառուցվածքում մոտ 6 տոկոսային կետով աճել է Եվրոպական տնտեսական միության երկրների կշիռը, իսկ ԱՄՆ կշիռը նվազել է 2 տոկոսային կետով: Ներմուծման կտրվածքով հիմնական գործընկեր երկրներ են շարունակում մնալ Եվրոպական տնտեսական միության և ԱՊՀ երկրները, որոնց միասնական կշիռը կազմում է 46%:

2.3. ԶՈՒՏ ԳՈՐԾՈՆԱՅԻՆ ԵՎԱՍՈՒՏՆԵՐ ԵՎ ՏՐԱՆՍԳԵՐՏՆԵՐ

Ներքին և արտաքին տնտեսական աշխուժացմանը զուգընթաց վերականգնվել է նաև գործուսային եկամուտների ու տրանսֆերտների ներհոսքը: Մասնավոր տրանսֆերտների գերակշիռ մասը հանրապետություն է փոխանցվում ՌԴ-ից, որտեղ 2010 թ. դրական տնտեսական զարգացումներ են արձանագրվել (մանրամասն տե՛ս «Տարածաշրջանի երկրների զարգացումները» ենթագլխում), ինչը դրական անդրադարձ է ունեցել ՀՀ փոխանցվող զուտ գործուսային եկամուտների և տրանսֆերտների աճի վրա:

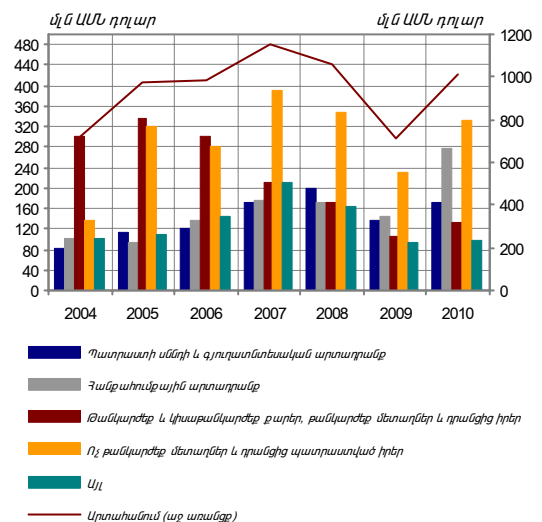
⁸ Տվյալները ըստ ԱՎԾ վճարային հաշվեկշռի:

ՀՀ ներմուծումն ըստ ապրանքախմբերի

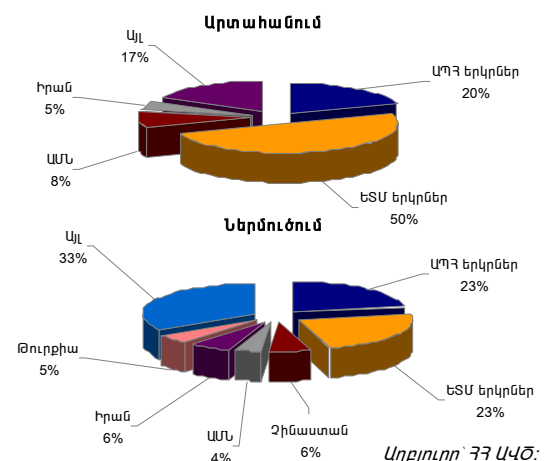
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

ՀՀ արտահանումն ըստ ապրանքախմբերի

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Հայաստանի արտաքին առևտրի բաշխվածությունը ըստ երկրների՝ 31.12.2010թ. դրությամբ

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԱՎԾ:

2010 թ. դյուրինացվել են Ռուսաստանի Դաշնությունում աշխատանքային միգրացիայի հետ կապված թույլտվությունների տրամադրման պայմանները հատկապես բարձրակարգ մասնագետների համար: Միգրանտների համար կարևոր դրական փոփոխություն է արտոնագրերի ներմուծումը, որով հնարավորություն է տրվում օրինական աշխատել ֆիզիկական անձանց մոտ: Արտասահմանյան քաղաքացիներին աշխատանք տրամադրելու սահմանաչափի փոփոխությունները չեն սահմանափակել Ռուսաստան արտագնա աշխատանքի մեկնող քաղաքացիների հոսքը: Ռուսաստանում աշխատող հայազգի քաղաքացիները հիմնականում զբաղված են շինարարության (44.1%), ծառայությունների (27.2%), տրանսպորտի և կապի (12.1%)⁹ ոլորտներում:

Ձուտ մասնավոր տրանսֆերտների և գործոնային եկամուտների ներհոսքը աճել է 15.3%-ով՝ կազմելով 374.8 մլրդ դրամ, իսկ միայն մասնավոր տրանսֆերտներն աճել են 18.4%-ով: Արդյունքում, համախառն ազգային տնօրինվող եկամուտում զուտ գործոնային եկամուտների և մասնավոր տրանսֆերտների տեսակարար կշիռը դիտարկվող ժամանակահատվածում աճել է 0.3 տոկոսային կետով և կազմել 9.7%՝ 2009 թվականի վերջի 9.4-ի փոխարեն:

Հայաստանի քաղաքացիների կողմից ստացվող մասնավոր տրանսֆերտները և սեզոնային աշխատողների եկամուտները հիմնականում ուղղվում են ընթացիկ սպառմանը, ինչպես նաև մասնավոր շինարարության ֆինանսավորմանն ու բնակարանների ձեռքբերմանը: 2010 թ. ընթացքում նախորդ տարվա համեմատ ներհոսքի աճը դրական է ազդել Հայաստանի ներքին սպառման աճի տեմպերի վերականգնման վրա, սակայն մասնավոր միջոցներով իրականացվող շինարարության ծավալները շարունակել են նվազել:

Նախորդ տարվա համեմատ արձանագրվել է բանկային համակարգի միջոցով ֆիզիկական անձանց կողմից իրականացվող ոչ առևտրային փոխանցումների զուտ ներհոսքի 15.4% աճ (2009թ. գրանցվել էր 33.3% անկում), որը կազմել է 1.1 մլրդ ԱՄՆ դոլար: Ընդ որում, եթե այդ ցուցանիշը 2010 թ. առաջին կիսամյակում, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ, աճել է 6.6%-ով, ապա երկրորդ կիսամյակում աճել է ավելի բարձր տեմպերով՝ 21.0%-ով: Նման վարքագծի պահպանման դեպքում 2011 թ. ընթացքում հնարավոր կլինի աստիճանաբար հասնել մասնավոր տրանսֆերտների նախաձգնաժամային մակարդակին:

ՀՀ բանկային համակարգի միջոցով ֆիզիկական անձանց փոխանցված մասնավոր ոչ առևտրային տրանսֆերտների 88.2%-ը ստացվել է Ռուսաստանի Դաշնությունից, իսկ 4.0%-ը՝ ԱՄՆ-ից:

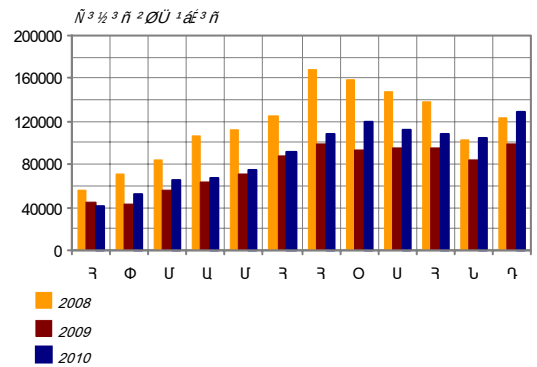
2.4. ՏՆԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐ ԵՎ ՊԱՐՏՔԻ ԲԵՌ

Տնային տնտեսությունների եկամուտների դանդաղ վերականգնման պարագայում այս հատվածի ռիսկերը 2010 թ. ընթացքում մնացել են կառավարելի սահմաններում:

Տնտեսական վերականգնմանը զուգընթաց 2010 թ. կտրվածքով դիտարկվել է գործազրկության մակարդակի նվազում:

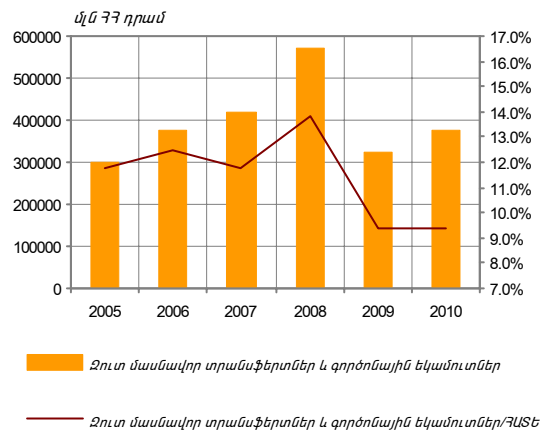
⁹ Հայաստանում Ռուսաստանի Դաշնային միգրացիոն ծառայության ներկայացուցչության գնահատումների համաձայն:

Բանկային համակարգի ոչ առևտրային զուտ փոխանցումներ

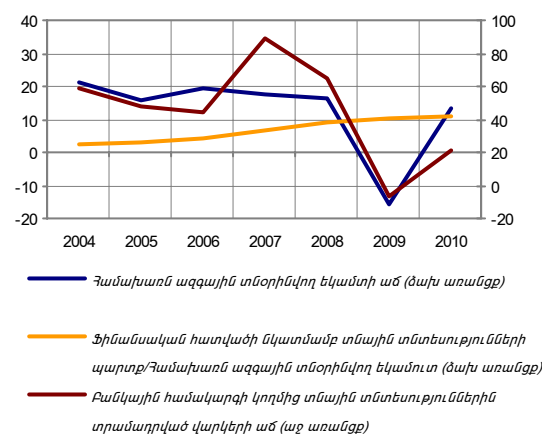
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Ձուտ գործոնային եկամուտներ և մասնավոր տրանսֆերտներ

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ, ԱՎԾ:

Բնակչության պարտքի և եկամուտների ցուցանիշները (%)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

2010 թ. առաջին կիսամյակում, 2009 թ. համեմատ, գործազրկության ցուցանիշն աճել է 0.3 տոկոսային կետով՝ կազմելով 7.2%, սակայն երկրորդ կիսամյակում աստիճանաբար նվազել է, ինչի արդյունքում տարեվերջին կազմել է 7.1%: Ըստ մարզային բաշխվածության՝ գործազրկությունն էապես աճել է միայն Երևանում՝ 1.4 տոկոսային կետով, և կազմել 8.1%, իսկ մարզերում հիմնականում մնացել է անփոփոխ կամ նվազել: Այդուհանդերձ, մի շարք մարզերում՝ Լոռու, Սյունիքում, Շիրակում, գործազրկության մակարդակը էականորեն գերազանցում է հանրապետության միջին ցուցանիշը՝ կազմելով 10-11%:

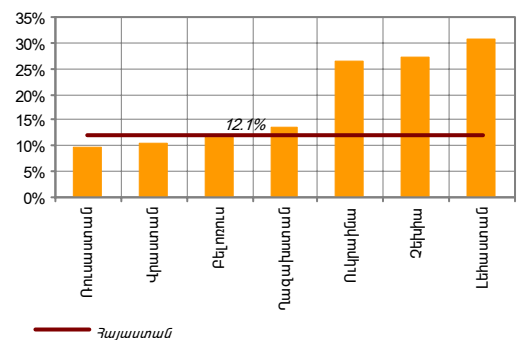
Միջին ամսական անվանական աշխատավարձը նախորդ տարվա համեմատ աճել է 6.1%-ով՝ զիջելով ինչպես նախորդ տարվա 10.7% աճին, այնպես էլ մինչճգնաժամային աճի մակարդակին: Գնաճի բարձր ցուցանիշի պայմաններում իրական աշխատավարձի 1.9%-ով նվազում է գրանցվել՝ նախորդ տարվա 7.1% աճի փոխարեն:

Հայաստանի բնակչության եկամուտների մեջ էական կշիռ ունեցող զուտ գործունային եկամուտների և մասնավոր տրանսֆերտների շարունակական վերականգնումը անվանական աշխատավարձի մակարդակի աճի և գործազրկության կրճատման հետ մեկտեղ նպաստել է բնակչության ընդհանուր եկամուտների աճին:

ՀՀ ԿԲ հարցումների¹⁰ համաձայն՝ 2010 թ. բնակչության ֆինանսական վիճակի բարելավում են ակնկալում նաև ՀՀ տարածքում գործող առևտրային բանկերն ու վարկային կազմակերպությունները: Այդ սպասումները նույնպես նպաստել են սպառողական վարկավորման վերականգնմանը: Մասնավորապես, որոշ բանկեր ծրագրել են վերականգնել ավտովարկավորման մակարդակը, որտեղ պահանջարկը բավականին մեծ է և շարունակաբար աճում է: Սպառողական վարկերի աճի վրա զսպողական ազդեցություն է ունեցել բանկային համակարգի կողմից ներգրավված միջոցների գերազանցապես արտարժույթային լինելու հանգամանքը: Վերջինս նաև պայմանավորել է այլ վարկատեսակների համեմատ սպառողական վարկերի տոկոսադրույքների բարձր մակարդակի պահպանումը:

Ֆինանսական հատվածի նկատմամբ տնային տնտեսությունների ընդհանուր պարտավորությունները 2010 թ. ավելացել են 21.1%-ով: Տնային տնտեսությունների պարտքի բեռնը գերակշռող են առևտրային բանկերի նկատմամբ պարտավորությունները 88.7% կշռով: Բանկային համակարգի կողմից տնային տնտեսություններին տրամադրված վարկերի աճը կազմել է 19.5% (2009 թ. գրանցվել էր 6.4% նվազում), որը զիջում է ընդհանուր վարկային ներդրումների 27.2% աճի ցուցանիշին: Նախորդ տարվա անկման համեմատ վարկավորման աճի վերականգնումը հիմնականում պայմանավորվել է տնտեսության վերականգնմամբ, վարկավորման պայմանների որոշակի դյուրինացմամբ, բնակչության եկամուտների աճի սպասումներով: Վարկային կազմակերպությունների և գրավատների նկատմամբ պարտավորություններն աճել են ավելի արագ տեմպով՝ համապատասխանաբար 28.7%-ով և 68.1%-ով: Տնային տնտեսությունների պարտք/եկամուտ հարաբերակցությունը (ներառյալ՝ բանկերի, վարկային կազմակերպությունների, գրավատների նկատմամբ պարտավորությունները) կազմել է 10.6%:

Ավանդային հաստատությունների հանդեպ տնային տնտեսությունների պարտք/ՀՆԱ հարաբերակցությունը մի շարք երկրներում

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ, երկրների կենտրոնական բանկեր:

¹⁰ Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ կողմից 2010 թ. առաջին և երկրորդ կիսամյակներում անցկացված «ՀՀ բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից տրամադրվող վարկերի վերաբերյալ» հարցման ամփոփումներ:

Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ երկրների համեմատ Հայաստանում տնային տնտեսությունների պարտքի բեռն անհամեմատ ցածր է և աճում է ցածր տեմպերով, ինչը պայմանավորված է նաև ցածր ֆինանսական միջնորդությամբ: Գլոբալի պատճառով Հայաստանի տնային տնտեսությունների պարտքի հարաբերությունն ավանդներին կտրուկ նվազել է, իսկ վերջին երկու տարիներին կայուն է՝ 101%-ի սահմանում: Այս պարագայում տնային տնտեսությունների պարտքի բեռի հետագա աճը, որը կգուզակցվի տնտեսական աճով, ֆինանսական համակարգի կայունությանը վտանգող ռիսկերի առաջացման աղբյուր չի կարող հանդիսանալ:

Տնային տնտեսությունների վարկերի գծով առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կորուստները 2010 թ. ունեցել են նվազող միտում: Սպառողական վարկերում չաշխատող վարկերի կշիռը նվազել է 1.4 տոկոսային կետով և կազմել 3.7%, իսկ հիփոթեքային վարկերում՝ 0.8 տոկոսային կետով և կազմել 5.6%: Տարեվերջին հետհաշվեկշիռ դուրս գրված սպառողական և հիփոթեքային վարկերի ծավալը գրեթե չի փոփոխվել և կազմել է սպառողական ու հիփոթեքային վարկերի պորտֆելի 4.9%-ը:

Բնակչության տնտեսական վիճակի և եկամուտների սպասումների անուղղակի գնահատական կարելի է ստանալ նաև սպառողների վստահության ինդեքսի¹¹ բաղադրատարրերից: 2010 թ. չորս եռամսյակների կտրվածքով նախորդ տարվա համապատասխան եռամսյակների համեմատությամբ սպառողների վստահության բաղադրյալ տնտեսական ինդեքսի աճ է գրանցվել: Ինդեքսի ամենացածր մեծությունը գրանցվել է երրորդ եռամսյակում, որը հիմնականում բացատրվում է գյուղատնտեսության անկման, միջազգային շուկաներում որոշ պարենային ապրանքների գների աճի պարագայում ՀՀ տնտեսության վիճակի գնահատականի էական նվազմամբ: Առաջին երկու եռամսյակներում ինդեքսի աճը պայմանավորված էր հիմնականում հետագա պայմանների ինդեքսի աճով, իսկ երկրորդ կիսամյակում՝ հատկապես չորրորդ եռամսյակում, դիտվել է ներկա և հետագա պայմանների ինդեքսների աճ:

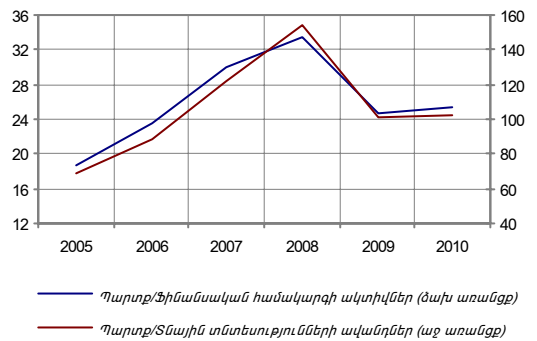
ՀՀ տնտեսության, մասնավոր տրանսֆերտների ներհոսքի աճին զուգընթաց 2009 թ. բնակչության եկամուտների աճի համեմատ աճել է նաև միջին եկամուտներ ստացող բնակչության կշիռը (ՀՀ ԿԲ կողմից իրականացված հարցումների համաձայն): Այնուամենայնիվ, միջին եկամուտներ ստացող բնակչության կշիռն էականորեն զիջում է նախաճգնաժամային մակարդակին, և շարունակում է բարձր մնալ ցածր եկամուտներ ստացող բնակչության կշիռը:

2.5. ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԳՆԵՐ

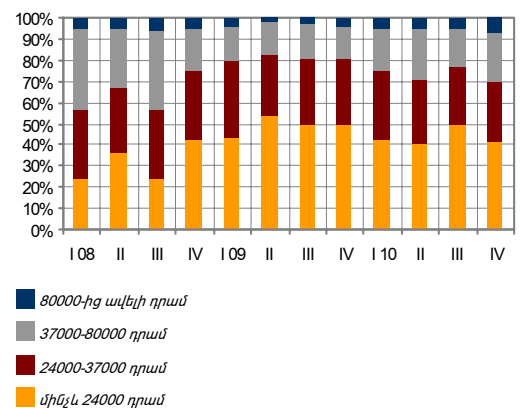
Անշարժ գույքի շուկայի զարգացումների մոնիտորինգը կարևոր նշանակություն ունի ֆինանսական կայունության գնահատման տեսանկյունից: Առաջին հերթին դա բացատրվում է այն

¹¹ Սպառողների վստահության ինդեքսը հաշվարկվում է ընթացիկ և հետագա պայմանների ինդեքսների միջինացման միջոցով (առավել մանրամասն տես՝ ՀՀ ԿԲ ինտերնետային կայքում):

Բնակչության պարտքի բեռի ցուցանիշներ (%)

Բնակչության եկամտային խմբերի բաշխվածությունը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

հանգամանքով, որ անշարժ գույքի շուկայի ակտիվությունը և բարենպաստ զարգացումները ենթադրում են շինարարության ճյուղի կայուն զարգացում, ուղորտում ներդրումների գրավչության բարձրացում: Մյուս կողմից՝ անշարժ գույքի շուկայում տեղի ունեցող փոփոխությունները կարող են ազդել ֆինանսական հաստատություններում գրավադրված անշարժ գույքի արժեքի փոփոխության և դրա հետևանքով վարկային ռիսկի մեծացման վրա:

ՀՀ անշարժ գույքի շուկան 2008-2009 թթ. ճգնաժամից հետո շարունակում է վերականգնվել: Եթե որպես անշարժ գույքի շուկայի ակտիվության բնութագրիչ դիտարկենք 2010 թ. անշարժ գույքի նկատմամբ իրականացված գործառնությունների քանակը, ապա դրանց թիվը նախորդ տարվա համեմատ ավելացել է 12.6%-ով: Անշարժ գույքի առուվաճառքի գործարքները կազմել են ընդհանուրի 20.9%-ը՝ նախորդ տարվա համեմատ ավելանալով 10.4%-ով:

Անշարժ գույքի շուկայում իրականացվող գործարքները կենտրոնացած են Երևանում, որին բաժին է ընկնում առուվաճառքի գործարքների թվի 36.1%-ը: Նախորդ տարվա համեմատ Երևանում առուվաճառքի գործարքների թիվն ավելացել է 13.8%-ով: Իրականացված գործարքների կշռով երկրորդ տեղում է Կոտայքի մարզը՝ 13.1%: Գործարքների ամենացածր մակարդակը գրանցվել է Վայոց ձորի և Տավուշի մարզերում, որտեղ գործարքների կշիռները չեն գերազանցել 4%-ը: Մարզերում իրականացված առուվաճառքի գործարքների քանակն ավելացել է 8.5%-ով:

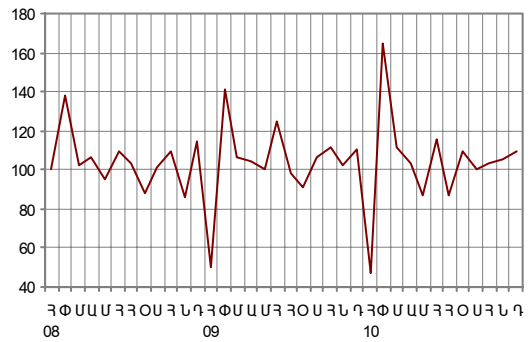
Անշարժ գույքի շուկայում գործարքների քանակի աճին զուգընթաց աճել են նաև 1 քմ մակերեսի հաշվարկով շուկայական միջին գները, թեև երկրորդ կիսամյակում Երևանում դիտվել է գների նվազում: Երևանում բազմաբնակարան շենքերում գինն աճել է 2.5%-ով, մարզերում՝ 3.0%-ով:

Գների աճը կարելի է բացատրել ինչպես անշարժ գույքի առաջարկի նվազմամբ, այնպես էլ պահանջարկի վերականգնմամբ: Պահանջարկն առավելապես բացատրվում է հիփոթեքային վարկերի հարաբերական հասանելիությամբ, վարկավորման պայմանների դյուրինացմամբ և տնային տնտեսությունների եկամուտների որոշակի աճով: Արդյունքում, հիփոթեքային վարկերը առաջարկվում են 10-15 տարի մարման ժամկետով՝ սկսած 12% տարեկան տոկոսադրույքով: Որոշակի խստացումներ են դիտվել գրավի պահանջի, վարկ/արժեք հարաբերակցության և վարկարժանության գնահատման պայմաններում:

Թեև աշխուժացել է առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների սեփական միջոցների հաշվին հիփոթեքային վարկավորումը, այնուամենայնիվ տրամադրված վարկերի հիմնական ծավալը բաժին է ընկել ծրագրային միջոցների հաշվին տրամադրված վարկերին: Առևտրային բանկերը (հարցումների համաձայն) սպասում են անշարժ գույքի պահանջարկի հետագա ակտիվացում՝ պայմանավորված հաճախորդների ֆինանսական դրության կայունացմամբ: Այս պարագայում կարող է ավելանալ սեփական միջոցների հաշվին վարկավորումը, և կպահպանվեն վարկավորման ընթացակարգերի դյուրինացման միտումները:

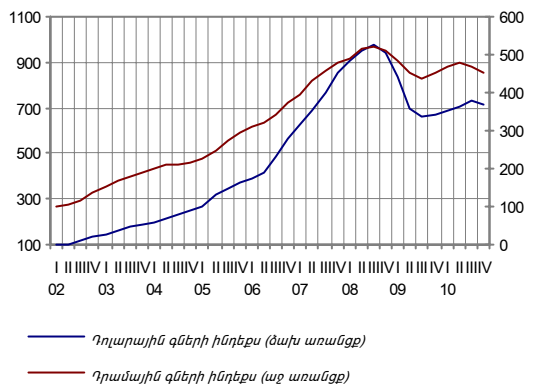
2010 թ. առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից տրամադրվել է 38.1 մլրդ դրամի կամ 4669 հիփոթեքային վարկ: Մարզային կենտրոնացվածության առումով հիփոթեքային վարկավորման բաշխվածությունը եղել է անշարժ գույքի առուվաճառքի գործարքների քանակին համահունչ:

Անշարժ գույքի նկատմամբ իրականացված գործառնությունների քանակի ինդեքսը

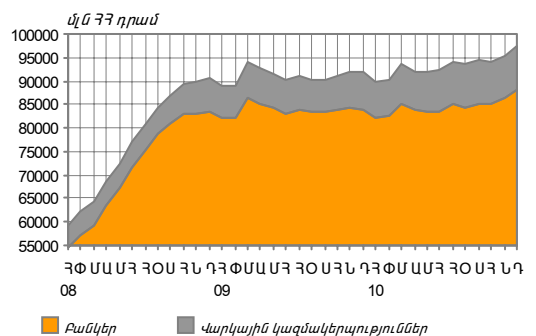
Աղբյուրը՝ ՀՀ Կառավարության առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտե:

Բնակարանների միջին գների ինդեքսը Երևանում (1 քառ. մ)

Աղբյուրը՝ ՀՀ Կառավարության առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտե:

Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների հիփոթեքային վարկերի պորտֆելը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Ազգային հիփոթեքային ընկերությունը 2010 թ. ընթացքում վերաֆինանսավորել է 975 հիփոթեքային վարկ՝ 7.3 մլրդ դրամ ծավալով: Ազգային հիփոթեքային ընկերության կողմից վերաֆինանսավորված վարկերի 71.0%-ը կամ 5.2 մլրդ դրամը բաժին է ընկել բնակարանների ձեռքբերման վարկերին: Այդ վարկերի ավելի քան 81%-ը կրկին տրամադրվել է Երևանում:

«Երիտասարդ ընտանիքին՝ մատչելի բնակարան» ծրագրի շրջանակներում վերաֆինանսավորվել է 223 վարկ՝ 1.8 մլրդ դրամ գումարով, որից 147-ը՝ 1.4 մլրդ դրամ գումարով տրամադրվել է Երևանում: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ մարզերում վարկավորման ակտիվությունը զիջում է Երևանին, սույն թվականի նոյեմբերից մարզերում բնակարանի ձեռքբերման պայմաններն ավելի են դյուրինացվել:

Բնակելի շենքերի գործարկումն ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների

Ֆինանսավորման աղբյուրներ	2010 թ. գործարկված բնակելի շենքեր (քառ. մ)	Տեսակարար կշիռն ընդհանուրի մեջ	Տոկոսային փոփոխությունը 2009 թ. համեմատությամբ
Ընդամենը, այդ թվում՝	496432	100%	20%
պետական բյուջե	128693	25.96	1140%
կազմակերպությունների միջոցներ	137069	27.6	94%
բնակչության միջոցներ	229030	46.1	-31%

Աղբյուրը՝ ԳՀ ԱԿԾ:

Բնակելի շենքերի ֆինանսավորման աճ դիտվել է 2010 թ. երկրորդ կիսամյակից: Տարվա ընթացքում շահագործման հանձնված բնակելի շենքերի ծավալը նախորդ տարվա համեմատ աճել է 20%-ով, այն պարագայում, երբ 2010 թ. առաջին կիսամյակում գրանցվել էր 35.2% անկում՝ 2009 թ. առաջին կիսամյակի համեմատ, և 74% անկում՝ 2009 թ. երկրորդ կիսամյակի համեմատ: Բնակելի շենքերի գործարկման ծավալների կտրուկ նվազման վրա ազդել է բնակչության միջոցներով իրականացված շինարարության ծավալների նվազումը, որի արդյունքում վերջինիս տեսակարար կշիռը նվազել է և կազմել 46.1% (2010 թ. առաջին կիսամյակում՝ 66.6%, 2009 թ. դեկտեմբերին՝ 80.4%): Հիմնական պատճառը բնակչության եկամուտների, մասնավորապես՝ անձնական դրամական փոխանցումների սպասվածից ցածր աճն է: Կազմակերպությունների ֆինանսավորմամբ իրականացված շինարարության ծավալն աճել է 93.5%-ով:

Վարձակալության գործարքների կշիռը, անշարժ գույքի համեմատությամբ իրականացված ընդհանուր գործարքներում, փոքր է՝ 5.9%, սակայն այս շուկան ևս խիստ զգայուն է ֆինանսական համակարգում տեղի ունեցող իրադարձությունների նկատմամբ: Անկախ աուդիտորական ընկերության կողմից իրականացված հարցման համաձայն¹², Երևանում առևտրային կազմակերպությունների երկու երրորդը գործունեության իրականացման համար տարածքը վարձակալում է: Ըստ հարցվածների՝ վարձակա-

¹² KPMG աուդիտորական ընկերության կողմից իրականացված «Երևանի առևտրային անշարժ գույքի շուկայի հարցում»:

լության գների վրա ազդող հիմնական գործոնը ոչ թե ժամկետային ավանդների տոկոսադրույքի մակարդակն է, այլ արտար-
ժույթի փոխարժեքը և գույքի տեղադիրքը:

Ուսումնասիրությունում նշվում է, որ ՀՀ անշարժ գույքի շուկան ունի մեծ ներուժ, քանի որ այլընտրանքային ներդրումային ակտիվների բացակայության պարագայում այն գրավիչ է նաև սպեկուլյատիվ ներդրումներ կատարելու տեսանկյունից:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Նախորդ տարի արձանագրված խոր անկումից հետո ՀՀ տնտեսությունն աստիճանաբար վերականգնվել է, ինչն ընդհանուր առմամբ տեղի է ունեցել համաշխարհային տնտեսությունից եկող դրական ազդակների պայմաններում: Արդյունաբերական նշանակության հումքային ապրանքատեսակների գների, ինչպես նաև տրանսֆերտների աճը և ներքին պահանջարկի վերականգնումը նպաստել են ՀՆԱ աճին: Գյուղատնտեսության ճյուղի անկումը նկատելի կրճատել է ՀՆԱ աճի տեմպը և լրացուցիչ նպաստել գնաճային միջավայրի խորացմանը:

Համաշխարհային տնտեսության վերականգնման պայմաններում հիմնական ապրանքատեսակների գների աճը շարունակվել է, ընդ որում, տարվա երկրորդ կիսամյակում ավելի արագ տեմպերով: Միջազգային շուկայում ապրանքատեսակների գների աճը տարվա ընթացքում արտացոլվել է ՀՀ արտահանման և ներմուծման աճի դինամիկայում, մյուս կողմից՝ նպաստել տնտեսությունում բարձր գնաճային միջավայրի ձևավորմանը: Մակրոտնտեսական միջավայրի դրական զարգացումների պարագայում աշխատանքի շուկայի ցուցանիշների որոշակի բարելավում է նկատվել, մասնավորապես՝ գործազրկության մակարդակի նվազում և միջին ամսական անվանական աշխատավարձի տարեկան աճ: Բնակչության եկամուտներն ավելացել են մասնավոր տրանսֆերտների աճի վերականգնման հետ մեկտեղ:

Առևտրային բանկերը սկսել են դյուրինացնել և՛ ձեռնարկությունների, և՛ տնային տնտեսությունների վարկավորման պայմանները՝ մեծացնելով վարկերի հասանելիությունը, սակայն վարկավորման աճի տեմպերը նախաճգնաժամային մակարդակներին դեռ չեն հասել: Ֆինանսական միջնորդության և բնակչության պարտքի բեռի ներկա ցածր մակարդակի պայմաններում տնտեսության վարկավորման հետագա աճը, մնացած հավասար պայմաններում, վարկերի վերադարձելիության խոշոր ռիսկերի աղբյուր չի կարող լինել:

2011 թ. համար կանխատեսվում է 4.1-5.7% տնտեսական աճ, ինչը մեծապես պայմանավորված կլինի համաշխարհային տնտեսության վերականգնմամբ՝ սպասվող աճի տեմպերի սահմաններում, և ՀՀ ներքին պահանջարկի համեմատաբար բարձր աճով: Համաշխարհային պարենային և էներգետիկ ճգնաժամի դրսևորումների բացառման դեպքում գնաճի մակարդակը հնարավոր կլինի պահպանել ԿԲ նպատակային թիրախի շրջանակներում: Միննույն ժամանակ, համաշխարհային տնտեսության վերականգնման շարունակականության և Ռուսաստանի տնտեսության բարձր աճի ակնկալիքների պարագայում 2011 թ. սպասվում է ՀՀ արտահանման և ներմուծման մակարդակների աճ, ինչպես նաև մասնավոր տրանսֆերտների ներհոսքի տեմպերի արագացում:

3. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՅԻ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

3.1. ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԵՎ ԿԱՊԻՏԱԼԻ ՇՈՒԿԱՆԵՐ

ԿԲ կողմից առաջին կիսամյակում դրամավարկային պայմանների աստիճանական խստացման քաղաքականության պարագայում ծավալային ընդլայնումների սահմանափակմանը¹³ զուգահեռ նվազել են Կենտրոնական բանկի հետ կնքված ռեպո գործառնությունների միջին օրական պաշարները: Տոկոսադրույքների որոշակի աճ է գրանցվել առաջին կիսամյակում, իսկ երկրորդում տոկոսադրույքները նվազել են, սակայն պահպանվել են նախորդ տարվանից փոքր-ինչ բարձր մակարդակի վրա: Նկատելի աճել են միջբանկային ռեպո շուկայի ծավալները, ինչը զուգակցվել է տոկոսադրույքների դանդաղ աճով: Պարտադիր պահուստավորման գծով փոփոխությունների արդյունքում առաջացած դրամային միջոցների լրացուցիչ պահանջարկի հետագա նվազմանը զուգահեռ միջբանկային ռեպո տոկոսադրույքները նույնպես սկսել են նվազել: 2010 թ. դեկտեմբերին շուկայական ռեպո տոկոսադրույքը կազմել է 7.84%՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով 2.05 տոկոսային կետով:

2010 թ. երկրորդ կիսամյակում նկատելի ակտիվացել է «ՆԱՍԴԱԲ Օ-Էմ-Էքս Արմենիա» ֆոնդային բորսայի միջբանկային վարկային ռեսուրսների հարթակը: Հատկանշական է, որ հարթակի ակտիվության աճին զուգահեռ վարկային ռեսուրսների միջին կշռված տոկոսադրույքը կայուն նվազել է՝ ապրիլի 10.4%-ից մինչև 5.11%՝ դեկտեմբերին: Միջբանկային վարկային հարթակի միջին օրական շրջանառությունն աճել է մի քանի անգամ՝ 902 մլն դրամից հասնելով մինչև 6.9 մլրդ դրամ:

Կենտրոնական բանկի կողմից ապադոլարայնացման ուղղությամբ իրականացվող միջոցառումների շրջանակում 2010 թ. երկու անգամ փոփոխվել է պարտադիր պահուստավորման նորմատիվը¹⁴, որի արդյունքում էապես նվազել է ՀՀ կենտրոնական բանկում առևտրային բանկերի թղթակցային հաշիվների մնացորդը: Ավելցուկային իրացվելիության¹⁵ նվազումը մասամբ պայմանավորված է նաև Կենտրոնական բանկի կողմից ներգրավված ավանդների միջին օրական մնացորդի աճով. երկրորդ կիսամյակում ավանդների միջին օրական ծավալներն ավելացել են ավելի քան երեք անգամ:

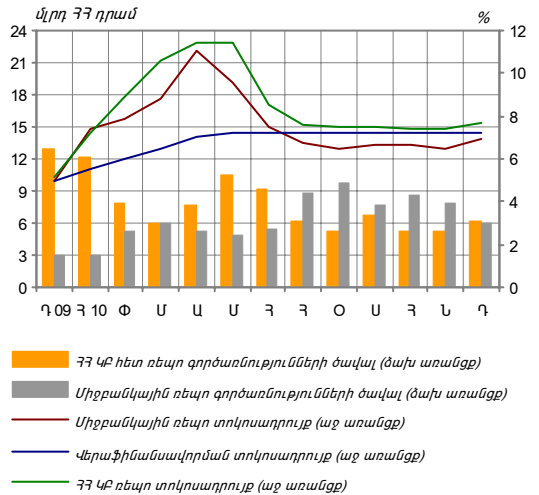
2010 թ. առաջին կիսամյակում տոկոսադրույքների աճ է գրանցվել պետական պարտատոմսերի շուկայում, ինչը համահունչ էր Կենտրոնական բանկի վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքի և միջբանկային ռեպո տոկոսադրույքների վարքագծին: Երկրորդ կիսամյակում տեղաբաշխման ծավալների աճին զուգահեռ դիտարկվել է տոկոսադրույքների նվազում: ՊԿՊ եկամտաբերության կորի դիրքի փոփոխության գերակշիռ մասը պայմա-

¹³ Ծավալային ընդլայնման սահմանափակումները վերաբերում են Կենտրոնական բանկի հետ կնքվող ռեպո գործառնությունների հայտարարվող ծավալների նվազեցմանը:

¹⁴ Երկրորդ եռամսյակում բանկերի կողմից արտարժույթով ներգրավված միջոցների դիմաց պարտադիր պահուստավորումը 25%-ի չափով իրականացվում էր ՀՀ դրամով, իսկ 75%-ի չափով՝ համապատասխան արտարժույթով: Իսկ երրորդ եռամսյակի փոփոխությունների արդյունքում վերոնշյալ սահմանաչափերը կազմել են համապատասխանաբար 50-ական տոկոս:

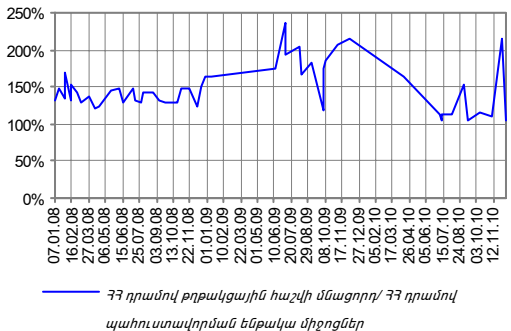
¹⁵ ՀՀ ԿԲ-ում թղթակցային հաշվի մնացորդի և պահուստավորման ենթակա միջոցների համադրում:

Ռեպո գործառնությունների ծավալները և տոկոսադրույքների մակարդակները

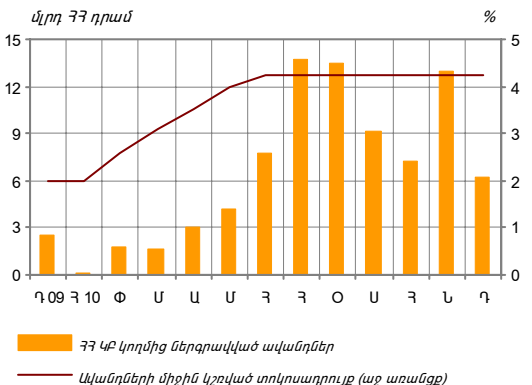
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

ԿԲ-ում առևտրային բանկերի՝ ՀՀ դրամով թղթակցային հաշիվների և ՀՀ դրամով պահուստավորման ենթակա միջոցների համադրություն

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

ՀՀ ԿԲ կողմից ներգրավված ավանդների միջին օրական ծավալները և տոկոսադրույքները

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

նավորված էր կորի մակարդակի համընթաց (զուգահեռ) տեղաշարժով, որը կազմել է 1.93 տոկոսային կետ՝ ի հաշիվ եկամտաբերությունների աճի: Փոքր-ինչ նվազել է կորի թեքությունը (0.37-0.32), ինչը խոսում է կարճաժամկետ և երկարաժամկետ տոկոսադրույքների միջև տարբերության նվազման մասին:

Տոկոսադրույքի ռիսկի գնահատման նպատակով հաշվարկված մոդիֆիկացված դյուրացիայի (D_M) միջին ցուցանիշը¹⁶ 2010 թ. վերջի դրությամբ շրջանառությունում առկա պետական պարտատոմսերի համար կազմել է 2.1 միավոր՝ նախորդ տարվա համեմատ նվազելով 0.15 միավորով:

2010 թ. վերջին շրջանառությունում առկա պետական պարտատոմսերի միջին կշռված ժամկետայնությունը՝ դյուրացիան, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նվազել է 57 օրով և կազմել 855 օր:

31.12.10 թ. դրությամբ շրջանառությունում գտնվող պետական պարտատոմսերի մոդիֆիկացված դյուրացիայի ցուցանիշը տարբեր ժամկետային խմբերի համար

D_M	մինչև 6 ամիս	6 ամսից 1 տարի	1-2 տարի	2-5 տարի	5-7 տարի	7-10 տարի
	0.24	0.61	1.38	2.71	5.18	6.1

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

31.12.10 թ. դրությամբ առևտրային բանկերի՝ առևտրական նպատակներով պահվող և վաճառքի համար մատչելի պետական պարտատոմսերի պորտֆելի մոդիֆիկացված դյուրացիայի ցուցանիշը և եկամտաբերության 1% փոփոխության դեպքում հավանական չափայն/վնասի մեծությունը տարբեր ժամկետային խմբերի համար

	մինչև 6 ամիս	6 ամսից 1 տարի	1-2 տարի	2-5 տարի	5-7 տարի	7-10 տարի	Ընդամենը
Վաճառքի նպատակով ձեռք բերված ՊՊ ծավալ (մլն դրամ)	25007.0	5835.0	22887.0	28675.0	7325.0	6414.0	96143.0
Տեսակարար կշիռը ընդհանուր պորտֆելում	26.0%	6.1%	23.8%	29.8%	7.6%	6.7%	100%
D_M	0.2	0.6	1.4	2.7	4.5	6.1	2.0
Գնի փոփոխություն +/- (մլն ՀՀ դրամ)	51.5	33.9	321.8	811.7	293.5	333.6	1846.0

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

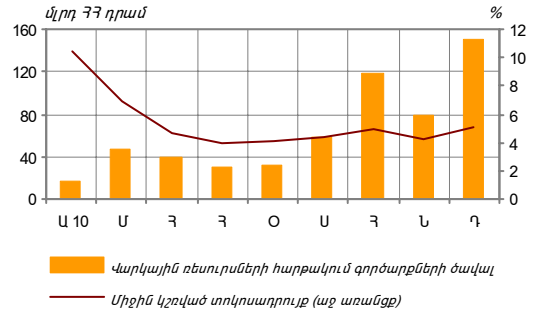
Եկամտաբերության 1% աճի դեպքում առևտրային բանկերի պետական արժեթղթերի պորտֆելի հավանական վնասները կարող են կազմել 1.8 մլրդ դրամ, ընդ որում, գերակշիռ մասը սպասվում է միջնաժամկետ պարտատոմսերից՝ պայմանավորված պարտատոմսերի ընդհանուր ծավալում վերջիններիս մեծ տեսակարար կշռով:

Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց¹⁷ կողմից արժեթղթերի շուկայում իրականացված գործառնությունները (ներառյալ ռեպո գործառնությունները՝ առանց ՀՀ ԿԲ հետ

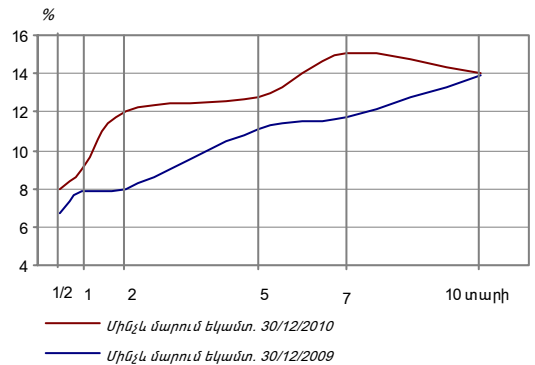
¹⁶ Մոդիֆիկացված դյուրացիայի (D_M) միջին ցուցանիշը ցույց է տալիս եկամտաբերության փոփոխության համեմատությամբ գնի փոփոխման մակարդակը:

¹⁷ Առ 31.12.2010 թ. ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձինք 21 առևտրային բանկերն ու 8 ներդրումային ընկերություններն են:

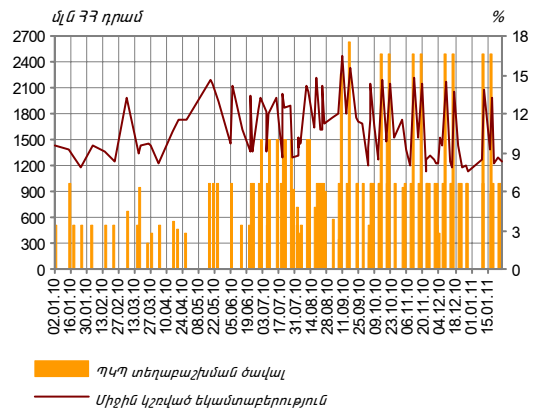
Վարկային ռեսուրսների հարթակում իրականացված գործարքների ծավալը և միջին կշռված տոկոսադրույքը

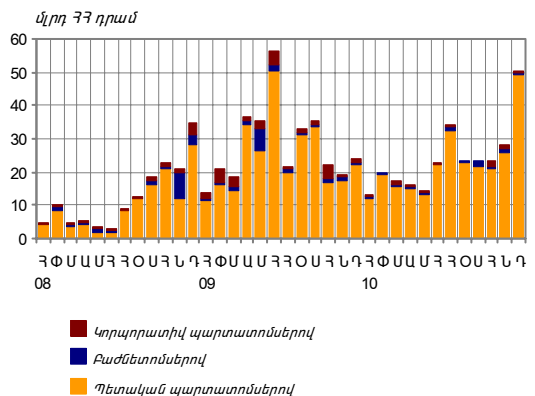
ՀՀ պետական պարտատոմսերի եկամտաբերության կորերը

Պետական գանձապետական կարճաժամկետ պարտատոմսերի տեղաբաշխման ծավալները և միջին կշռված եկամտաբերությունը

Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացված արժեթղթերի առք ու վաճառքի գործառնությունների կառուցվածքը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

գործարքների) կազմել են 1 տրլն 757 մլրդ դրամ: Արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունները կազմել են վերոնշյալ շրջանառության 16%-ը՝ նախորդ տարվա համեմատ կրճատվելով 15%-ով: Արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունների գերակշիռ մասը՝ 94%-ը, կազմել են պետական արժեթղթերով գործարքները, կորպորատիվ պարտատոմսերով և բաժնային արժեթղթերով գործարքները կազմել են 3-ական տոկոս:

2010 թ. ՀՀ պետական պարտատոմսերի շուկայի իրացվելիության¹⁸ մակարդակի տատանողականությունը նախորդ տարվա համեմատ նվազել է, պետական պարտատոմսերի շուկայի իրացվելիության ցուցանիշի ստանդարտ շեղումը կազմել է 5.6՝ նախորդ տարվա 11.2-ի փոխարեն:

Պետական արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունների մեջ մեծ տեսակարար կշիռ ունեն միջին ժամկետայնության պետական պարտատոմսերով իրականացված առուվաճառքի գործառնությունները, որոնց կշիռն ընդհանուր շրջանառությունում կազմում է 59%: Կարճաժամկետ և երկարաժամկետ պարտատոմսերով իրականացված առուվաճառքի գործառնությունները՝ համապատասխանաբար 31% և 10%:

Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացված ռեպո գործառնությունները (առանց ՀՀ ԿԲ հետ գործառնությունների) կազմում են 1 տրլն 470 մլրդ դրամ, ընդ որում, ռեպո գործառնությունների գերակշիռ մասը՝ 97.7%-ը, կրկին պետական արժեթղթերով իրականացված գործարքներն են: Կորպորատիվ պարտատոմսերով կնքված ռեպո գործարքները կազմել են ընդհանուր գործառնությունների 2.2%-ը, բաժնետոմսերով կնքված ռեպո գործարքները՝ 0.1%-ը:

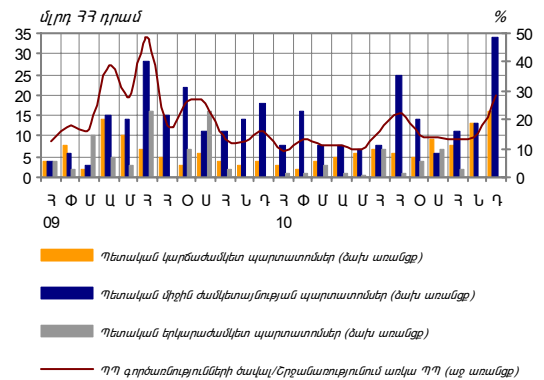
2010 թ. ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացված արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունների կառուցվածքում կարգավորվող շուկայում իրականացված առուվաճառքի գործառնությունների տեսակարար կշիռը շարունակում է մնալ փոքր՝ 2.9%:

Կարգավորվող շուկայում գերակշռում էին կորպորատիվ պարտատոմսերով իրականացված գործառնությունները՝ կազմելով բորսայական շրջանառության 64.8%-ը: Պետական պարտատոմսերով և բաժնային արժեթղթերով իրականացված առուվաճառքի գործառնությունները կազմում են համապատասխանաբար 33.6% և 1.6%:

2010 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ արժեթղթերի շուկայի համախառն շրջանառություն/ՀՆԱ¹⁹ ցուցանիշը կազմել է 8.2%՝ 2009 թ. 10.8%-ի փոխարեն, ինչը հիմնականում պայմանավորված է ՀՆԱ-ի վերականգնմամբ: ՀՀ արժեթղթերի շուկայի կապիտալացում/ՀՆԱ ցուցանիշը²⁰ տարեվերջի դրությամբ կազմել է 1.5%՝ 2009 թվականի համեմատ նվազելով 0.2 տոկոսային կետով:

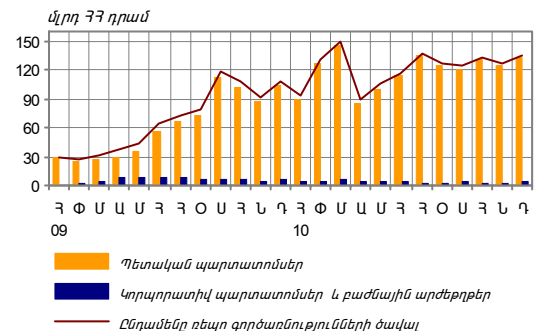
Կարգավորվող շուկայում առուվաճառքին թույլատրված 11 հաշվետու թողարկողների կենտրոնացվածությունն ըստ կապիտալացման բավականին բարձր է, թեև 2010 թ. փոքր-ինչ նվազել է:

ՊՊ առուվաճառքի գործառնությունների և ՊՊ գործառնությունների ծավալ/շրջանառությունում առկա ՊՊ ծավալ հարաբերակցության համադրություն

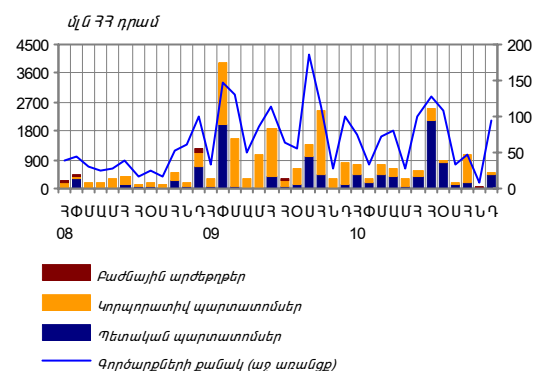

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացված ռեպո գործառնությունները՝ ըստ գործարքի հիմքում ընկած արժեթղթերի տեսակների (առանց ՀՀ ԿԲ հետ գործարքների)

Արժեթղթերի կարգավորվող շուկայում իրականացված արժեթղթերի առք ու վաճառքի գործառնությունների կառուցվածքը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

¹⁸ Պետական պարտատոմսերի շուկայի իրացվելիությունը հաշվարկվում է որպես ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից պետական պարտատոմսերի երկրորդային շուկայում ամսվա ընթացքում իրականացված առուվաճառքի գործառնությունների և շրջանառությունում առկա պետական պարտատոմսերի ծավալների հարաբերակցություն:

¹⁹ Ներդրումային ծառայություն մատուցող անձանց շրջանառության համախառն ծավալի հարաբերությունը ՀՆԱ-ին:

²⁰ Ցուցակված բաժնետոմսերի շուկայական գնի հարաբերությունը ՀՆԱ-ին:

Ըստ կապիտալացման բաժնետոմսեր թողարկողների առաջատար եռյակի և հնգյակի կենտրոնացվածությունը

	Առաջատար երեք ընկերությունների կապիտալացման տեսակարար կշիռը (%)	Առաջատար հինգ ընկերությունների կապիտալացման տեսակարար կշիռը (%)
31.12.2008	89.2	99.2
31.12.2009	83.7	98.2
31.12.2010	80.1	94.7

Աղբյուրը՝ ՆԱՍԴԱԲ Օ-ԷՄ-ԷՔՍ Արմենիա:

3.2. ԱՐԺՈՒԹԱՅԻՆ ՇՈՒԿԱ

2010 թ. առաջին կիսամյակում տատանումներով հանդերձ մայիսից ՀՀ դրամի փոխարժեքը դրսևորել է արժևորման միտում՝ նախորդ տարվա վերջի համեմատ ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ արժևորվելով 4%-ով: Այնուամենայնիվ, փոխարժեքի տատանողականությունն ավելի ցածր էր, քան նախորդ տարի. ՀՀ դրամի ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ փոխարժեքի վարիացիայի ցուցանիշը կազմել է 160.9, 2009 թ.՝ 682.12-ի համեմատ կրճատվելով 4 անգամ:

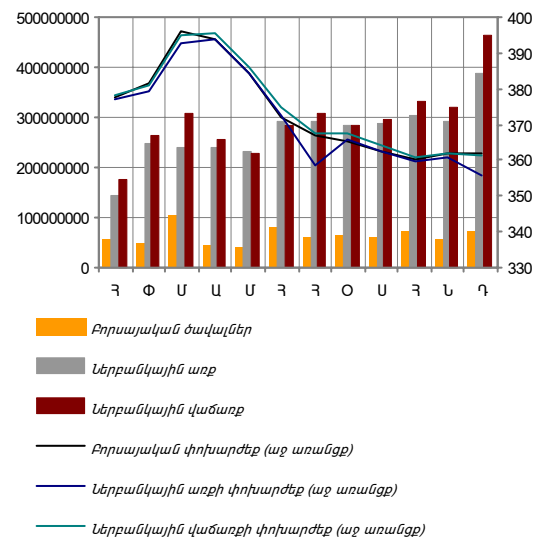
ԱՍՓՈՓՈՒՄ

2010 թ. ՀՀ ֆինանսական շուկայի զարգացումները հիմնականում պայմանավորված էին ԿԲ դրամավարկային քաղաքականության խստացմամբ, դիտարկվել է տոկոսադրույքների և գործարքների ծավալների աճ: Տոկոսադրույքների աճը համահունչ էր դրամավարկային քաղաքականության պայմանների խստացմանը և դրամային միջոցների նկատմամբ պահանջարկի աճին: Ապադոլարայնացման ուղղությամբ իրականացված միջոցառումների պայմաններում պարտադիր պահուստավորման պահանջների փոփոխության արդյունքում ավելացել է դրամային միջոցների պահանջարկը: Վերջինս ԿԲ քանակական սահմանափակումների քաղաքականության հետ մեկտեղ ազդեցություն են ունեցել բորսայական վարկային հարթակի և միջբանկային ռեպո շուկայի ակտիվացման վրա, ինչը իրացվելիության արդյունավետ բաշխման ներքին մեխանիզմներ է ստեղծել:

Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացվող գործառնություններում շարունակում են գերակշռող մնալ պետական պարտատոմսերով ռեպո գործառնությունները, իսկ մյուս ֆինանսական գործիքներով իրականացված գործարքների կշիռը մնում է շատ ցածր:

Արտաքին արտարժությալի ներհոսքի աճի տեմպերի վերականգնման պարագայում դիտարկվել է ազգային արժույթի փոքր արժևորում:

ՀՀ արժույթային շուկայում իրականացված գործառնությունների ծավալները և փոխարժեքները

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

4. ՀՀ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

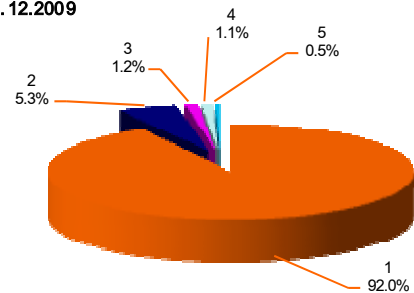
Հայաստանի բանկային համակարգին բաժին է ընկնում ֆինանսական համակարգի ակտիվների 90.9%-ը, ուստի Հայաստանի ֆինանսական կայունության գնահատման տեսանկյունից առավելապես կարևորվում է բանկային համակարգի գործունեության ռիսկայնության բացահայտումն ու գնահատումը: Ապահովագրական ընկերությունները, արժեթղթերի շուկայի մասնակիցները, ինչպես նաև ֆինանսական համակարգի մյուս հաստատությունները բանկային համակարգի համեմատ բավականին փոքր են, և Հայաստանի ֆինանսական համակարգի կայունության վրա դրանց գործունեության ազդեցությունը ցածր է գնահատվում:

2010 թվականին, տնտեսության հետագա զարգացման կանխատեսելիության որոշակի աճի հետ մեկտեղ, բանկային համակարգում դիտարկվել է ռիսկերի նվազում: Տարին բանկային համակարգի համար բավականին բարենպաստ էր. հատկապես երկրորդ կիսամյակում ակտիվ վարկավորման միջոցով բանկային համակարգին հաջողվել է ապահովել բավականին բարձր եկամտաբերության մակարդակ, թեև դեռևս զիջում է մինչճգնաժամային ժամանակաշրջանի մակարդակը: Միաժամանակ, բանկերին հաջողվել է նաև մասնաճյուղային ցանցի և սպասարկման որակի բարելավման միջոցով ընդլայնել իրենց հաճախորդների շրջանակը:

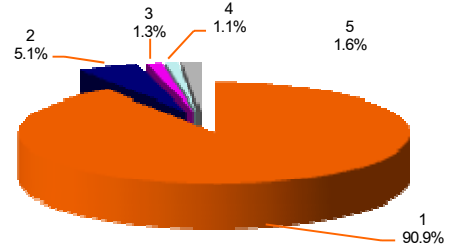
2010 թվականի ընթացքում պահպանվել է դեռևս 2009 թվականի տարեվերջից վարկային շուկայում ձևավորված ակտիվության մթնոլորտը՝ պայմանավորված ինչպես հետճգնաժամային պայմաններում դրսևորված կայունության դրական միտումներով, բանկերի և վարկառուների՝ եկամուտների կայունացման ու ավելացման լավատեսական սպասումներով, այնպես էլ ԿԲ կողմից ձեռնարկված միջոցառումներով: Վերջին ամիսներին վարկային շուկայի ակտիվացմանը, ի լրումն վերոնշյալների, նպաստել են նաև տրանսֆերտների և բնակչության եկամուտների աճը, ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար փոխարժեքի համեմատաբար կայուն մակարդակը (արտարժույթով վարկեր ձեռք բերող վարկառուների շրջանում արտարժույթային ռիսկի նվազման սպասումների ձևավորում) և իրական հատվածի դրական զարգացումները: 2010 թ. բնորոշ զարգացումներից է նաև ֆիզիկական անձանց համեմատ իրավաբանական անձանց վարկավորման առաջանցիկ աճի պահպանումը:

Ֆինանսական համակարգի ակտիվների կառուցվածքը ըստ ֆինանսական հաստատությունների

31.12.2009

31.12.2010

1. Բանկեր, 2. Վարկային կազմակերպություններ, 3. Ապահովագրական ընկերություններ, 4. Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձինք, 5. Այլ ֆինանսական կազմակերպություններ

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

4.1. ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԲԱՆԿԵՐ

Բանկային համակարգի կայունության քարտեզը

Բանկային համակարգի կայունության վարքագծի վերաբերյալ պատկերացում է տալիս բանկային կայունության քարտեզը²¹, որն արտացոլում է, թե ինչպես են բարելավվել բանկերին բնորոշ ռիսկերը բնութագրող ցուցանիշների համախմբի արժեքները նախորդ ժամանակաշրջանների համեմատ: 2010 թ., 2009 թ. համեմատ, դիտարկվել է ռիսկերի էական նվազում: Ռիսկերի շատ փոքր աճ է դիտվել կապիտալի համարժեքության և իրացվելիության բաղադրիչների մասով, ինչը պայմանավորված է վարկավորման աճով և կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկի փոփոխություններով²²:

4.1.1. Ֆինանսական միջնորդություն, կենտրոնացվածություն

2010 թ. ընթացքում անվանական ՀՆԱ աճին զուգընթաց տնտեսությունում արձանագրվել է բանկային համակարգի ակտիվների առաջանցիկ աճ, ինչի արդյունքում բանկային համակարգի ակտիվների և ՀՆԱ-ի հարաբերակցությունը աճել է 2.6 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 44.5% (այս ցուցանիշը դեռևս զիջում է այլ երկրների նույն ցուցանիշին): Տնտեսության վերականգնմանը զուգահեռ ՀՆԱ աճի համեմատությամբ վարկերի առաջանցիկ աճի արդյունքում բանկային համակարգի կողմից տրամադրված վարկերի և ՀՆԱ-ի հարաբերակցությունը ևս ավելացել է 3.1 տոկոսային կետով և կազմել 25.3%:

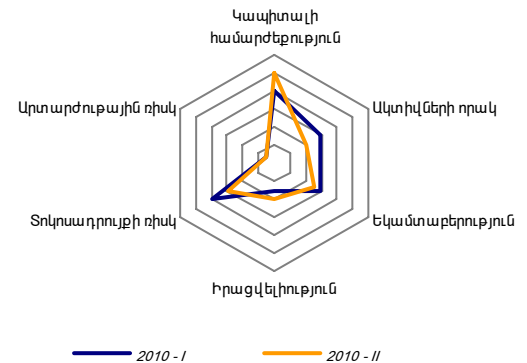
2010 թ. ֆինանսական միջնորդությունը բնութագրող փողի զանգված/ՀՆԱ և բանկային համակարգի կողմից ներգրավված ավանդներ/ՀՆԱ հարաբերակցության ցուցանիշները նվազել են 0.6 տոկոսային կետերով և տարեվերջին կազմել 26.0% և 19.2%: Ավանդներ/ՀՆԱ հարաբերական ցուցանիշի նվազման պատճառը իրավաբանական անձանց ավանդների նվազումն է: Ընդհանուր առմամբ, 2010 թվականին տնտեսության աճի միտումների և գործարար ակտիվության վերականգնմանը զուգահեռ իրավաբանական անձինք սկսեցին բիզնեսի ոլորտ ուղղել 2009 թ. ընթացքում կուտակված ավանդները (2009 թ. ընթացքում 36%-ով աճել էին իրավաբանական անձանց ավանդները):

2010 թ. ՀՀ տարածքում գործող բանկերի կանոնադրական կապիտալն ավելացել է 15.2 մլրդ դրամով, ընդ որում, գերակշիռ մասը՝ 12.7 մլրդ դրամը, համալրվել է արտաքին աղբյուրների հաշվին: Արդյունքում, բանկային համակարգի կանոնադրական կապիտալում ոչ ռեզիդենտների փայամասնակցության տեսակարար կշիռն ավելացել է 4.9 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 78.9%:

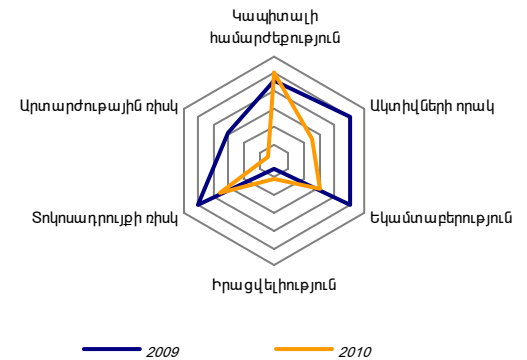
²¹ Բանկային համակարգի կայունության քարտեզում կիրառվում են բանկային համակարգի կայունության ինդեքսի ցուցանիշները, որոնք օգտագործելուց առաջ նորմավորվել են 1-10 չափողականությամբ, հաշվարկվել են ԱՄՀ մեթոդաբանությամբ համապատասխան: Արժեքների մոտեցումը քարտեզի կենտրոնին վկայում է ռիսկի նվազման, իսկ հեռացումը՝ ռիսկի աճի մասին: Բանկային համակարգի կայունության քարտեզը չի կարող մեկնաբանվել որպես ֆինանսական կայունության մակարդակի արտացոլում. այն ընդամենը պատկերացում է տալիս ներառված ռիսկերի մակարդակի փոփոխության վերաբերյալ՝ աճել է, թե՞ նվազել:

²² 2010 թ. սեպտեմբերի 19-ին ուժի մեջ է մտել «Բանկերի գործունեության կարգավորումը, բանկային գործունեության հիմնական տնտեսական նորմատիվները» կանոնակարգ 2-ում կատարված փոփոխությունը, համաձայն որի յուրաքանչյուր արտարժույթային ակտիվի համար վարկային ռիսկի հաշվարկում օգտագործվող ռիսկի կշիռը սահմանվել է համապատասխան դրամային ակտիվի ռիսկի կշիռից 50%-ով ավելի:

Բանկային համակարգի կայունության քարտեզը. 2010 թ. առաջին կիսամյակի միջինը երկրորդ կիսամյակի միջինի համեմատ

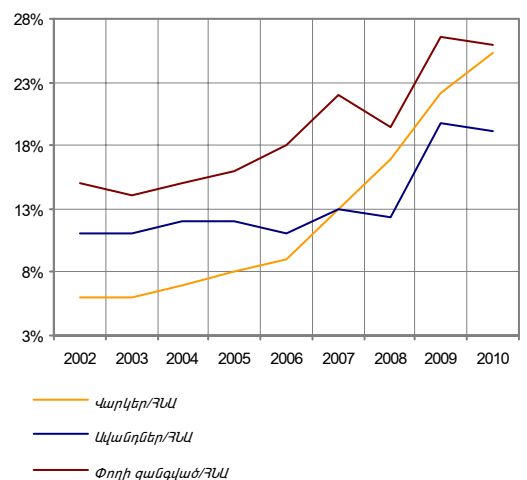

Բանկային համակարգի կայունության քարտեզը. 2010 թ. տարեկան միջինը 2009 թ. տարեկան միջինի համեմատ

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Ֆինանսական միջնորդության մակարդակը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալն ավելացել է 14.6%-ով (40.7 մլրդ դրամով), իսկ ընդհանուր ակտիվները՝ 17.7%-ով (234.7 մլրդ դրամով): Ռիսկերը՝ սեփական միջոցների հաշվին ծածկելու հնարավորությունը բնութագրող կապիտալ/ակտիվներ հարաբերակցության ցուցանիշը գրեթե չի փոփոխվել և մնացել է 0.2 միավոր մակարդակին:

Կենտրոնացվածության Ֆերֆինդալ-Ֆիրշմանի գործակից

	31.12.07	31.12.08	31.12.09	31.12.10
Ընդհանուր ակտիվներ	0.08	0.07	0.07	0.07
Ընդհանուր պարտավորություններ	0.08	0.08	0.07	0.07
Ընդհանուր կապիտալ	0.07	0.06	0.06	0.06

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Ըստ Ֆերֆինդալ-Ֆիրշմանի՝ տարբեր ամփոփ բնութագրիչների (ակտիվներ, պարտավորություններ, կապիտալ, վարկեր, ավանդներ) գործակիցների²³ համակարգի կենտրոնացվածությունը պահպանվում է ցածր մակարդակի վրա, ինչը սահմանափակում է ֆինանսական կայունության վրա կենտրոնացվածության ռիսկի ազդեցության հավանականությունը:

Հայաստանում գործող 21 բանկերից 4 խոշորագույն բանկերի ակտիվների և պարտավորությունների մասնաբաժինները համակարգում նվազել են համապատասխանաբար 2 և 3 տոկոսային կետով, իսկ կապիտալի մասնաբաժինները աճել են 4 տոկոսային կետով, ինչը պայմանավորվել է մեկ խոշոր բանկի կողմից այլ բանկի բաժնետոմսերի ձեռքբերմամբ²⁴:

4.1.2. Վարկային ռիսկ

2010 թ. վարկերն աճել են 26.3 %-ով, ինչը 1.9 անգամ բարձր է 2009 թ. 14.0% աճից: Տնտեսության վերականգնման ու եկամուտների կայունության որոշակի սպասումների ձևավորման արդյունքում վարկային շուկայում ակտիվությունը սկսել է վերականգնվել 2009 թ. երկրորդ կիսամյակից և շարունակվել 2010 թ.:

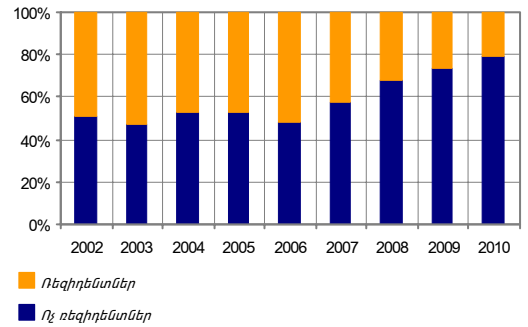
Այնուամենայնիվ, բանկային համակարգը դեռևս պահպանում է վարկառուների ընտրության խիստ ընթացակարգերը՝ վարկավորելով բարձր վարկունակություն և վստահելի վարկային պատմություն ունեցող վարկառուներին: Ֆինանսական միջնորդության (վարկեր/ՅՆԱ ցուցանիշ) ցածր մակարդակի պայմաններում դեռևս կան մեծաթիվ պոտենցիալ վարկառուներ: Տնտեսական աճի և բնակչության եկամուտների շարունակական աճի, վարկավորման ընթացակարգերի էական դյուրինացման պարագայում կարող է դիտարկվել վարկավորման ընդլայնում և ֆինանսական միջնորդության խորացում:

2010 թ. բանկային համակարգի վարկերի աճի տեմպը գերազանցել է ընդհանուր ակտիվների աճի տեմպը, ինչի արդյունքում

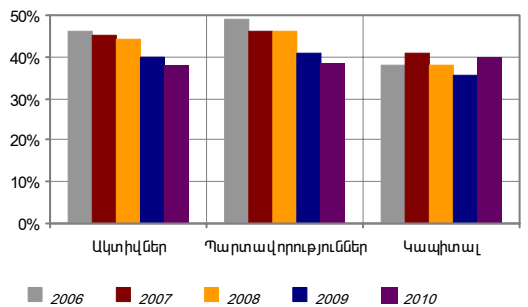
²³ Ֆերֆինդալ-Ֆիրշմանի գործակիցն ընդունում է արժեքներ 0-1 միջակայքում և բնութագրում կենտրոնացվածությունը (0-ին մոտ արժեքները նշանակում են կենտրոնացվածության ցածր աստիճան):

²⁴ 2010 թ. հունիսին «Ամերիաբանկը» ձեռք է բերել «Կասկադ բանկ» բաժնետոմսերի ողջ փաթեթը:

Օտարերկրյա ներդրողների մասնակցությունը ՀՀ բանկային համակարգի կապիտալում

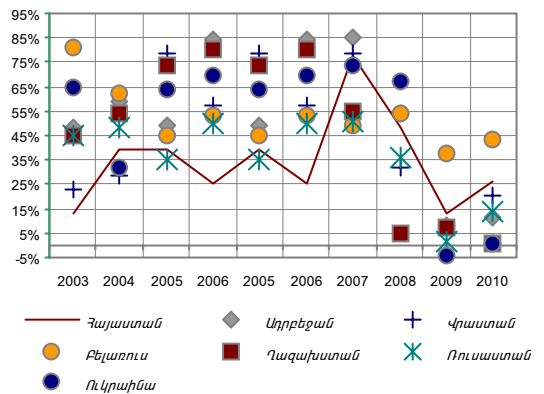

4 խոշորագույն բանկերի ակտիվների, պարտավորությունների և կապիտալի տեսակարար կշիռները ընդհանուր բանկային համակարգում

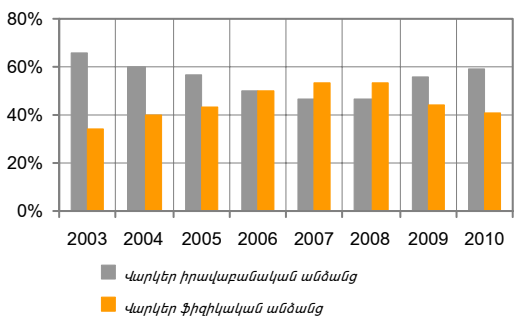
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Վարկային ներդրումների տարեկան աճը

Աղբյուրը՝ ԱՄԴ:

Իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց տրամադրված վարկերի տեսակարար կշիռները ընդհանուր վարկերում

ընդհանուր ակտիվներում վարկերի տեսակարար կշիռը աճել է 4 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 57.0%:

Դեռևս 2009 թ. երկրորդ կեսից արձանագրված վատորակ վարկերի (հսկվող, ոչ ստանդարտ և կասկածելի դասերի) տեսակարար կշռի նվազման միտումը շարունակվել է 2010 թ.: Տարեկգրի համեմատ այն նվազել է 1.7 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել 3.1%, որը որոշ ԱՊՀ երկրների բանկային համակարգերի նույն ցուցանիշների համեմատ բավականին ցածր է:

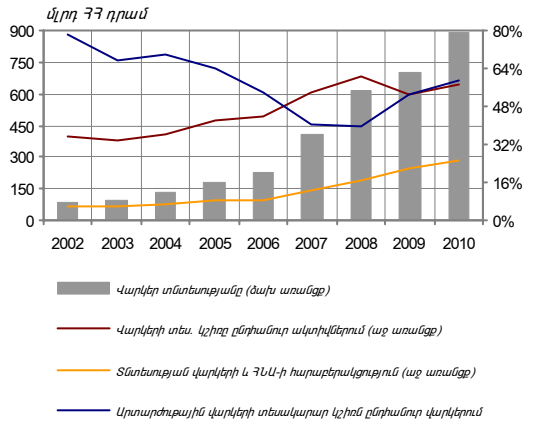
2010 թ. ևս վարկավորման մեջ գերակշռող են մնացել իրավաբանական անձանց տրամադրված վարկերը, ինչի արդյունքում նախորդ տարվա համեմատ 2.4 տոկոսային կետով աճել է վարկային պորտֆելում վերջիններիս տեսակարար կշիռը և կազմել՝ 58.6%: Այս միտումը մի կողմից պայմանավորված է բանկերի կողմից վարկային պորտֆելի արժուքային, ճյուղային կազմի վերակազմավորման ցանկությամբ, մյուս կողմից՝ տնային տնտեսությունների եկամուտների անկայունության սպասումներով: Արտարժուքային վարկերի աճին զուգընթաց, վարկային ռիսկի աճը զսպելու նպատակով, ԿԲ կողմից խստացվել են կապիտալի համարժեքության հաշվարկում արտարժուքային ակտիվների ռիսկի կշիռների մեծությունները:

Ըստ տնտեսության ճյուղերի՝ վարկային ներդրումների բաշխվածությունը մեծ կենտրոնացումներ չունի. շարունակել է մեծանալ արդյունաբերության, շինարարության ճյուղերի և ֆինանսական հատվածի վարկերի կշիռը, իսկ սպառողական և հիփոթեքային վարկերի կշիռը՝ նվազել: Ամենամեծ տեսակարար կշիռը բաժին է ընկել արդյունաբերության վարկերին՝ 21.3%, առևտրի վարկերին՝ 19.3% և սպառողական վարկերին՝ 17.1%:

Մինչև 2009 թ. սպառողական և առևտրի ճյուղերի վարկերի աճը հիմնականում պայմանավորված էր տնտեսական աճի կայունությամբ, բնակչության եկամուտների (ներառյալ՝ մասնավոր տրանսֆերտները) շարունակական աճով, օտարերկրյա տարբեր ծրագրային վարկերի հասանելիությամբ: 2009 թ. բնակչության եկամուտների աճի նվազման և բանկերի զգուշավոր վարկային քաղաքականության հետևանքով նվազել է նշված ճյուղերի վարկավորման աճի տեմպը: Արդյունաբերության և շինարարության ճյուղերի վարկավորման աճին նպաստել են Կառավարության հակաճգնաժամային միջոցառումների շրջանակներում վարկերի տրամադրումը: 2010թ. սպառողական վարկերի աճն էապես զիջել է արդյունաբերության և առևտրի ճյուղերի վարկավորման աճին, որը պայմանավորված է բանկերի կողմից արտարժուքային վարկերի առաջարկով, ինչը զսպել է սպառողական վարկերի աճը՝ չնայած բնակչության աճող վարկունակության հեռանկարին:

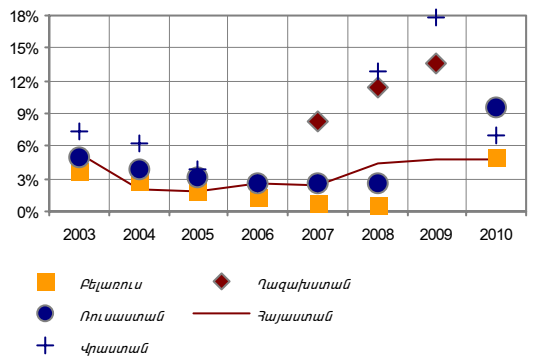
Նախորդ տարվա համեմատ 2010 թ. չաշխատող վարկերի ընդհանուր նվազման միտմանը զուգընթաց ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստին կատարված զուտ մասհանումների և ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշը նվազել է 1 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել 0.6%: 2010 թ. բանկային համակարգի զուտ մասհանումների (ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստին կատարված հատկացումների և այդ պահուստին կատարված վերադարձի տարբերություն) մեծությունը նվազել է՝ պայմանավորված տնտեսության աստիճանական վերականգնմանը զուգընթաց ակտիվների որակի ընդհանուր բարելավմամբ:

Բանկային համակարգի կողմից տնտեսությանը տրամադրված վարկերի ծավալները

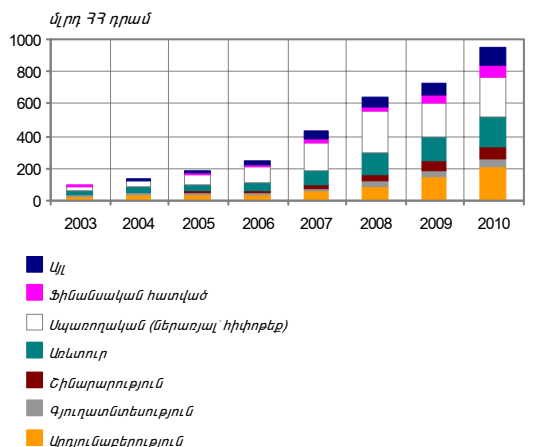

Աղբյուրը՝ 33 ԿԲ:

Չաշխատող վարկերի տեսակարար կշիռը վարկային պորտֆելում

Բանկային համակարգի կողմից ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի մնացորդն ըստ տնտեսության ճյուղերի

Աղբյուրը՝ 33 ԿԲ:

Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ²⁵

31.12.2010 թ.	Միաժամանակ հսկվող, ոչ ստանդարտ և կասկածելի դասերի վարկերի 25%-ի դասակարգում անհուսալի վարկերի	Կասկածելի դասի վարկերի 75%-ի դասակարգում անհուսալի դասի վարկերի	Ստանդարտ դասի վարկերի 30%-ի դասակարգում հսկվող դասի վարկերի
Բանկային համակարգի վնասի մեծությունը	5.4 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 1.8%-ը	2.2 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 0.7%-ը	24.5 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 8.1%-ը
Բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը սթրես-սցենարի հանդես գալու դեպքում	21.9%	22.1 %	20.8%

Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-թեստերի²⁶ արդյունքները ցույց են տալիս, որ բանկային համակարգի հնարավոր կորստի մեծությունը նախորդ տարվա համեմատ նվազել է, ընդ որում, դիտարկվող վատթարագույն սցենարներով պայմանավորված բանկային համակարգի կորուստները կտրուկ չեն փոխում բանկերի վճարունակության մակարդակը՝ խոր բացասական ազդեցություն չթողնելով ՀՀ ֆինանսական կայունության վրա:

4.1.3. Իրացվելիության ռիսկ

2010 թ. ընթացքում բանկային համակարգի իրացվելիությունը ցուցաբերել է նվազման միտում, կապված վարկավորման աճի հետ: Այնուամենայնիվ, տարվա ընթացքում իրացվելիության մակարդակը սահմանված նորմատիվներից ավելի քան կրկնակի բարձր էր: Բանկային համակարգի ընդհանուր և ընթացիկ իրացվելիության նորմատիվները²⁷ նվազել են համապատասխանաբար 3.3 և 6.1 տոկոսային կետով՝ տարբերելով կազմելով համապատասխանաբար 31.2% և 134.8%:

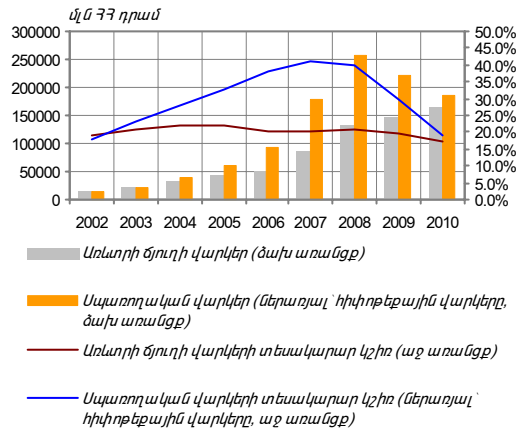
Ակտիվների և պարտավորությունների ժամկետային խմբերի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ակտիվների և պարտավորությունների մարման ժամկետայնությունները գրեթե մեծ տարբերություն չունեն՝ բացառությամբ 1-3 տարի ու 3 տարի և ավելի ժամկետային խմբերի, որտեղ ակտիվները գերազանցում են պարտավորությունները համապատասխանաբար 1.8 և 1.5 անգամ: Բանկային համակարգը, պահպանելով ակտիվների և պարտավորությունների ներկայիս ժամկետային կառուցվածքը, ժամանակային զամբյուղի իրացվելիության խնդիրներ չի ունենա:

²⁵ Հաշվետվությունում ներկայացված այս և հաջորդ սթրես-սցենարները չեն կանխատեսում այս կամ այն ռիսկերի դրսևորումը, այլ նպատակ ունեն բացահայտելու ֆինանսական համակարգի թույլ կողմերը, գնահատելու վերջինիս կողմից ռիսկերը չեզոքացնելու ունակությունը:

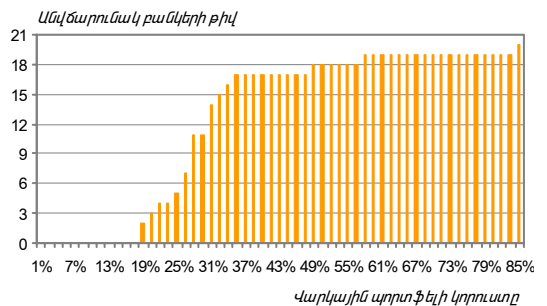
²⁶ Սթրես-սցենարները կառուցված են բանկերի վարկերի ամփոփող ծավալների և գրավարկված գույքի անտեսման ենթադրությունների պայմաններում (ըստ որոնց՝ վարկերն անհուսալի դասակարգվելու սցենարում վարկերի դիմաց գրավարկված անշարժ գույքի օտարման հնարավորությունը չի դիտարկվում):

²⁷ Ընդհանուր իրացվելիության նորմատիվը հաշվարկվում է որպես բարձր իրացվելի ակտիվների և ընդհանուր ակտիվների հարաբերություն, ընթացիկ իրացվելիության նորմատիվը՝ բարձր իրացվելի ակտիվների և ցայահանջ պարտավորությունների հարաբերություն, պահանջվող նվազագույն սահմանաչափերը՝ համապատասխանաբար 15% և 60%:

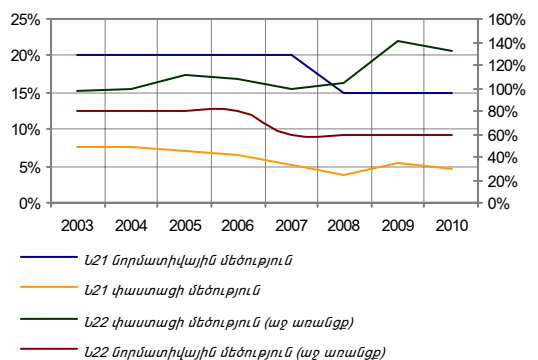
Սպառողական, առևտրի ճյուղերի վարկերի և վարկային պորտֆելում դրանց տեսակարար կշիռները

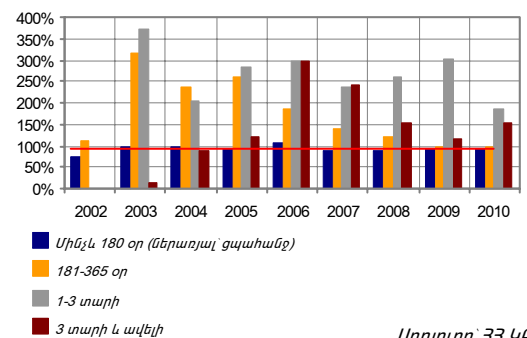
Վարկերի կորուստների դեպքում անվճարունակ բանկերի թվի փոփոխությունը

ՀՀ բանկային համակարգի իրացվելիության նորմատիվների փաստացի և նորմատիվային մեծությունների շարժը

Բանկային համակարգի ակտիվների հարաբերությունը պարտավորություններին ըստ մարմանը մնացած ժամկետայնությունների

Իրացվելիության ռիսկի գնահատման սթրես-թեստերի արդյունքները իրացվելիության ռիսկի կառավարելիության մակարդակը դրական են ներկայացնում: Սթրես-թեստերի գնահատումների համաձայն՝ որոշ ենթադրական իրավիճակներում կա ընդհանուր իրացվելիության և ընթացիկ իրացվելիության նորմատիվների խախտումների հավանականություն, սակայն բանկային համակարգի մակարդակով իրացվելիության խնդիրների ի հայտ գալու հավանականությունը փոքր է:

Առևտրային բանկերի արտաքին վարկային պարտավորությունները աճել են 24.6%-ով և կազմել 181,8 մլրդ դրամ: Միջազգային ֆինանսական կազմակերպություններից ներգրավված միջոցները նվազել են 5.3%-ով՝ կազմելով ընդհանուր արտաքին վարկային պարտավորությունների 29.2%-ը: Առևտրային բանկերի հիմնական վարկատու երկրներն են՝ Ռուսաստանը՝ 14.2% (նախորդ տարի՝ 20.8%), Լյուքսեմբուրգը՝ 12.2 % (նախորդ տարի՝ 12.2%), Գերմանիան՝ 8.9 % (նախորդ տարի՝ 11.6%), Ֆրանսիան՝ 8.6% (նախորդ տարի՝ 13.8%), Նիդերլանդները՝ 6.0% (նախորդ տարի՝ 1%): Հատկանշական է, որ, նախորդ տարվա համեմատ, ըստ երկրների կենտրոնացումը զգալի նվազել է. միևնույն ժամանակ, բարձր է երկարաժամկետ վարկերի կշիռը՝ 90.1%, ինչը գրեթե բացառում է պարտավորությունների վերաֆինանսավորման հետ կապված ռիսկերը:

Բանկային համակարգի պարտավորությունների կենտրոնացումների տեսանկյունից ռիսկերի նվազում է գրանցվել. նախորդ տարվա համեմատ 2010 թ. ընդհանուր պարտավորություններում խոշոր պարտավորությունների²⁸ տեսակարար կշիռը նվազել է 5.3 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել 27.6%:

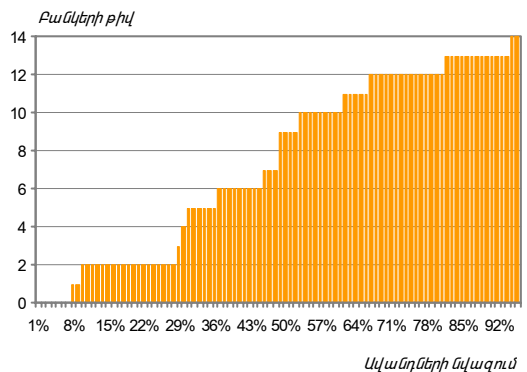
Իրացվելիության ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2010 թ.	Ֆիզիկական անձանց ժամկետային ավանդների 25%-ի մարում	Ցպահանջ միջոցների 25%-ի մարում	Ցպահանջ միջոցների 25%-ի և ֆիզիկական անձանց ժամկետային ավանդների 25 %-ի մարում
Բանկային համակարգի բարձր իրացվելի ակտիվներ/ընդհանուր ակտիվներ ցուցանիշը	25.5%	25.3%	20.8%
Բանկային համակարգի բարձր իրացվելի ակտիվներ/ցպահանջ պարտավորություններ ցուցանիշը	107.2%	141.0%	109.7%

Իրացվելիության սթրես թեստերում դիտարկվող հնարավոր վատթարագույն սցենարների դրսևորման դեպքում, ինչպես բանկային համակարգի, այնպես էլ առանձին բանկերի կտրվածքով իրացվելիության խնդիրներ չեն առաջանում, և ֆինանսական կայունությունը վտանգող ռիսկերի առաջացման հավանականությունը անհամեմատ ցածր է:

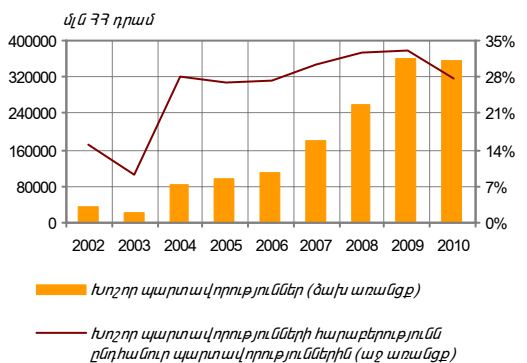
²⁸ Այն բոլոր միջոցների հանրագումարը, որոնք առանձին վերցրած գերազանցում են բանկի ընդհանուր պարտավորությունների 5% սահմանաչափը՝ առանց հաշվի առնելու փոխկապվածությունը:

Ֆիզիկական անձանց ցպահանջ և ժամկետային ավանդների արտահոսքի դեպքում ընդհանուր իրացվելիության նորմատիվը խախտող բանկերի թիվը

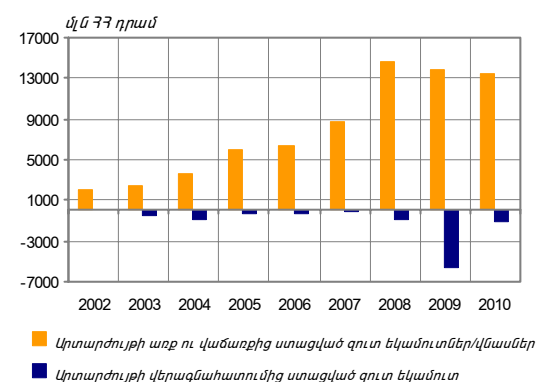
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Բանկային համակարգի խոշոր պարտավորությունների հարաբերությունն ընդհանուր պարտավորություններին

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Բանկային համակարգի՝ արտադրության առք ու վաճառքից և վերազնահատումից ստացված զուտ եկամուտները

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

4.1.4. Շուկայական ռիսկ

2010 թ. ՀՀ դրամի՝ այլ արժույթների նկատմամբ փոխարժեքի տատանումների հետևանքով բանկային համակարգն արտարժույթի վերագնահատման արդյունքում ունեցել է 1.1 մլրդ դրամի վնաս, որը կազմում է բանկային համակարգի նորմատիվային կապիտալի 0.4 %-ը՝ նախորդ տարվա 2.2%-ի փոխարեն (2009 թ. խոշոր վնասը պայմանավորված էր մարտ ամսվա ընթացքում ՀՀ դրամի՝ այլ արժույթների նկատմամբ կտրուկ արժեզրկմամբ): Արտարժույթի վերագնահատման արդյունքում վնաս է ունեցել 17 բանկ, իսկ եկամուտ՝ 4 բանկ: Բանկային համակարգը արտարժույթի առավելագույն գործառնություններից ապահովել է 13.5 մլրդ դրամ եկամուտ, որը 2.3%-ով զիջել է նախորդ տարվա եկամտին:

Համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի բացասական ազդեցություններից մեկը դրամի արժեզրկմանը զուգընթաց դոլարայնացման խորացումն է, որի հետևանքով արտարժույթային վարկերի տեսակարար կշիռը ընդհանուր վարկերում տարեսկզբի համեմատ աճել է 5.6 տոկոսային կետով և կազմել 58.5%, իսկ արտարժույթային ավանդների տեսակարար կշիռը ընդհանուր ավանդներում նվազել է 4.2 տոկոսային կետով և կազմել 69.7%: 2010 թ. բանկերի I խմբի զուտ դիրքը (ածանցյալ գործիքները ներառյալ) նվազել է և տարեվերջին կազմել 3.3 մլրդ դրամ (նորմատիվային ընդհանուր կապիտալի 1.1%-ը):

Արտարժույթային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ²⁹

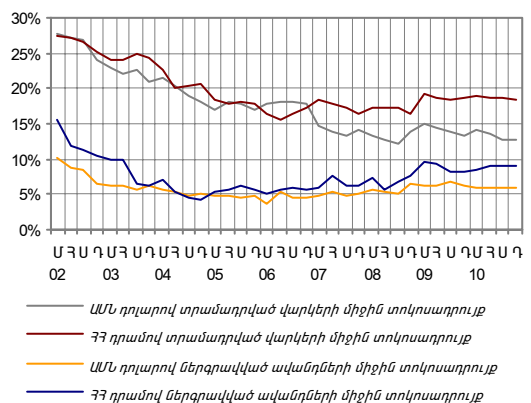
31.12.2010 թ.	ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի 20%-ով արժեզրկում (արժեզրկում)	Եվրոյի նկատմամբ ՀՀ դրամի 20%-ով արժեզրկում (արժեզրկում)	Հնարավոր առավելագույն տարեկան վնասը՝ գնահատված VaR մոդելով
Բանկային համակարգի օգուտը/վնասը՝ արտարժույթի վերագնահատման արդյունքում	182 մլն դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 0.06%-ը	- 71.5 մլն դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 0.02%-ը	665.2 մլն դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 0.2%-ը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Արտարժույթային ռիսկի գնահատման սթրես թեստում դիտարկվող հնարավոր վատթարագույն սթրես-սցենարների դրսևորման դեպքում գնահատվել է, որ արտարժույթային ռիսկից բանկերի կորուստները նշանակալի չեն, կարող են չեզոքացվել բանկերի կողմից, և նրանց ֆինանսական կայունության վրա ազդեցությունը քիչ հավանական է:

2010 թ. արձանագրվել է դրամային ավանդների տոկոսադրույքների որոշակի աճ՝ պայմանավորված մասնավորապես դրամային միջոցների նկատմամբ պահանջարկով (պարտադիր պահուստավորման նորմատիվի փոփոխության արդյունքում), դրամավարկային քաղաքականության որոշ խստացմամբ: Նվազել են արտարժույթով տրամադրվող վարկերի տոկոսադրույքները, որը կապված է բանկերի կողմից արտարժույթային վար-

Բանկային համակարգի ավանդների և վարկերի միջին տոկոսադրույքները

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

²⁹ Դիտարկվող սթրես-սցենարներով և VaR մոդելով (վերջինս չի համարվում սթրես-սցենար, քանի որ VaR-ի հաշվարկում հաշվի են առնվում արտարժույթների փոխարժեքների պատմական շարքերը) գնահատված կորուստների հաշվարկում կատարվում է ենթադրություն, որ տարվա ընթացքում բանկային համակարգի արտարժույթային դիրքը չի փոփոխվի:

կերի նկատմամբ պահանջարկի խթանման ցանկության հետ, քանի որ պարտավորություններում գերակշռում են արտարժու-թային միջոցները:

Տոկոսադրույքի ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2010 թ.	Շուկայական տոկոսադրույքների 2 տոկոսային կետով աճի (նվազման) ազդեցությունը ընդհանուր պորտֆելի վրա՝ գնահատված «ոլորագրային մեթոդով»	Շուկայական տոկոսադրույքների 2 տոկոսային կետով աճի (նվազման) դեպքում առաջիկա երեք ամսվա զուտ տոկոսային եկամտի՝ սպասվող եկամտից շեղում՝ գնահատված «տոկոսադրույքի նկատմամբ զգալուն ակտիվների և պարտավորությունների ճեղքվածքի մեթոդով»
Բանկային համակարգի օգուտը/վնասը	-2.2 մլրդ դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 0.7%-ը (2.2 մլրդ դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 0.7%-ը)	-105.2 մլն դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 0.03%-ը (105.2 մլն դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 0.03%-ը)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

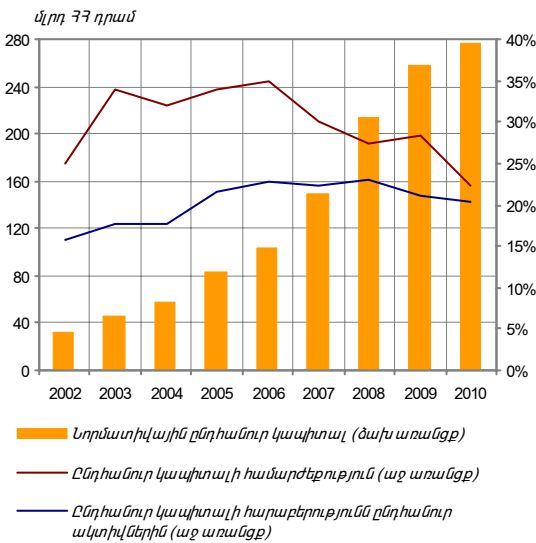
Նախորդ տարվա համեմատ բանկային համակարգի ակտիվ-ների և պարտավորությունների ներկա արժեքի միջին կշռված ժամկետայնության (ոլորագրի) ճեղքվածքը փոքր-ինչ նվազել է՝ մնալով մոտ 0.4 տարվա շրջանակում: Բանկային համակարգի ակտիվների և պարտավորությունների ներկա արժեքի միջին կշռված ժամկետայնության ոչ նշանակալի ճեղքվածքի պահ-պանման պարագայում 2011 թվականին շուկայական տոկոսա-դրույքների հնարավոր տատանումները բանկային համակարգին մեծ վնասներ չեն պատճառի:

Տոկոսադրույքի ռիսկի գնահատման սթրես-թեստերի հնարա-վոր վատթարագույն սցենարների դրսևորման դեպքում բանկերի կորուստները համակարգի կապիտալի նկատմամբ նշանակալի չեն և ֆինանսական կայունության տեսանկյունից ոչ խոցելի: Բանկային համակարգի՝ առևտրային նպատակներով պահվող և վաճառքի համար մատչելի ֆինանսական ակտիվների կշիռն ընդհանուր ակտիվներում կազմել է 7.9%, և գնային ռիսկը գնա-հատվել է բավականին ցածր: Առևտրային նպատակներով պահ-վող և վաճառքի համար մատչելի ֆինանսական ակտիվների վերագնահատումից բանկային համակարգն ունեցել է 109 մլն դրամ օգուտ (կապիտալի 0.04%-ը), իսկ հիմնական միջոցների վերագնահատումից՝ 11.6 մլն դրամ:

Անշարժ գույքի գների տատանումներով պայմանավորված ռիսկերը պահպանվել են կառավարելի շրջանակում: Հայաստան-յան բանկերը հիփոթեքային վարկեր տրամադրում են ոչ ավելի, քան անշարժ գույքի շուկայական արժեքի 60-80%-ը (Loan to Value ratio), կիրառում են վարկառուների վարկունակության գնահատման բավականին խիստ մոտեցում: Բանկերի կողմից ընդունված այս սահմանափակումները էականորեն զսպում են անշարժ գույքի գների անկումից հնարավոր կորուստների ռիսկը:

Անշարժ գույքի 30% արժեզրկման սթրես-սցենարի դրսևոր-ման դեպքում բանկերի հնարավոր առավելագույն կորուստներն աճի միտում ունեն, սակայն անշարժ գույքի գների զարգացում-ները մեծ տատանողականություն չեն դրսևորում:

Բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքությունը

Անշարժ գույքի գների փոփոխության սթրես-սցենարներ

31.12.2010 թ.	Անշարժ գույքի 30% արժեզրկում
Բանկային համակարգի վնասը՝ պայմանավորված բանկի սեփականություն հանդիսացող անշարժ գույքի վերագնահատմամբ (զնային ռիսկ)	17.3 մլրդ դրամ (կամ բանկային համակարգի կապիտալի 6.0%-ը)
Բանկային համակարգի վնասը՝ պայմանավորված սթրես-սցենարի դրսևորման դեպքում խոցելի վարկային պորտֆելի ³⁰ 30%-ի չվերադարձմամբ (հաշվի առնելով այդ վարկերի դիմաց գրավադրված գույքի՝ արժեզրկված գնով իրացումը) (վարկային ռիսկ)	4.8 մլրդ դրամ (կամ բանկային համակարգի կապիտալի 1.6%-ը)
Բանկային համակարգի վնասը՝ պայմանավորված սթրես-սցենարի դրսևորման դեպքում խոցելի վարկային պորտֆելի 100%-ով չվերադարձմամբ (հաշվի առնելով այդ վարկերի դիմաց գրավադրված գույքի՝ արժեզրկված գնով իրացումը) (վարկային ռիսկ)	16.0 մլրդ դրամ (կամ բանկային համակարգի կապիտալի 5.3%-ը)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

4.1.5. Կապիտալի համարժեքություն և եկամտաբերություն

ՀՀ բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքությունը և շահութաբերությունը, Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ մի շարք երկրների համեմատությամբ, բավականին բարձր են, որը բանկային համակարգին հնարավորություն է ընձեռում ունենալու ռիսկերի չեզոքացման սեփական միջոցների բարձիկ: Ակտիվ վարկային քաղաքականության արդյունքում 2010 թ. բանկերի ռիսկով կշռված ակտիվների աճի տեմպը գերազանցել է նորմատիվային ընդհանուր կապիտալի աճի տեմպը, ինչի արդյունքում բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքության նորմատիվային ցուցանիշը նվազել է 6.2 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 22.2% (պահանջվող նվազագույնը՝ 12%): Ռիսկով կշռված ակտիվների ավելացումը պայմանավորված է վարկերի կշռի ավելացմամբ և արտարժույթային վարկերի գծով ռիսկերի կշիռների խստացմամբ:

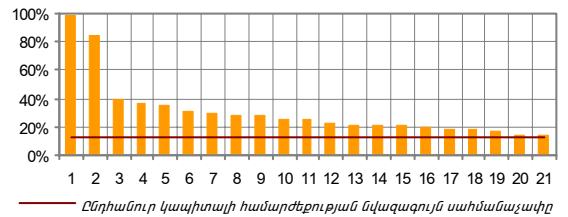
Տարվա ընթացքում 8 բանկ համալրել է կանոնադրական կապիտալը 15.2 մլրդ դրամ ընդհանուր գումարով: Ըստ առանձին բանկերի՝ կապիտալի համարժեքության ցուցանիշը գերազանցում է 14%-ը: Բանկերը շարունակում են պահպանել կապիտալացվածության բարձր մակարդակ, և կապիտալի համարժեքության նորմատիվային պահանջի խախտում որևէ բանկում չի արձանագրվել:

Առևտրային բանկերի շահույթի և շահութաբերության ցուցանիշները էականորեն բարելավվել են, ինչին նպաստել են ինչպես վարկավորման աշխուժացումը, այնպես էլ արտարժույթային փոխարժեքի կտրուկ տատանումների բացակայությունը: Նախորդ տարվա համեմատ՝ հաշվետու տարում բանկային համակարգի շահույթը՝ հաշվարկված Կենտրոնական բանկի պահանջներին համապատասխան³¹, աճել է 2.5 անգամ և կազմել 30.2 մլրդ դրամ: Հաշվետու տարում շահույթով է աշխատել 20 բանկ,

³⁰ խոցելի վարկային պորտֆելը բանկի այն վարկերի մնացորդների հանրագումարի մեծությունն է, որոնց մնացորդային մեծությունները գերազանցում են դրանց դիմաց գրավադրված անշարժ գույքի 30% արժեզրկված արժեքները:

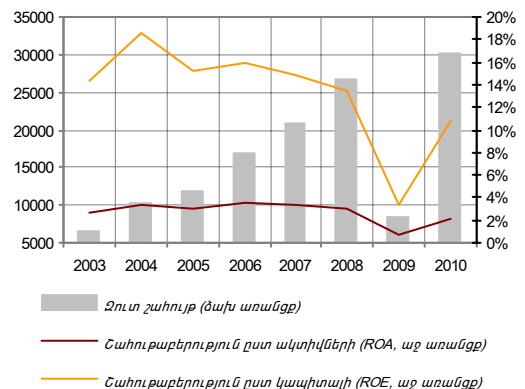
³¹ Տարբերվում է ՀՀՄԱ-ից՝ հիմնականում ստանդարտ ակտիվների գծով ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստներից հատկացումների մասով:

Ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը ըստ բանկերի (31.12.2010 թ. դրությամբ)

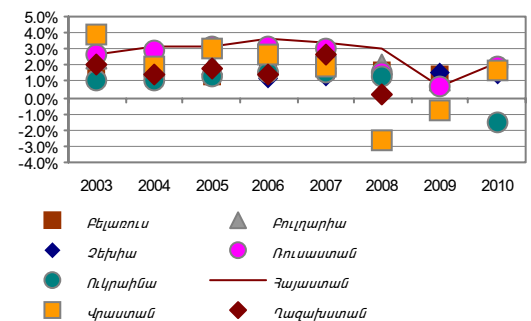
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Բանկային համակարգի շահութաբերության ցուցանիշներ

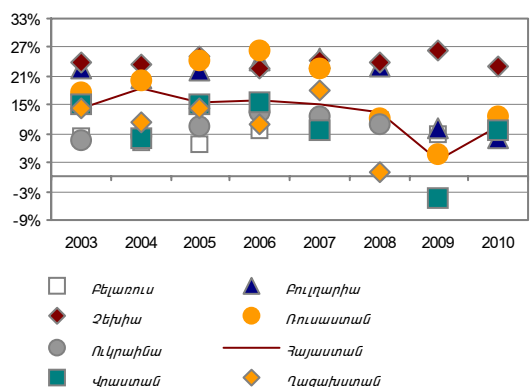
Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Բանկային համակարգի ROA-ն Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ երկրներում

Աղբյուրը՝ ԱՄՀ:

Բանկային համակարգի ROE-ն Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ երկրներում

Աղբյուրը՝ ԱՄՀ:

վնասով՝ 1 բանկ: 2010 թ. բանկային համակարգին հաջողվել է գրեթե ամբողջությամբ վերականգնել մինչեզգնաժամային ժամանակահատվածի եկամտաբերության մակարդակը. շահութաբերությունն ըստ ակտիվների (ROA) կազմել է 2.2%, ըստ կապիտալի (ROE)՝ 10.7%:

Հաշվետու տարում բանկային համակարգի համախառն եկամուտներն աճել են 12%-ով և կազմել 239.7 մլրդ դրամ, այն դեպքում, երբ համախառն ծախսերը փոքր-ինչ նվազել են՝ տարեվերջին կազմելով 200.7 մլրդ դրամ:

Ընդհանուր առմամբ, բանկերի եկամուտների և ծախսերի կառուցվածքում նախորդ տարվա համեմատ մեծացել են տոկոսային եկամուտների, ոչ տոկոսային եկամուտների և ոչ տոկոսային ծախսերի տեսակարար կշիռները, և նվազել ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստներին կատարված հատկացումների և վերադարձումների տեսակարար կշիռները:

Բանկային համակարգի շահույթը՝ հաշվարկած ՖՀՄՍ համաձայն, 2010 թ. կազմել է 32.3 մլրդ դրամ, և այս դեպքում շահութաբերությունն ըստ ակտիվների կազմել է 2.3%, շահութաբերությունն ըստ կապիտալի՝ 11.1%:

4.2. ՎԱՐԿԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՀՀ ֆինանսական համակարգի երկրորդ խոշոր հատվածը վարկային կազմակերպություններն են, որոնց ակտիվները կազմում են ֆինանսական համակարգի ակտիվների մոտ 5.1%-ը: Դիտարկվող ժամանակահատվածում վարկային կազմակերպություններն ապահովել են ակտիվների, պարտավորությունների և կապիտալի աճ:

Վարկային կազմակերպությունների ակտիվների, պարտավորությունների, կապիտալի և շահույթի մեծությունները (հազար ՀՀ դրամ)

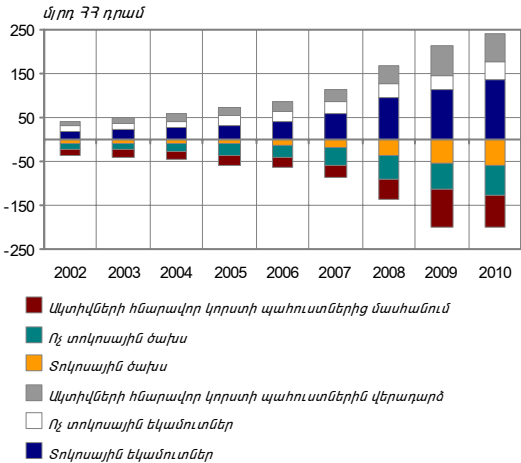
	31.12.09	31.12.10	Աճ (%)
Ակտիվներ	75822821	87204906	15.1
Պարտավորություններ	49573440	51232047	4.2
Կապիտալ	26249381	35972742	37.2
Զուտ շահույթ	2589929	4308688	68.1

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Բանկային համակարգի համեմատ՝ վարկային կազմակերպությունների կապիտալացումը և շահութաբերությունն ավելի բարձր է, և ըստ տարբեր սթրես-սցենարների՝ վարկային կազմակերպությունները լիովին ունակ են չեզոքացնելու հնարավոր ռիսկերը: Տարվա ընթացքում վարկային կազմակերպությունների ընդհանուր կապիտալի և ընդհանուր ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշը աճել է 6.7 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 41.3 %: 2010թ. ընթացքում շահույթով աշխատել են 26 վարկային կազմակերպություն, վնասով՝ 6 կազմակերպություն: Արդյունքում, նախորդ տարվա համեմատ վարկային կազմակերպությունների շահութաբերությունն ըստ ակտիվների (ROA) և շահութաբերությունն ըստ կապիտալի (ROE) աճել են համապատասխանաբար 1.3 և 2.2 տոկոսային կետերով և կազմել 5.0 %, 14.0%:

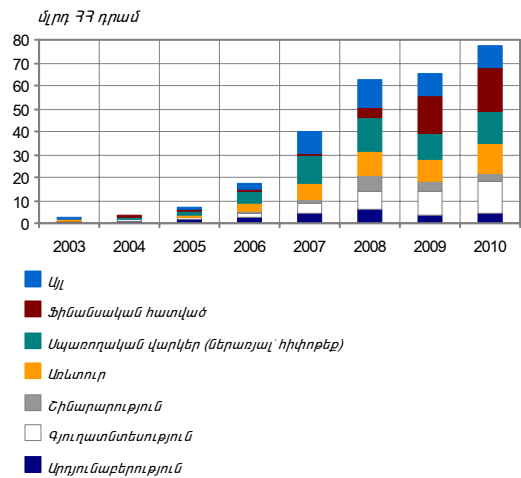
Վարկային կազմակերպությունների շահույթը՝ հաշվարկած ՖՀՄՍ համաձայն, 2010 թ. կազմել է 4.7 մլրդ դրամ, և այս դեպ-

Բանկային համակարգի եկամուտները և ծախսերը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Վարկային կազմակերպությունների կողմից ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի մնացորդն ըստ տնտեսության ճյուղերի

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

քում շահութաբերությունն ըստ ակտիվների կազմել է 5.6 %, շահութաբերությունն ըստ կապիտալի՝ 15.4%:

Վարկային ռիսկի տեսանկյունից հատկանշական է, որ վարկային կազմակերպությունների «ստանդարտ» դասի վարկերի տեսակարար կշիռը աճել է 1.6 տոկոսային կետով, որի արդյունքում չաշխատող վարկերի կշիռը կազմել է 2.6%: Վարկերի ճյուղային բաշխվածության տեսանկյունից՝ չաշխատող վարկերի տեսակարար կշիռն ամենաբարձրն է տրանսպորտի և կապի ճյուղի՝ 16.6% և արդյունաբերության ճյուղի վարկերում՝ 6.2%:

Նախորդ տարվա համեմատ 2010 թվականին ակտիվների հնարավոր կորստի պահուստներին կատարված զուտ մասհանումների մեծության և ընդհանուր ակտիվների մեծության հարաբերակցությունը նվազել է 2.5 տոկոսային կետով և կազմել է 1.2%:

Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ³²

31.12.2010 թ.	Միաժամանակ հսկվող, ոչ ստանդարտ և կասկածելի դասերի վարկերի 25%-ի դասակարգում անհուսալի վարկերի	Կասկածելի դասի վարկերի 75%-ի դասակարգում անհուսալի դասի վարկերի	Ստանդարտ դասի վարկերի 30%-ի դասակարգում հսկվող դասի վարկերի
Վարկային կազմակերպությունների ընդհանուր վնասի մեծությունը	379 մլն դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 1.1 %-ը	154 մլն դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 0.5%-ը	1.9 մլրդ դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 5.7 %-ը

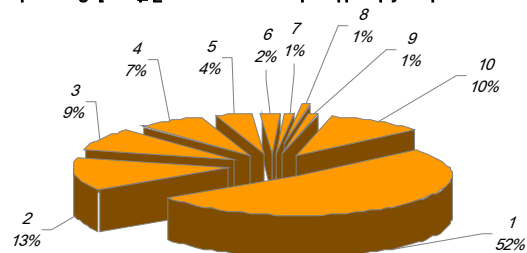
Իրացվելիության տեսանկյունից՝ ակտիվների և պարտավորությունների բոլոր ժամկետային զամբյուղներում (մինչև 180 օր (ներառյալ ցպահանջ), 180 օրից մինչև մեկ տարի, 1 տարուց ավելի) ակտիվների ծավալները գերազանցել են պարտավորությունների ծավալները՝ փաստելով այլ հավասար պայմաններում վարկային կազմակերպությունների իրացվելիության ցածր ռիսկի մասին:

4.3. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

2010 թվականի վերջի դրությամբ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործում է 9 ապահովագրական ընկերություններ:

Տարվա ընթացքում ապահովագրական ընկերությունների ակտիվներն աճել են 50.9%-ով և տարեվերջին կազմել 25.6 մլրդ դրամ, պարտավորություններն աճել են 180.2%-ով՝ կազմելով 13.1 մլրդ դրամ, իսկ ընդհանուր կապիտալն աճել է 1.7%-ով՝ կազմելով 12.5 մլրդ դրամ: Պարտավորությունների և ակտիվների կտրուկ աճը հիմնականում պայմանավորված է ապահովագրու-

Ապահովագրական համակարգի ակտիվների կառուցվածքը 31.12.2010թ. դրությամբ

1. Ավանդներ բանկերում,
2. Բանկային հաշիվներ,
3. Պետական արժեթղթեր,
4. Ստացվելիք գումարներ ապահովադիրներից,
5. Հիմնական միջոցներ,
6. Ոչ պետական արժեթղթեր,
7. Հաշվարկված ստացվելիք տոկոսներ,
8. Կանխիկ դրամական միջոցներ,
9. Պահանջներ վերաապահովագրողների նկատմամբ,
10. Այլ ակտիվներ

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

³² Սթրես-սցենարները կառուցված են վարկային կազմակերպությունների վարկերի անփոփոխ ծավալների և գրավադրված գույքի անտեսման ենթադրությունների ներքո (ըստ որի՝ վարկերն անհուսալի դասակարգվելու սցենարում վարկերի դիմաց գրավադրված անշարժ գույքի օտարման հնարավորությունը չի դիտարկվում):

թյան գծով ստացված կանխավճարների կտրուկ աճով, որոնք նախատեսված են 2011 թվականի հունվարի մեկից գործողության մեջ մտնող ԱՊՊԱ պայմանագրերի համար: 2010թ. վերջի դրությամբ ՀՀ ֆինանսական համակարգում ապահովագրական ընկերությունների մասնաբաժինը 0.2 տոկոսային կետով աճել է՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ կազմելով բանկային համակարգի ակտիվների ընդամենը 1.6%-ը: Ապահովագրական ընկերությունների ակտիվությունը բնութագրող հիմնական ցուցանիշը՝ հաշվեգրված ապահովագրավճարները, 2010 թվականի դեկտեմբերին նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճել են ընդամենը 1.8%-ով և կազմել 8.3 մլրդ դրամ (նախորդ տարում նշված ցուցանիշի աճը կազմել է 4.3%), ինչը վկայում է այն մասին, որ ապահովագրական ընկերությունների ակտիվությունը ֆինանսական համակարգում շարունակում է մնալ ցածր: Ակտիվության ցածր մակարդակի վրա է շարունակում մնալ ապահովագրավճարներ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը՝ 2010 թվականի դեկտեմբերին կազմելով ընդամենը՝ 0.24% (2009թ.՝ 0.24%, 2008թ.՝ 0.21%, 2007թ.՝ 0.16%): Քանի որ 2011 թվականի հունվարի մեկից ուժի մեջ են մտել ԱՊՊԱ պայմանագրերը, ապա 2011 թվականի վերջին կանխատեսվում է այս ցուցանիշի կտրուկ աճ՝ բավականաչափ մոտենալով զարգացող երկրների համապատասխան ցուցանիշին³³: Ինչ վերաբերում է բնակչության մեկ շնչին ընկնող ապահովագրավճարներին, ապա այս ցուցանիշը կազմում է 2532 դրամ³⁴:

Ապահովագրական շուկայի ներթափանցման ներկա ցածր մակարդակի և վերջիններիս գործունեության ցածր ռիսկայնության պայմաններում ֆինանսական անկայուն իրավիճակների առաջացման տեսանկյունից ապահովագրական ընկերությունների ազդեցության հավանականությունը շատ փոքր է գնահատվում:

Ստորև նշված հանգամանքները վկայում են ապահովագրական ընկերությունների գործունեության ցածր ռիսկայնության մասին.

- ապահովագրական ընկերություններն իրենց ստանձնած ռիսկերի մեծ մասը փոխանցում են վերաապահովագրությանը. վերաապահովագրողի բաժինն ապահովագրական գումարներում կազմում է 79.7%: Տեղական ապահովագրական ընկերությունները հիմնականում օգտվում են բարձր վարկանիշ ունեցող վերաապահովագրական ընկերությունների ծառայություններից³⁵. նվազագույնի հասցնելով վերաապահովագրական ընկերությունների կողմից իրենց պարտավորությունների չկատարման ռիսկը:

³³ 2009 թ. տվյալներով՝ զարգացած արդյունաբերական երկրներում ոչ կյանքի ապահովագրության գծով ապահովագրավճարներ/ՀՆԱ ցուցանիշը միջինը կազմել է 3.61%, զարգացող երկրներում՝ 1.33% (աղբյուրը՝ Swiss Re, sigma No 2/2010, December 2010):

³⁴ 2009 թ. տվյալներով՝ զարգացած արդյունաբերությամբ երկրներում մեկ շնչին բաժին է ընկնում միջինում 539,249 դրամ կամ 1427 ԱՄՆ դոլար ապահովագրավճար, զարգացող երկրներում՝ 16,249 դրամ կամ 43 ԱՄՆ դոլար ապահովագրավճար (աղբյուրը՝ Swiss Re, sigma No 2/2010, December 2010):

³⁵ 31.12.2010 թ. դրությամբ՝ տեղական ապահովագրական ընկերությունների կողմից Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի կողմից ընդունված վերաապահովագրողներին չարգելված և հուսալի համարելու չափանիշներին բավարարող վերաապահովագրական ընկերություններին փոխանցած ռիսկերը բոլոր վերաապահովագրողներին փոխանցած ռիսկերի մեջ կազմում են 93.8%:

- ապահովագրական ընկերությունների վնասաբերության ցուցանիշը³⁶ 2010 թվականի տվյալներով կազմել է 22.5%, ինչը ֆինանսապես կայուն ապահովագրական շուկա ունենալու տեսանկյունից բավականին լավ ցուցանիշ է,
- ապահովագրական համակարգի վճարունակության պահանջվող սահմանաչափի նորմատիվի ապահովագրական ընկերությունների միջինը 31.12.2010 թ. դրությամբ կազմել է նորմատիվային ընդհանուր կապիտալի 9.1%-ը:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ 2011 թվականի հունվարի 1-ից գործողության մեջ են մտել ավտոտրանսպորտային միջոցների օգտագործումից բխող պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրության պայմանագրերը, ակնկալվում է ապահովագրավճարների զգալի աճ, իսկ ձմռան ամիսներին եղանակային անբարենպաստ պայմանների հետևանքով հնարավոր է նաև պատահարների զգալի աճ:

Աղյուսակում դիտարկվող հնարավոր սթրես-սցենարների դրսևորման դեպքում գնահատվել է, որ ապահովագրական ընկերությունների վճարունակության մակարդակը զգալի փոփոխությունների չի ենթարկվի, և ապահովագրական համակարգի ֆինանսական կայունության տեսանկյունից ռիսկերի առաջացման հավանականությունը շատ փոքր է:

Վճարունակության գնահատման սթրես-սցենարներ³⁷

31.12.2010 թ.	Հաշվեգրված ապահովագրավճարների աճ 5 ամսվա և վճարված ապահովագրական հատուցումների աճ 2 ամսվա	Հաշվեգրված ապահովագրավճարների աճ 5 ամսվա և վճարված ապահովագրական հատուցումների աճ 3 ամսվա	Հաշվեգրված ապահովագրավճարների աճ 5 ամսվա և վճարված ապահովագրական հատուցումների աճ 4 ամսվա
Ապահովագրական համակարգի վճարունակության պահանջվող սահմանաչափի ³⁸ հարաբերություն ընդհանուր կապիտալի միջին օրական մեծությանը սթրես-սցենարի հանդես գալու դեպքում	38.8%	42.3 %	46.3 %

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Տարեսկզբից ապահովագրական ընկերությունների վճարունակության նորմատիվը կրել է հաշվարկային որոշակի փոփոխություններ, որի հետևանքով վճարունակության սահմանաչափին զուգարկվել են նաև այլ ֆինանսական ռիսկեր՝ վարկային, արտարժույթային և գործառնական: Նշված փոփոխությունների ազդեցությունը գնահատելու համար դիտարկվել են նաև արտարժույթային և վարկային ռիսկերի սթրես-սցենարներ:

³⁶ Վնասաբերության ցուցանիշը հաշվարկվել է որպես հաշվետու տարվա ընթացքում հաշվեգրված ապահովագրական հատուցումների հարաբերություն հաշվետու տարվա ընթացքում հաշվեգրված ապահովագրավճարների և չվաստակած ապահովագրավճարների փոփոխության տարբերության մեծությանը:

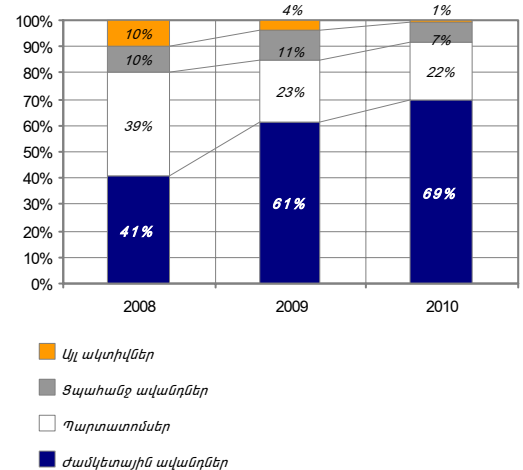
³⁷ Սթրես-սցենարի խստացման համար ենթադրվել է, որ.

ա) ապահովագրական ընկերություններն իրենց ռիսկերը վերաապահովագրել են ՀՀ ԿԲ կողմից սահմանված հուսալիության չափանիշներին չհամապատասխանող ընկերություններում,

բ) ապահովագրական ընկերությունները տարեկան դրությամբ վաստակած կլիմեն ապահովագրավճարների միայն 30%-ը:

³⁸ Ապահովագրական ընկերությունների վճարունակության պահանջվող սահմանաչափի նորմատիվն ապահովագրավճարների մեթոդով հաշվարկվող մեծությունն է և չպետք է գերազանցի ընդհանուր կապիտալի միջին օրական մեծությունը:

Տեխնիկական պահուստների համարժեք ակտիվների բաշխվածությունն ըստ գործարքների

Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2010 թ.	Ստանդարտ դասի ակտիվների 30%-ի դասակարգում հսկվող դասի	Խոշորագույն փոխառուի սնանկացման հետևանքով ապահովագրական ընկերության կորուստ
Ապահովագրական համակարգի վնասի մեծություն (հազար դրամ)	540665	2482775

Արտարժույթային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ³⁹

31.12.2010 թ.	ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի 20% արժեզրկում	Եվրոյի նկատմամբ ՀՀ դրամի 20% արժեզրկում	Հնարավոր առավելագույն վնասը գնահատված VaR մոդելով
Ապահովագրական համակարգի վնասի մեծությունը (հազար դրամ)	-1374358 կամ նորմատիվային ընդհանուր կապիտալի 11%	-226778 կամ նորմատիվային ընդհանուր կապիտալի 2%	-1757571

Ներդրումային ռիսկ

Ապահովագրական համակարգի միջոցների տեղաբաշխումը ցածր ռիսկային ակտիվներում հնարավորություն է տալիս ներդրումային ռիսկը պահպանել ցածր մակարդակի վրա, ինչի մասին վկայում են հետևյալ հանգամանքները.

- Տեխնիկական պահուստներին համարժեք ակտիվները 2010 թվականին աճել են 7.6%-ով և կազմել 2.9 մլրդ դրամ: Տեխնիկական պահուստներին համարժեք ակտիվները հիմնականում տեղաբաշխված են ՀՀ պետական և ոչ պետական պարտատոմսերում, բանկային ժամկետային և ցպահանջ ավանդներում:

Ակտիվները, որոնք համարվում են տեխնիկական պահուստներին համարժեք, 31.12.2010 թվականի դրությամբ գերազանցում են դրանք 6.6 անգամ (2009 թ.՝ 5.0 անգամ, 2008 թ.՝ 3.9 անգամ), ինչը նշանակում է, որ 2011 թվականի հունվարի մեկից չվաստակած ապահովագրավճարների պահուստի կտրուկ աճը՝ պայմանավորված ԱՊՊԱ պայմանագրերի գործողությամբ, ապահովված է հուսալի ակտիվների խոշոր բազայով:

4.4. ԱՐԺԵԹՂԹԵՐԻ ՇՈՒԿԱՅԻ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐ

2010 թվականի վերջի դրությամբ ՀՀ արժեթղթերի շուկայում գործել են ներդրումային ծառայություններ մատուցող 21 առևտրային բանկեր և 8 ներդրումային ընկերություններ:

Տարեվերջի դրությամբ ներդրումային ընկերությունների ակտիվները 2009 թ. վերջի համեմատությամբ աճել են 26%-ով՝ կազմելով 19.6 մլրդ դրամ, իսկ ընդհանուր կապիտալը՝ 9%-ով՝ կազմելով 3.2 մլրդ դրամ: Ներդրումային ընկերությունների զուտ շահույթը կազմել է 301 մլն դրամ՝ նախորդ տարվա համեմատ

³⁹ Դիտարկվող սթրես-սցենարներով և VaR մոդելով (վերջինս չի համարվում սթրես-սցենար, քանի որ VaR-ի հաշվարկում հաշվի են առնվում արտարժույթների փոխարժեքների պատմական շարքերը) գնահատված կորուստների հաշվարկում կատարվում է ենթադրություն, որ տարվա ընթացքում ապահովագրական համակարգի արտարժույթային դիրքը չի փոփոխվի:

աճելով 49%-ով, ընդ որում, շահույթ են ապահովել ընկերություններից 7-ը, և 1-ը տարին ավարտել է վնասով:

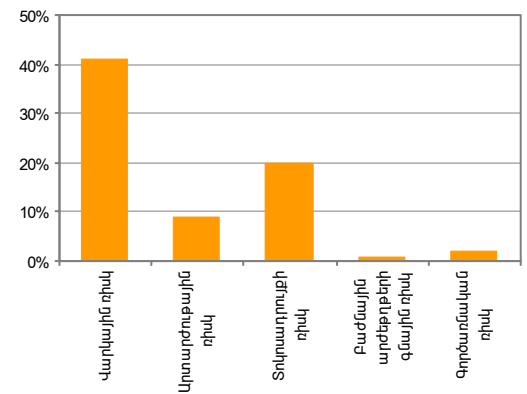
31.12.2010 թ. դրությամբ ներդրումային ընկերությունների վարկային ռիսկը կազմել է նորմատիվային կապիտալի 41%-ը, շուկայական ռիսկը՝ 33%-ը, իսկ գործառնական ռիսկը՝ 2%-ը: Հատկանշական է, որ ներդրումային ընկերությունների շուկայական ռիսկի կառուցվածքում գերակշռել է տոկոսադրույքի ռիսկը (60%), որը կազմել է նորմատիվային կապիտալի մոտ 20%-ը. ներդրումային ընկերությունների արտարժույթային և բաժնային արժեթղթերի գնային ռիսկերը կազմել են նորմատիվային կապիտալի համապատասխանաբար 9%-ը և 1%-ը:

31.12.2010 թ. դրությամբ ՀՀ արժեթղթերի կարգավորվող շուկայում առուվաճառքին թույլատրված են եղել 15 թողարկողների 19 արժեթղթեր, ընդ որում, թողարկողներից 4-ը բանկեր են, որոնց բաժին է ընկել թողարկված պարտքային արժեթղթերի 13%-ը, իսկ բաժնային արժեթղթերի՝ 38%-ը: Առուվաճառքին թույլատրված բաժնետոմսերի ընդհանուր ծավալը կազմել է 32.4 մլրդ դրամ, իսկ պարտատոմսերինը՝ 4.4 մլրդ դրամ, ընդ որում, թողարկված պարտատոմսերի 59%-ը պատկանում է մեկ ընկերությանը: Թողարկողներից մեկը հաշվետու է ինչպես բաժնետոմսերի, այնպես էլ պարտատոմսերի գծով: Բաժնետոմսերի վերոնշյալ 11 հաշվետու թողարկողների կողմից թողարկված արժեթղթերի քանակը 31.12.2010 թ. դրությամբ կազմել է 21.4 հազար հատ, ընդ որում, բաժնետերերի ընդհանուր քանակը 7381 է, որից 78-ը ոչ ռեզիդենտ բաժնետերեր են, իսկ 35-ը՝ թողարկման ծավալի 5%-ը գերազանցող բաժնետերեր:

2010 թ. վերջի դրությամբ «Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիա» ԲԲԸ-ում գրանցված անվանական արժեթղթերի սեփականատերերի ռեեստր վարող թողարկողները 1570 ընկերություններ են, իսկ ՀԿԴ-ում ռեեստր վարող թողարկողների արժեթղթերի սեփականատերերը՝ 111676 մարդ:

Հատկանշական է, որ ՀՀ արժեթղթերի շուկայում, բացի ՀԿԴ-ից, արժեթղթերի թողարկողներին ռեեստրի վարման ծառայություն են մատուցում նաև երկու ներդրումային ծառայություն մատուցող անձինք, որոնք իրականացնում են 220 ընկերությունների 13748 անձանց ռեեստրի վարումը:

Ներդրումային ընկերությունների ռիսկերի կառուցվածքը (տեսակարար կշիռը նորմատիվային կապիտալում) 31.12.10թ. դրությամբ

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

4.5. ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԱՅԼ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐ

ՀՀ ֆինանսական համակարգի այլ մասնակիցներ են համարվում ՀՀ տարածքում գործող 116 գրավատները (առանց մասնաճյուղերի), 238 արտարժույթի առուվաճառք իրականացնող ընկերությունները (առանց մասնաճյուղերի), 5 ապահովագրական բրոքերային կազմակերպությունները, 10 վճարահաշվարկային ընկերությունները, 2 արժույթային դիլերները: Վերջիններիս գործունեության հնարավոր ազդեցությունը ֆինանսական կայունության վրա գնահատվում է շատ ցածր, քանի որ նրանց կշիռը ֆինանսական համակարգի ակտիվներում անհամեմատ փոքր է:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ֆինանսական համակարգում շարունակում են գերակշռող մնալ բանկային հաստատությունները, իսկ մյուս հատվածների ազդեցությունը ֆինանսական կայունության վրա աննշան է: Մակրոտնտեսության դրական զարգացումներին զուգընթաց 2010 թ. բանկային համակարգն ակտիվացրել է վարկավորման գործընթացները և գրեթե վերականգնել մինչճգնաժամային շահութաբերության մակարդակը: Չնայած բանկերի վարկային ներդրումների աճի տեմպի արագացմանը, որոնք ազդել են կապիտալի համարժեքության և իրացվելիության ցուցանիշների նվազման վրա, այնուամենայնիվ բանկային համակարգի նշված ցուցանիշների մակարդակները գերազանցում են սահմանված նվազագույն մակարդակները գրեթե երկու անգամ: Վարկավորման աճին զուգընթաց բարելավվել է վարկերի որակի ցուցանիշը:

Տարվա ընթացքում 8 բանկեր իրականացրել են կապիտալի համալրումներ, ինչը ռիսկերի ծածկման լրացուցիչ բարձիկ է ստեղծում առևտրային բանկերի համար: Ընդհանուր առմամբ, ֆինանսական համակարգի դրական զարգացումներին զուգընթաց վերջիններիս ստանձնած ռիսկերը կառավարելի շրջանակում են:

5. ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐՈՒՄ

Կարևորելով վճարային համակարգերի նշանակությունը և ազդեցությունը դրամավարկային քաղաքականության ու երկրի ֆինանսական կայունության վրա՝ Կենտրոնական բանկը շարունակում է առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնել համակարգային նշանակություն ունեցող վճարային և արժեթղթերի հաշվարկային համակարգերին և դրանց գործունեությունն ապահովող հեռահաղորդակցման ցանցերին:

Միջբանկային հաշվարկները Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հիմնականում կատարվում են Կենտրոնական բանկի համակարգերով⁴⁰: Հայաստանում իրականացվող միջբանկային վճարումների ծավալի 98.2%-ն իրականացվում է Կենտրոնական բանկի համակարգերով, որի մեծությունը նախորդ տարվա համեմատ նվազել է ընդամենը 0.1%-ով: 2010 թ. Կենտրոնական բանկի համակարգերով իրականացված համախառն վճարումների ծավալը 3.8 անգամ գերազանցել է ՀՆԱ մեծությունը:

5.1. ՀՀ ՄԻՋՔԱՆԿԱՅԻՆ ՎճԱՐՈՒՄՆԵՐ

ՀՀ ԿԲ Էլեկտրոնային վճարումների համակարգ

2010 թ. Կենտրոնական բանկի համակարգերով համախառն վճարումների 55.6%-ը կատարվել է Կենտրոնական բանկի Էլեկտրոնային վճարումների համակարգով (այսուհետ՝ ԷՎՀ), և վճարումների տեսակարար կշիռը նախորդ տարվա համեմատ աճել է 4.2%-ով:

Վարկային ռիսկ

Համակարգում հաշվարկային բանկի (Կենտրոնական բանկի) վարկային ռիսկը բացակայում է՝ հաշվի առնելով միջոցների անբավարարության դեպքում մասնակիցների վարկավորման մեխանիզմի բացակայությունը: Միևնույն ժամանակ, բացակայում է նաև ստացող կողմի վարկային ռիսկը, քանի որ վերջինս տեղեկանում է իրեն հասցեագրված վճարման մասին միայն վճարումը վերջնական և անվերադարձելի դառնալուց հետո⁴¹:

Իրացվելիության ռիսկ

Իրացվելիության ռիսկի գնահատման համար կիրառվել է սեփական միջոցների հաշվին վճարումների ապահովման միջին օրական ցուցանիշը, որի հաշվարկման հիմքում ընկած է բանկերի ՀՀ դրամով թղթակցային հաշիվներում օրվա սկզբում առկա իրացվելիության և հաշվով կատարված դեբետների (վճարումների) հարաբերակցությունը: Ցուցանիշը չի ներառում բանկերի ստացումները (հանդիպակաց վճարումները), որի նպա-

⁴⁰ ՀՀ ԿԲ համակարգերով վճարումները ներառում են՝ Էլեկտրոնային վճարումների համակարգով (այսուհետ՝ ԷՎՀ)՝ առանց բորսայական գործառնությունների մեծության, և Թղթային եղանակով համախառն վճարումների համակարգով (այսուհետ՝ ԹՀՎՀ) վճարումները, ինչպես նաև Պետական արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկների իրականացման համակարգով արժեթղթերով գործառնությունների դրամային հաշվարկների հետ կապված վճարումները (այսուհետ՝ ՊԱՀՀՀ): ՀՀ վճարահաշվարկային բնագավառի, այդ թվում՝ համակարգերի վերաբերյալ ավելի մանրամասն կարելի է տեղեկանալ «Վճարահաշվարկային և արժեթղթերի համակարգերը Հայաստանի Հանրապետությունում» (2007 թ.) նյութից:

⁴¹ Մանրամասն կարելի է ծանոթանալ 2007 թ. «Ֆինանսական կայունության հաշվետվություն» և «Վճարահաշվարկային և արժեթղթերի համակարգերը Հայաստանի Հանրապետությունում» փաստաթղթերից:

տակն է՝ իրականացնել սթրես իրավիճակի վերլուծություն՝ գնահատելու համար օրվա ընթացքում լրացուցիչ իրացվելիություն չստանալու պայմաններում բանկերի վճարումների մերժման հավանականությունը. այն է՝ որքանով կարող են բանկերն ապահովել իրենց վճարումները միայն օրվա սկզբում առկա սեփական միջոցների հաշվին⁴²:

2010 թ. բանկերի կողմից ՀՀ ԿԲ-ում իրենց ՀՀ դրամով թղթակցային հաշիվներում պահվող միջոցները օրվա սկզբին միջինը 18%-ով գերազանցել են այդ օրվա ընթացքում կատարած վճարումները՝ առանց հանդիպակաց ստացումները հաշվի առնելու: Նախորդ տարվա համեմատ ցուցանիշը զգալիորեն ավելացել է (2009 թ.՝ 1.08, 2010 թ.՝ 1.18), ինչը պայմանավորվել է օրվա սկզբում առկա իրացվելիության՝ 50% և վճարումների 32% տարեկան աճով:

Վճարումների և իրացվելիության դինամիկայի ամսական վերլուծությունը ցույց է տվել, որ տարվա առաջին չորս ամիսներին վճարումների աճ գրեթե չի նկատվել. նախորդ տարվա համապատասխան չորս ամիսների համեմատ աճել է միջինը ընդամենը 6%-ով: Այնուամենայնիվ, I կիսամյակի վերջին երկու ամիսներից սկսած վճարումները սկսել են կտրուկ ավելանալ, որին զուգահեռ բանկերը զգալիորեն ավելացրել են նաև օրվա սկզբում թղթակցային հաշիվներում պահվող իրացվելիությունը, ինչը դրական է անդրադարձել ցուցանիշի մեծության վրա: Ավելին, երկրորդ կիսամյակում դինամիկան փոխվել է, և օրվա սկզբում առկա միջին օրական իրացվելիության աճի տեմպը գերազանցել է միջին օրական վճարումների աճը: Ավելցուկային իրացվելիության մասին է վկայում նաև 2010 թ. մարտից սկսած բանկերի և Կենտրոնական բանկի միջև մեկօրյա ռեպո գործառնությունների բացակայությունը:

Այսպիսով, սեփական միջոցների հաշվին վճարումների ապահովման միջին օրական ցուցանիշի ամսական դինամիկան վկայում է այն մասին, որ ի տարբերություն 2009 թ., երբ ցուցանիշը տարվա ընթացքում՝ մոտ, և 3-րդ եռամսյակում նույնիսկ ցածր է եղել սահմանային գործակցին՝ 2010 թ. բանկերը միջինը զգալիորեն ավելի շատ իրացվելիություն են ունեցել օրվա սկզբում, քան նրանց անհրաժեշտ է եղել օրվա ընթացքում իրենց վճարումների ապահովման համար: Հաշվի առնելով նաև այն, որ ցուցանիշի հաշվարկում ընդգրկված չեն բանկերի հանդիպակաց ստացումները (հաշվին՝ կրեդիտները) և/կամ այլ աղբյուրներից իրացվելիության համալրմանն ուղղված միջոցները, համակարգում իրացվելիության ռիսկի և համակարգային խնդիրների առաջացման հավանականությունը գնահատվում է շատ փոքր:

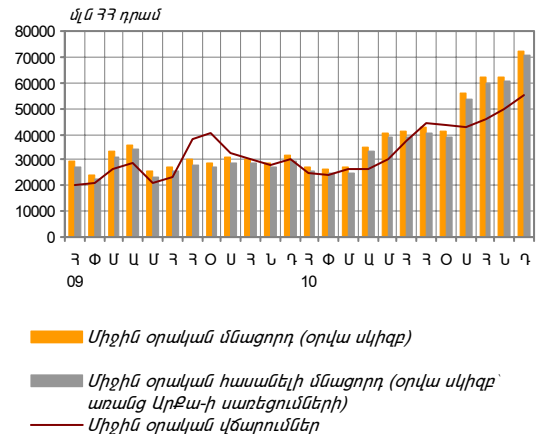
Իրացվելիության հետ կապված խնդիրների բացակայության մասին է վկայում նաև հաշվետու ժամանակաշրջանում իրացվելիության անբավարարության պատճառով մերժումների կտրուկ նվազումը 2009 թ. համեմատ՝ շարունակելով շատ փոքր մաս կազմել ԷՎՀ-ով կատարված վճարումների ծավալում և քանակում (տե՛ս «Մերժումներ» ենթաբաժինը):

Մերժումներ

Մասնակիցների մոտ իրացվելիության անբավարարության և այլ խնդիրների բացահայտման համար չափանիշներ են նաև համակարգում գրանցված մերժումները և դրանց տեսակարար կշիռը համակարգով կատարվող ընդհանուր վճարումներում:

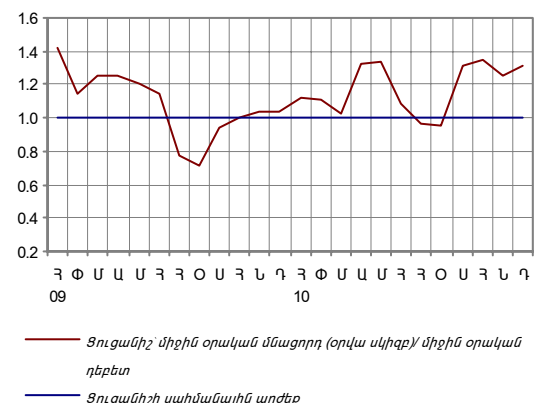
⁴² Բանկերի կողմից իրենց հաշիվների կանխիկով ամրագրումները ներառված չեն հաշվարկում:

Միջին օրական վճարումների, օրվա սկզբում միջին օրական իրացվելիության և միջին օրական հասանելի իրացվելիության համեմատական վերլուծություն (ըստ բոլոր բանկերի)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Միջին օրական մնացորդ (օրվա սկիզբ)/ Միջին օրական վճարումներ (դեբետ)

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

2010 թ. ԷՎՅ-ով կատարվող փոխանցումներում մերժումների քանակը 2009 թ. համեմատ 55%-ով նվազել է: Մերժումների 76%-ը իրացվելիության անբավարարության պատճառով է, որոնք, սակայն, նախորդ տարվա համեմատ 61%-ով նվազել են:

Ընդ որում, մերժումների գերակշիռ մասը (ընդհանուր մերժումների 83%-ը, իրացվելիության անբավարարության պատճառով մերժումների 94%-ը) առաջին կիսամյակում էր՝ երկրորդ կիսամյակում գրանցելով նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ զգալի կրճատում (համապատասխանաբար՝ 7 անգամ և 23 անգամ):

Մերժումների զգալի կրճատումը դրական միտում է: Հաշվի առնելով նաև ԷՎՅ վճարումներում մերժումների փոքր տեսակարար կշիռը (ընդհանուր մերժումների գծով՝ քանակի և ծավալի 0.02%-ը, իրացվելիության անբավարարության պատճառով՝ քանակի 0.02%-ը և ծավալի 0.1%-ը)՝ կարելի է արձանագրել, որ համակարգում իրացվելիությունը բավարար էր վճարումների ապահովման համար, և դրանք չէին կարող հանգեցնել համակարգային խնդիրների (տե՛ս «Իրացվելիության ռիսկ» ենթաբաժինը):

Համակարգի թողունակությունը

Համաձայն համակարգի օպերատորի նախնական փորձագիտական գնահատման՝ 2008 թ. սկսած ԷՎՅ միջոցով ապահովվում է ժամում ավելի քան 4300 վճարում (միջինը՝ 30000 վճարում/օր):

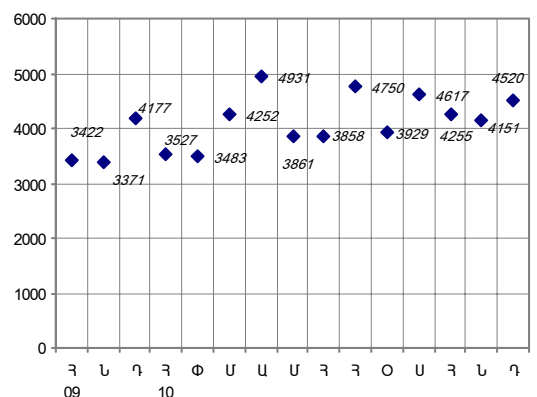
Վճարումների առավելագույն քանակը (4931 վճարում/ժամ) 2010 թ. զգալիորեն (18%-ով) ավելացել է նախորդ տարվա 4-րդ եռամսյակի (4177 վճարում/ժամ) համեմատ: Գերծանրաբեռնված ժամին փաստացի կատարված վճարումների քանակը գերազանցել է համակարգի օպերատորի նախնական փորձագիտական գնահատականի հիման վրա նշվող 4300 վճարում/ժամ նվազագույն ներուժային թողունակության մակարդակը: Գերծանրաբեռնված ժամը գրանցվել է տվյալ ամսվա վերջին աշխատանքային օրվա վերջում՝ 16:00-17:00-ն ընկած ժամանակահատվածը՝ կազմելով օրվա վճարումների քանակի 27%-ը և ծավալի մոտ 70%-ը⁴³:

Առանձնահատուկ է նաև այն, որ 2010 թ. ամսական բարձրակետային մեծությունները տարվա ընթացքում 4 անգամ գերազանցել, իսկ մնացած դեպքերում շատ մոտ են եղել նվազագույն թողունակության շեմին: Ընդ որում, բարձրակետային մեծությունները գրանցվել են ԷՎՅ-ի փակման ժամերին շատ մոտ՝ հիմնականում ժամը 15:00-16:00-ն: Սեպտեմբերին վճարումների առավելագույն մեծությունը (4750 վճարում/ժամում) գրանցվել է 17:00-18:00-ն ընկած ժամանակահատվածում՝ կազմելով տվյալ օրվա վճարումների քանակի 32%-ը և ծավալի 51%-ը:

Գերծանրաբեռնված ժամերի ծավալային և քանակային կուտակումները հատկապես համակարգի աշխատանքային օրվա վերջում կարող են զգալի ռիսկեր առաջացնել համակարգում, եթե այդ ժամերին համակարգում գրանցվի որևէ գործառնական խնդիր կամ խափանում: Արդյունքում վճարումները կմերժվեն կամ կհետաձգվեն՝ հանգեցնելով համակարգի գործառնական օրվա երկարաձգման:

Այնուամենայնիվ, 2010 թ. թողունակության հետ կապված խնդիրներ չեն արձանագրվել: Հաշվի առնելով նաև այդ ժամանակահատվածում փաստացի գրանցված միջադեպերի բացակայությունը՝ համակարգի հուսալիության շնորհիվ համակարգում

Ամսվա ընթացքում ժամում առավելագույն քանակի դինամիկան

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

⁴³ Առանց բորսայական գործառնությունները հաշվի առնելու:

Օրվա ընթացքում որոշակի ժամերին վճարումների կուտակումները կարող են ներուժային ռիսկերի առաջացման աղբյուր հանդիսանալ համակարգում: Օրվա վերջում համապատասխան իրացվելիության անբավարարության կամ համակարգում գործառնական խափանումների առաջացման դեպքում այդ ժամերին կուտակումները կարող են առաջացնել օրվա ընթացքում վճարումների գերակշիռ մասի մերժում կամ հետաձգում: Ուստի

Աղբյուրը՝ 33 ԿԲ:

օրվա ընթացքում անհրաժեշտ է իրականացնել վճարումների քանակային և ծավալային ցուցանիշների պարբերական մոնիտորինգ:

2010 թ. միջին եռամսյակային վճարումների ծավալի և քանակի ժամային բաշխումն օրվա ընթացքում շարունակում է անհավասարաչափ մնալ: Նման շարունակական միտումը տարիների ընթացքում թեև փոքր-ինչ հարթեցվել է օրվա մյուս ժամերի ընթացքում (10:00-15:00 ժամանակահատվածում), սակայն կուտակումներն օրվա վերջում վճարումների միջին օրական բաշխման մեջ շարունակում են մեծ տեսակարար կշիռ կազմել:

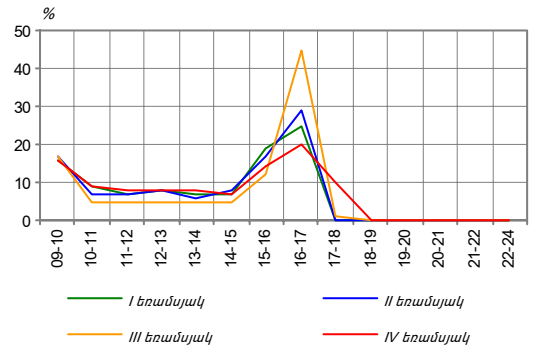
2010 թ. առաջին կիսամյակում որպես գերծանրաբեռնված ժամ է գրանցվել 15:00-16:00 ժամանակահատվածը, ինչը հատկանշական է բանկերի կողմից վճարումների իրականացումը մինչև օրվա վերջ հետաձգելու քաղաքականությամբ: Այնուամենայնիվ, եռամսյակի համար դա կազմել է օրվա ընթացքում վճարումների ծավալի ընդամենը 24.4%-ը և քանակի 22.4%-ը և մեծ ռիսկեր չի պարունակել: Միևնույն ժամանակ, պետք է նշել, որ ժամը 16:00-ից հետո կատարվող վճարումները թեև կրճատվել են 50%-ով, սակայն դրանք կազմել են օրվա ընթացքում վճարումների ծավալի 8.9%-ը, քանակի 8.7%-ը:

2010 թ. 2-րդ եռամսյակից սկսած վճարումների ժամային բաշխվածությունը կրկին տատանում է գրանցել: Վճարումների մեծ կենտրոնացում է դիտվել ժամը 15:00-17:00 ժամանակահատվածում (երեք եռամսյակի համար միջինը ծավալի մոտ 50% և քանակի մոտ 32%): Ավելին, ժամը 16:00-17:00 ընթացքում կատարվող վճարումները կտրուկ ավելացել են. ծավալային ցուցանիշի եռակի և քանակային ցուցանիշի կրկնակի աճ է գրանցվել առաջին եռամսյակի համեմատ՝ 3-րդ եռամսյակում արձանագրելով օրվա ընթացքում կատարվող վճարումների ծավալի առավելագույն կուտակային ցուցանիշը (40%):

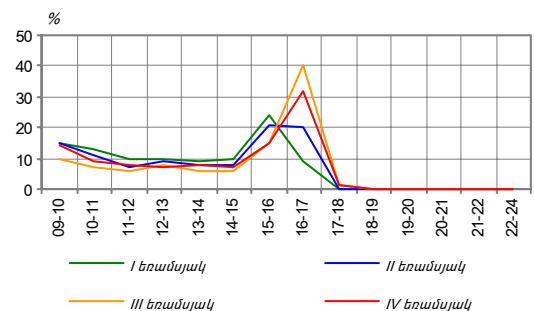
Մոնիտորինգի արդյունքները ցույց են տվել, որ վերջին երկու տարիներին ընդհանուր վճարումներում ցանկացած նշանակալի աճ, օրվա ընթացքում հավասարաչափ կամ համամասնական բաշխման փոխարեն, գրեթե ամբողջությամբ բաժին է ընկնում օրվա վերջին ժամերին: Այդ մասին է վկայում նաև օրվա այլ ժամերին կատարված վճարումների քանակային ցուցանիշի գրեթե սահուն դինամիկան: Այս դիտարկումը ցույց է տալիս, որ բանկերը շարունակում են պահպանողական քաղաքականություն ցուցաբերել օրվա ընթացքում իրենց վճարումների բաշխմանը՝ վճարումների ծավալի գերակշիռ մասի իրականացումը թողնելով օրվա վերջում:

Օրվա ընթացքում վճարումների անհավասարաչափ բաշխումը և օրվա վերջում առկա կուտակումները, ինչպես նաև ժամը 16:00-ից հետո կատարվող վճարումների զգալի աճը, կարող են բացասական հետևանքներ ունենալ մասնակիցների և ընդհանուր համակարգի վրա՝ առաջացնելով համակարգային ռիսկեր: Չնայած այս ամենին, հաշվի առնելով իրացվելիության և հասանելիության ցուցանիշների դրական արդյունքները, համակարգում թողունակության բավարար մակարդակը, էական միջադեպերի բացակայությունը և մերժումների աննշան կշիռը ընդհանուր վճարումներում (տե՛ս նախորդ ենթաբաժինները)՝ 2010 թ. օրվա ընթացքում վճարումների անհավասարաչափ բաշխումն ու օրվա վերջում կուտակումները խնդիրներ չեն ստեղծել, և ռիսկի առաջացման հավանականությունը ընդհանուր առմամբ դեռևս գնահատվում է ցածր:

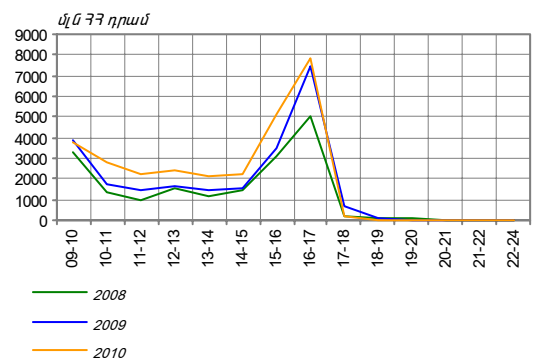
2010թ. միջին եռամսյակային վճարումների ծավալի ժամային բաշխումն ըստ օրվա ընթացքում դրանց տեսակարար կշռի

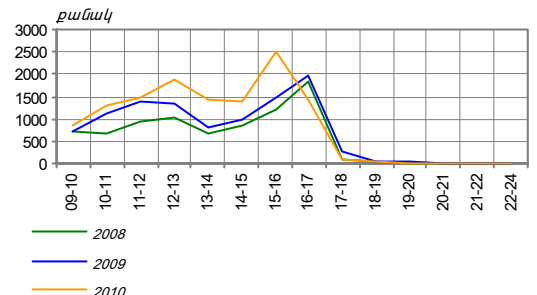
2010թ. միջին եռամսյակային վճարումների քանակի ժամային բաշխումն ըստ օրվա ընթացքում դրանց տեսակարար կշռի

Էլեկտրոնային վճարումների համակարգով միջին տարեկան վճարումների քանակի ժամային գրաֆիկը՝ առանց բորսայական փոխանցումների

Էլեկտրոնային վճարումների համակարգով միջին տարեկան վճարումների քանակի ժամային գրաֆիկը՝ առանց բորսայական փոխանցումների

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Համակարգի գործառնական հասանելիությունը

2010 թ. Կենտրոնական բանկի էլեկտրոնային վճարումների համակարգի անխափան աշխատանքի վրա ազդեցություն են ունեցել «Գործառնական օր» ծրագրային համակարգում տեղի ունեցած 10 միջադեպեր (գումարային մոտ 3 ժ տևողությամբ), որոնց վերլուծությունը ցույց է տվել, որ համակարգում գրանցված միջադեպերի քանակը և տևողությունը շատ փոքր էին համակարգի հասանելիության խաթարման տեսանկյունից: Ավելին, նշված միջադեպերից միայն երկուսն են եղել որոշ չափով էական՝ հանգեցնելով համակարգի հասանելիության մինչև 55 և 65 րոպե ընդհատման, ինչը, համաձայն միջազգային չափանիշների, բավարար ցուցանիշ է⁴⁴: Մնացած 8 միջադեպերը մեծ ազդեցություն չեն ունեցել համակարգի հասանելիության վրա և շատ կարճատև էին:

2010 թ. համար ԷՎՀ-ի գործառնական հասանելիությունը կազմել է 99.9%, ինչը ևս միջազգային չափանիշների համաձայն բարձր ցուցանիշ է⁴⁵:

Այսպիսով, ԷՎՀ-ի ռիսկայնության գնահատումը հնարավորություն է տալիս եզրակացնելու, որ համակարգի կառուցվածքը և պահուստային արարողակարգերը ավելի քան բավարար են համակարգային ռիսկերից խուսափելու համար:

CBANet ցանցի հասանելիությունը

2010 թ. ընթացքում CBANet ցանցի հանգույցների խափանումները չնչին են եղել, որի արդյունքում ցանցի բոլոր հանգույցների գործառնական հասանելիությունը կազմել է 99.95%, իսկ օրացուցային հասանելիությունը՝ 99.96%: Երևանում տեղակայված հանգույցների մասով հասանելիությունը կազմել է 100%:

2010 թ. կտրուկ նվազել են երկարատև խափանումները: Տարվա ընթացքում մարզերում ամենաերկար խափանումները արձանագրվել են Արմավիրում, Սյունիքում և Կոտայքում: Այնուամենայնիվ, նշված մարզերում գործառնական հասանելիությունը բավականին բարձր է եղել և կազմել է համապատասխանաբար 99.99%, 99.90% և 99.94%:

Միաժամանակ, հաշվի առնելով, որ վերոնշյալ մարզերում նախաձեռնած ԷՎՀ վճարումները կազմել են ընդհանուր ԷՎՀ վճարումների ընդամենը 0.38%-ը, իսկ դեպի նշված մարզեր փոխանցումների ծավալները կազմել են ընդհանուր վճարումների 0.80%-ը, կարելի է եզրակացնել, որ CBANet ցանցի ՀՀ մարզերի քաղաքային հանգույցների խափանումների արդյունքում միջբանկային վճարումների հնարավոր ուշացումների ազդեցությունը ընդհանուր միջբանկային վճարումների վրա չնչին էր և չի ունեցել որևէ բացասական ազդեցություն ֆինանսական կայունության տեսակետից:

Երևանում քաղաքային հանգույցների խափանման դեպքեր 2010 թ. չեն գրանցվել:

2010 թ. գրանցվել է երկու գլխամասային աբոնենտների աշխատանքի խափանում: Սակայն հետազոտությունները ցույց են

⁴⁴ Դանիայի Ազգային բանկի 2008 թ. ֆինանսական կայունության հաշվետվության մեջ նշվում է, որ համաձայն ESCB կողմից համակարգային նշանակություն ունեցող RTGS համակարգերի համար սահմանված չափանիշների՝ խափանման դեպքում համակարգի գործունեության վերականգնման առավելագույն թույլատրելի սահմանը 2 ժամ է:

⁴⁵ Դանիայի Ազգային բանկի 2008 թ. ֆինանսական կայունության հաշվետվության մեջ նշվում է, որ համաձայն ESCB կողմից համակարգային նշանակություն ունեցող RTGS համակարգերի համար սահմանված չափանիշների՝ գործառնական հասանելիությունը պետք է շատ բարձր լինի. օրինակ, TARGET-ի գործառնական հասանելիությունը 99.65% էր, ինչը լավ ցուցանիշ է:

տվել, որ խափանումներն էական ազդեցություն չեն ունեցել արժեքների կողմից իրականացվող միջբանկային վճարումների վրա: Գլխամասային արժեքների խափանումների նվազումը (2009 թ.՝ 9 խափանում) պայմանավորված է հիմնականում պահուստային կապ ունեցող գլխամասային բանկերի տեսակարար կշռի ավելացմամբ: Պահուստային կապը հնարավորություն է ընձեռում հիմնական կապի խափանման ժամանակ իրականացնել ակնթարթային անցում պահուստայինին, ինչն ապահովում է գլխամասային արժեքների անխափան աշխատանքը:

Ընդհանուր առմամբ կարելի է գնահատել, որ CBANet միջբանկային համակարգչային ցանցի տեխնիկաթրագրային միջավայրը և պահուստային միջոցները ապահովում են ԷՎՀ համակարգի կայուն աշխատանքը:

5.2. ԱՐԺԵԹՂԵՐԻ ՀԱՇՎԱՐԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐ

ՀՀ-ում արժեթղթերի հաշվարկներն իրականացվում են 2 համակարգերի միջոցով. կորպորատիվ արժեթղթերի գծով՝ «Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիայի համակարգով» (այսուհետ՝ ՀԿԴ), իսկ պետական (գանձապետական) և ՀՀ Կենտրոնական բանկի կողմից թողարկված արժեթղթերի գծով՝ Կենտրոնական բանկի «Պետական արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկների իրականացման համակարգով» (այսուհետ՝ ՊԱՀՀ համակարգ):

2010 թ. ընթացքում ՊԱՀՀ համակարգով երկրորդային շուկայի գործարքների հետ կապված կատարվել են ավելի քան 1787551 մլն ՀՀ դրամի գործառնություններ, ինչը նախորդ տարվա համեմատ աճել է 81%-ով: 2010 թ. ՊԱՀՀ համակարգում իրականացված գործարքները կազմել են ՀՀ արժեթղթերի հաշվարկային համակարգերով երկրորդային շուկայում կատարված գործառնությունների մոտ 98%-ը՝ 2009 թ. համեմատ աճելով 8%-ով: Այդ առումով ֆինանսական կայունության տեսակետից ՊԱՀՀ համակարգը շարունակում է ունենալ առանցքային նշանակություն և դասվում է համակարգային նշանակություն ունեցող համակարգերի շարքին:

ԿԲ պետական պարտատոմսերի հաշվառման և հաշվարկների համակարգով կատարված արժեթղթերի փոխանցումներ՝ կապված երկրորդային շուկայում արժեթղթերով կնքված գործարքների հետ⁴⁶

31.12.2010 թ.	2009 թ.	2010 թ.
Արտաբորսայական գործարքների (առուվաճառք և ռեպո) հետ կապված գործառնություններ (անվանական արժեքով մլն ՀՀ դրամ)	984374.736	1781748.727
Բորսայական գործարքների (առուվաճառք) հետ կապված գործառնություններ (անվանական արժեքով մլն ՀՀ դրամ)	2403.029	5802.422
Ընդամենը՝	986777.765	1787551.149

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

⁴⁶ Ներկայացված վիճակագրական տեղեկատվությունն արտացոլում է ՊԱՀՀ համակարգի կողմից կատարված հաշվարկները և չի ընդգրկում ենթապահառումների կողմից իրենց հաճախորդների համար կատարված ներքին փոխանցումները:

ՊԱՀՀ համակարգում արտաբորսայական գործարքների հետ կապված հաշվարկներում կիրառվում է «առաքում՝ վճարման դիմաց» (DVP) սկզբունքը, բորսայական գործարքները կատարվում են արժեթղթերի և դրամական միջոցների նախնական դեպոնացմամբ, ինչը հնարավորություն է տալիս կրճատելու գործընկերոջ ռիսկը: Համակարգում կիրառվող համախառն եղանակով հաշվարկների իրականացման և անվերադարձելիության սկզբունքները բացառում են վարկային ռիսկի առաջացումը:

2010 թ. ՊԱՀՀ համակարգում տեղի է ունեցել 8 միջադեպ, ինչը կրկնակի անգամ նվազել է համեմատած 2009 թ. հետ:

Արձանագրված միջադեպերից 3-ը անդրադարձել են պետական պարտատոմսերի առաջնային աճուրդների գործընթացի վրա, սակայն օպերատիվ միջամտության և պատահարների շտկման արդյունքում աճուրդի հետ կապված վերջնահաշվարկները կատարվել են ժամանակին:

Այլ 3 միջադեպ անդրադարձել է բորսայական գործարքների վրա: Դրա պատճառը ԿԲ ներքին ցանցի կապի խափանման հետևանքով առաջացած ծրագրային խափանումներն էին: Այնուամենայնիվ խափանումները բորսայական գործարքների վերջնահաշվարկի իրականացման վրա էական ազդեցություն չեն ունեցել: Նման տիպի 4 խափանումներ գրանցվել են նաև 2009 թ.:

2 դեպք տեղի է ունեցել համակարգում ծրագրային ապահովման խափանման պատճառով, որն անդրադարձել է երկրորդային շուկայի գործարքների վրա, սակայն խափանումները օպերատիվ կերպով վերացվել են, և որևէ էական ազդեցություն չեն ունեցել:

Ելնելով վերոնշյալից՝ կարելի է արձանագրել, որ ՊԱՀՀ համակարգի գործառնական հասանելիությունը բարձր է, և համակարգը կարելի է գնահատել որպես հուսալի և անվտանգ:

Ընթացիկ տարում Կենտրոնական բանկի, ինչպես նաև «ՆԱՍՐԱՔ Օ-ԷՄ-ԷՔՍ Արմենիա» ԲԲԸ կողմից շարունակական աշխատանքներ են տարվում արժեթղթերի շուկայի ենթակառուցվածքի զարգացման, իրացվելիության արդյունավետ օգտագործման, հաշվարկային մեխանիզմների կատարելագործման ուղղությամբ: «ՆԱՍՐԱՔ Օ-ԷՄ-ԷՔՍ Արմենիա» ԲԲԸ կողմից իրացվելիության կառավարման արդյունավետության բարձրացման նպատակով ներդրվել է բանկերի կողմից բորսայում դեպոնացվող միջոցների օրվա ընթացքում ևս 2 լրացուցիչ դեպոնացման հնարավորություններ՝ 11:30 և 13:00:

2010 թ. ապրիլին «ՆԱՍՐԱՔ Օ-ԷՄ-ԷՔՍ ԱՐՄԵՆԻԱ ԲԲԸ»-ում բացվեց վարկային ռեսուրսների առևտրի հարթակը: Նոր ծառայության շնորհիվ հնարավոր դարձավ «ՆԱՍՐԱՔ Օ-ԷՄ-ԷՔՍ Արմենիա» ԲԲԸ-ի առևտրային համակարգի միջոցով կազմակերպել ֆինանսական շուկայի մեծ հատված կազմող միջբանկային վարկային գործարքների կնքման գործընթացը: Ներկայումս բորսայում կազմակերպվում է ՀՀ դրամով մեկօրյա (օվերնայթ) վարկերի առևտուր: Վարկային ռեսուրսների հարթակի մասնակիցները ՀՀ բանկերն են: Առևտրային նստաշրջաններն անցկացվում են ամեն աշխատանքային օր՝ 11:00-ից մինչև 15:00-ն: Ինչպես բորսայական մյուս հարթակներում, վարկային ռեսուրսների հարթակում ևս առևտուրը կազմակերպվում է երկկողմանի անընդհատ աճուրդի եղանակով՝ անանուն ռեժիմում, գործարքները կատարվում են նախնական դեպոնացմամբ, ինչը հնարավորություն է տալիս բացառելու գրավատու գործընկերոջ ռիսկը: Կենտրոնական բանկը հանդես է գալիս որպես երաշխավորող գործարքների մարման ժամանակ:

2010 թ. Կենտրոնական բանկի կողմից իրականացվել են «Ռեպո – հակադարձ ռեպո գործարքների կնքման և կատարման» նոր համակարգի էլեկտրոնային ֆորմատների մշակման և համակարգի ծրագրավորման աշխատանքներ: 2011 թ. նախատեսվում է կատարել համակարգի թեստավորման աշխատանքները, հաստատել համակարգի գործունեությունը կարգավորող մի շարք փաստաթղթերը և համակարգի ներդրման ուղղությամբ ՀՀ բանկերի հետ համատեղ տամել աշխատանքներ:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ընդհանուր առմամբ ԷՎՀ-ի գործունեությունը գնահատվում է բավարար: Այնուամենայնիվ, ցուցանիշների դիմամիկան վկայում է, որ անհրաժեշտ է իրականացնել մշտական մոնիտորինգ՝ համակարգի թողունակության հետ կապված խնդիրների և օրվա վերջում վճարումների կուտակումների հետ կապված ռիսկերի բացառման նպատակով: Պետական արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկների իրականացման համակարգը ևս գործում է կայուն և համակարգային ռիսկեր չի առաջացնում:

5.3. ԱՎԱՆԴՆԵՐԻ ԵՐԱՇԽԱՎՈՐՈՒՄ

2010 թ. «Ֆիզիկական անձանց բանկային ավանդների հատուցումը երաշխավորելու մասին» ՀՀ օրենքում կատարված փոփոխությունների և լրացումների արդյունքում կրկնապատկվել են երաշխավորված ավանդի չափերը: Հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհրդի կողմից որոշում է կայացվել պարբերաբար անդրադառնալու երաշխավորված ավանդի սահմանված չափերի վերանայմանը:

Ընդունված օրենսդրական փոփոխությունների համաձայն հստակեցվել են նաև Հիմնադրամի միջոցների անբավարարության դեպքում Հիմնադրամի կողմից միջոցների ձեռքբերման հնարավորությունները:

2010 թ. ընթացքում ՀՀ կենտրոնական բանկի, ՀՀ ֆինանսների նախարարության և Հիմնադրամի միջև կնքվել է Փոխըմբռնման հուշագիր՝ ֆինանսական կայունությունն ապահովելու և ճգնաժամերի կառավարման ոլորտում համագործակցելու վերաբերյալ: Փոխըմբռնման հուշագրի դրույթներով հստակ սահմանվել են երեք կողմերի իրավունքները, պարտականությունները, ճգնաժամային իրավիճակներում յուրաքանչյուրի կողմից ստանձնվելիք դերը:

2010 թ. բանկային ավանդների մոտ 20% աճին զուգահեռ 257,356-ով ավելացել է նաև երաշխավորված ավանդ ունեցող ֆիզիկական անձ ավանդատուների թիվը և կազմել 1,028,197 (մշված հաշվարկում ներառված չեն «ՎՏԲ Հայաստան բանկ» ՓԲԸ-ում հաշվառվող՝ նախկին ԽՍՀՄ Խնայքանկի ավանդատուները): Միայն ՀՀ դրամով ավանդ ունեցող ավանդատուների կշիռը երաշխավորված ավանդ ունեցող ավանդատուների թվի մեջ կազմում է 81.4%: Հիմնադրամի գնահատականների համաձայն՝ երաշխավորված ավանդի չափը չգերազանցող ավանդ ունեցող ավանդատուները կազմում են ավանդատուների ընդհանուր թվի ավելի քան 98%-ը:

5.4. ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՌԵԳԻՍՏՐ ԵՎ ԱՔՈԱ ՎԱՐԿԱՅԻՆ ԲՅՈՒՐՈ

ՀՀ ԿՐ վարկային ռեգիստր

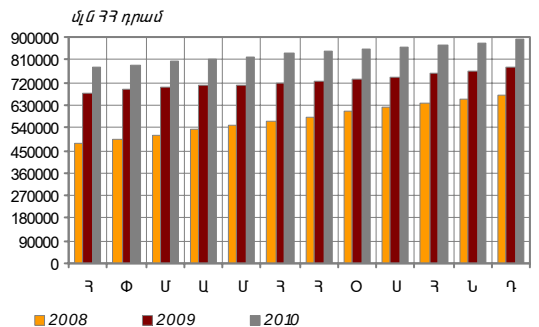
2003 թվականի հունվարի 1-ից Կենտրոնական բանկում գործում է Վարկային ռեգիստրը՝ իրականացնելով վարկառուների վերաբերյալ տվյալների հավաքագրում, ամփոփում և տրամադրում առևտրային բանկերին, վարկային կազմակերպություններին և վարկառուներին: Վարկային ռեգիստրում հաշվառվում են 1.5 մլն դրամը գերազանցող և մինչև 1.5 մլն դրամ, սակայն ժամկետին չմարված և դասակարգված վարկերը: 2010 թվականի վերջին ԿՐ վարկային ռեգիստրում հաշվառվող վարկերի թիվը հասել է 893448-ի, որից 821076-ը՝ ֆիզիկական անձանց, իսկ 72372-ը՝ իրավաբանական անձանց վերաբերյալ: Նախորդ տարվա համեմատ՝ 2010 թվականի ընթացքում վարկերի թիվն ավելացել է 153333-ով:

2010 թ. տարեվերջի ցուցանիշներով Վարկային ռեգիստրում առկա է տեղեկատվություն 130636 գործող և 762812 մարված վարկերի վերաբերյալ: Նախորդ տարվա համեմատությամբ հաշվառվող վարկերի ընդհանուր թիվն աճել է 1.2 անգամ, ինչը վկայում է վարկային ակտիվության բարձրացման մասին, սակայն, նկատենք նաև, որ 2007-2008 թթ. համեմատ նույն ցուցանիշը նվազել է (2007-2008 թթ. 1.4 անգամ աճ էր գրանցվել)՝ պայմանավորված տնտեսությունում ճգնաժամային իրավիճակով: Հաշվառվող վարկերի քանակի աճին զուգընթաց փոխվել են նաև մուտքագրվող տեղեկատվության ծավալները: 2010 թ. տեղեկատվության մուտքը վարկային ռեգիստր կազմել է օրական միջինը 8000 գրառում՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով 6%-ով: Արդյունքում, ավելի ամբողջական է դարձել վարկառուների վարկարժանության որոշման և վերահսկողական նպատակներով օգտագործվող տեղեկատվությունը՝ հնարավորություն ընձեռելով ավելի արդյունավետ գնահատել վարկատուների վարկային ռիսկը՝ խուսափելով անպարտաճանաչ վարկառուներից:

Առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների գերակշիռ մեծամասնությունն ավտոմատացրել է Վարկային ռեգիստրին տվյալների տրամադրման գործընթացը, ինչի արդյունքում մեծացել է համակարգի արագագործությունը: ԿՐ «Վարկային ռեգիստր» ծրագրային համակարգի կատարելագործման արդյունքում վարկային պատմությունները բանկերին և վարկային կազմակերպություններին տրամադրվում են հարցումը ստանալուց առավելագույնը մեկ օրվա ընթացքում: Նվազագույնի է հասել նաև վարկային ռեգիստր ներկայացվող տվյալների մեջ սխալների տեսակարար կշիռը:

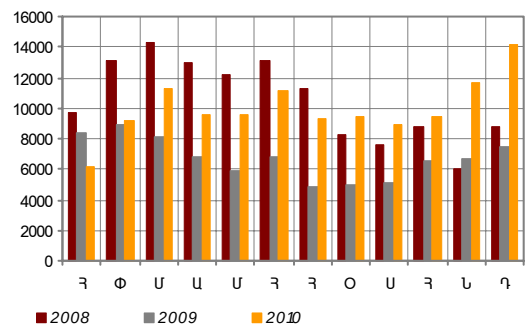
2010 թ. ընթացքում հայտերի քանակը աճել է նախորդ տարվա համեմատությամբ՝ պայմանավորված տրամադրված վարկերի քանակի աճով: Հաճախորդի վարկարժանության գնահատումը վարկային պատմության ստուգման միջոցով կրճատում է վարկավորման վրա ծախսվող ժամանակը և հնարավորություն է տալիս նվազեցնելու վարկային ռիսկը՝ խուսափելով անպարտաճանաչ վարկառուներից: Առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների մեծ մասի համար, հատկապես նոր հաճախորդների վարկավորման դեպքում, շարունակաբար աճում է վարկային պատմության կարևորությունը: Ինչպես երևաց գծապատկերներից՝ 2010 թ. աճել են և՛ տրամադրված վարկերի, և՛ ստացված հայտերի քանակը:

Վարկային ռեգիստրում գրանցված վարկերի քանակն ըստ ամիսների

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿՐ:

Նոր տրամադրված և վարկային ռեգիստրում գրանցված վարկերի քանակն ըստ ամիսների

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿՐ:

Վարկային ռեզիստի գործունեության արդյունքում 2010 թ. բարձրացել է վարկառուների գործարար կարգապահությունը, նվազել են վարկերի մասնակի մարումների ուշացումները: Դա հաճախորդների կողմից իրենց վարկային պատմության կարևորության գիտակցման արդյունք է:

Վարկային ռեզիստում հաշվառվող տեղեկատվության ծավալների, ինչպես նաև տեղեկատվության օգտագործման ցուցանիշների աճն ըստ ամենայնի կշարունակվի նաև 2011 թվականի ընթացքում: Ելնելով առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից տարվող աշխատանքներից՝ կարելի է եզրակացնել, որ տարեվերջին Վարկային ռեզիստին տեղեկատվություն տրամադրող բոլոր վարկատուները կավտոմատացնեն տեղեկատվության տրամադրումը: Կշարունակվեն իրականացվել նաև մեթոդաբանական փոփոխություններ՝ բացահայտվող սխալների քանակի նվազեցման և գործունեության օպերատիվության բարձրացման նպատակով:

ԱՔՈԱ վարկային բյուրո

ԱՔՈԱ Քրեդիտ Ռեփորթինգ ՓԲԸ-ն Հայաստանում առաջին մասնավոր վարկային բյուրոն է և արդեն բազմաթիվ պայմանագրեր է կնքել Հայաստանում գործող բանկերի, վարկային կազմակերպությունների հետ՝ նրանցից վարկառուների վերաբերյալ տեղեկատվություն ստանալու, մշակելու և անհրաժեշտության դեպքում տրամադրելու վերաբերյալ: 2010 թ. ընթացքում ԱՔՈԱ վարկային բյուրոյի տվյալների բազայում գրանցված վարկառուների թիվն ավելացել է 5.1%-ով և տարեվերջին կազմել 990.4 հազար, որոնց 97.8%-ը ֆիզիկական անձինք են:

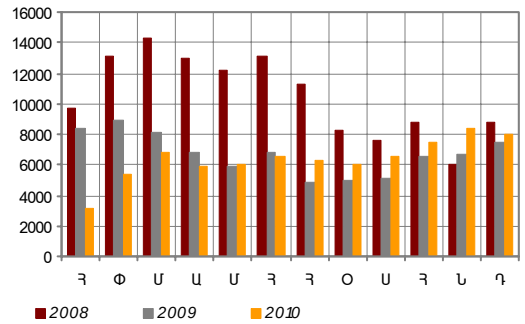
Տվյալների բազայում առկա վարկերի քանակը տարվա ընթացքում ավելացել է ավելի քան 1.3 անգամ և տարեվերջին կազմել 4.2 մլն:

Յուրաքանչյուր քաղաքացի կամ իրավաբանական անձ կարող է վարկային բյուրոյից ստանալ իր վարկային պատմության վերաբերյալ տեղեկատվություն: Որպեսզի իրավաբանական անձը կարողանա տեղեկատվություն ստանալ իր հաճախորդի, գործընկերոջ վարկային պատմության վերաբերյալ, պետք է վարկային բյուրոյի հետ կնքի ծառայությունների մատուցման պայմանագիր և ստանա վարկային պատմության սուբյեկտի գրավոր համաձայնությունը:

Վարկային բյուրոն վարկային զեկույցներ սկսել է տրամադրել 2007 թվականի ապրիլից: 2010 թ. տրամադրած վարկային զեկույցների քանակը 2009 թ. համեմատ աճել է 1.7 անգամ:

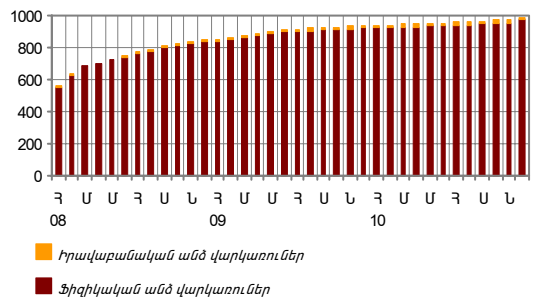
Վարկային բյուրոյի կողմից տնօրինվող տեղեկատվության պահպանման և այլ անձանց կողմից անօրինական օգտագործման բացառման նպատակով մշակված է տվյալների բազայի պահպանման բազմաստիճան կողավորված համակարգ, որը հիմնված է հատուկ սարքավորումների վրա: Համակարգում գրանցվում են բոլոր գործողությունները, կիրառվում է համակարգի անընդհատ մոնիտորինգ՝ կասկածելի և չարտոնված գործողությունները բացառելու, կանխելու համար:

Վարկային ռեզիստի կողմից ստացված հայտերի քանակն ըստ ամիսների

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

ԱՔՈԱ-ի տվյալների բազայում գրանցված վարկառուների քանակը (հազար հատ)

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Տնտեսական աճի ցուցանիշներն ըստ տարածաշրջանների	9
2010-2011 թթ. միջին իրական տնտեսական աճի կանխատեսումները	9
Գործազրկության շարժը զարգացած երկրներում	9
Հիմնական արժույթների շարժը	10
Համաշխարհային առևտրի տարեկան տոկոսային աճը	10
ԱՄՆ-ի, Ռուսաստանի, Չինաստանի և Եվրոգոտու երկրների ընթացիկ հաշիվները	10
Reuters/Jefferies CRB ինդեքսի զարգացումները	10
Նավթի («բրենթ» տեսակի) գները	11
Պղնձի գները	11
Սուլիդների գները	11
Ոսկու գները	11
Գնաճը մի շարք երկրներում	12
Եվրոգոտու մի շարք երկրների բյուջեների պակասուրդները	12
Եվրոգոտու մի շարք երկրների պետական պարտքը	12
10 տարի ժամկետայնության պետական պարտատոմսերի եկամտաբերությունը	12
Կենտրոնական բանկերի տոկոսադրույքների քաղաքականությունը	13
Միջբանկային տոկոսադրույքները	13
ԱՄՆ դոլարի փոխարժեքը եվրոյի և ՄԲ ֆունտ ստեռլինգի նկատմամբ	13
Բորսայական ինդեքսները	14
Մասնավոր ներդրումների զուտ ներհոսքը	14
Նավթի գնի և ՌԴ արտահանման միտումները	17
ՌԴ ռուբլու իրական փոխարժեքը	18
Վրաստանի ՀՆԱ և օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների աճը (%).....	18
Տնտեսության ծյուղերի նպաստումը ՀՆԱ աճին	21
ՀՆԱ ծախսային բաղադրիչները	22
Արտաքին պարտքի ծավալը և արտաքին պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը	22
Սպառողական գների և ներմուծված ապրանքների գների ինդեքսները	23
ՀՀ դրամի փոխարժեքը ԱՄՆ դոլարի և եվրոյի նկատմամբ	23
ՀՀ ներմուծումն ըստ ապրանքախմբերի	24
ՀՀ արտահանումն ըստ ապրանքախմբերի	24
Հայաստանի արտաքին առևտրի բաշխվածությունն ըստ երկրների	24
Բանկային համակարգի ոչ առևտրային զուտ փոխանցումներ	25
Զուտ գործունային եկամուտներ և մասնավոր տրամաֆերտներ	25
Բնակչության պարտքի և եկամտի ցուցանիշները	25
Ավանդային հաստատությունների հանդեպ տնային տնտեսությունների պարտք/ ՀՆԱ հարաբերակցությունը մի շարք երկրներում	26
Բնակչության պարտքի բեռի ցուցանիշներ (%)	27
Բնակչության եկամտային խմբերի բաշխվածությունը	27
Անշարժ գույքի նկատմամբ իրականացված գործառնությունների քանակի ինդեքսը	28
Բնակարանների միջին գների ինդեքսը երևանում	28
Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների հիփոթեքային վարկերի պորտֆելը	28
Ռեպո գործառնությունների ծավալները և ռեպո տոկոսադրույքների մակարդակը	31
ԿԲ-ում առևտրային բանկերի` ՀՀ դրամով թղթակցային հաշիվների և ՀՀ դրամով պահուստավորման ենթակա միջոցների համադրություն	31
ՀՀ ԿԲ կողմից ներգրավված ավանդների միջին օրական ծավալները և տոկոսադրույքները	31
Վարկային ռեսուրսների հարթակում իրականացված գործարքների ծավալը և միջին կշռված տոկոսադրույքը	32
ՀՀ պետական պարտատոմսերի եկամտաբերության կորերը.....	32
Պետական զանձապետական կարծաժամկետ պարտատոմսերի տեղաբաշխման ծավալները և միջին կշռված եկամտաբերությունը	32
Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացված արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունների կառուցվածքը.....	32
ՊՊ առուվաճառքի գործառնությունների և ՊՊ գործառնությունների ծավալ/շրջանառությունում առկա ՊՊ ծավալ հարաբերակցության համադրություն.....	33
Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացված ռեպո գործառնությունները` ըստ գործարքի հիմքում ընկած արժեթղթերի տեսակների (առանց ՀՀ ԿԲ հետ գործարքների)	33

Արժեթղթերի կարգավորվող շուկայում իրականացված արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունների կառուցվածքը	33
ՀՀ արժութային շուկայում իրականացված գործառնությունների ծավալները և փոխարժեքները	34
Ֆինանսական համակարգի ակտիվների կառուցվածքն ըստ ֆինանսական հաստատությունների	35
Բանկային համակարգի կայունության քարտեզ. 2010 թ. առաջին կիսամյակի միջինը 2010 թ. երկրորդ կիսամյակի միջինի համեմատ	36
Բանկային համակարգի կայունության քարտեզ. 2010 թ. տարեկան միջինը 2009 թ.տարեկան միջինի համեմատ	36
Ֆինանսական միջնորդության մակարդակը	36
Օտարերկրյա ներդրողների մասնակցությունը ՀՀ բանկային համակարգի կապիտալում	37
4 խոշորագույն բանկերի ակտիվների, պարտավորությունների և կապիտալի տեսակարար կշիռներն ընդհանուր բանկային համակարգում	37
Վարկային ներդրումների տարեկան աճը	37
Իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց տրամադրված վարկերի տեսակարար կշիռները ընդհանուր վարկերում..	37
Բանկային համակարգի կողմից տնտեսությանը տրամադրված վարկերի ծավալները	38
Չաշխատող վարկերի տեսակարար կշիռը վարկային պորտֆելում	38
Բանկային համակարգի կողմից ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի մնացորդն ըստ տնտեսության ճյուղերի ..	38
Սպառողական, առևտրի ճյուղերի վարկերի և վարկային պորտֆելում դրանց տեսակարար կշիռները	39
Վարկերի կորուստների դեպքում անվճարունակ բանկերի թվի փոփոխությունը	39
ՀՀ բանկային համակարգի իրացվելիության նորմատիվների փաստացի և նորմատիվային մեծությունների շարժը	39
Բանկային համակարգի ակտիվների հարաբերությունը պարտավորություններին ըստ մարմանը մնացած ժամկետայնությունների	39
Ֆիզիկական անձանց ցպահանջ և ժամկետային ավանդների արտահոսքի դեպքում ընդհանուր իրացվելիության նորմատիվը խախտող բանկերի թիվը	40
Բանկային համակարգի խոշոր պարտավորությունների հարաբերությունն ընդհանուր պարտավորություններին	40
Բանկային համակարգի` արտարժույթի առք ու վաճառքից և վերազնահատումից ստացված գուտ եկամուտները	40
Բանկային համակարգի ավանդների և վարկերի միջին տոկոսադրույքները	41
Բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքությունը	42
Ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունն ըստ բանկերի	43
Բանկային համակարգի շահութաբերության ցուցանիշները	43
Բանկային համակարգի ROA-ն Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ երկրներում	43
Բանկային համակարգի ROE-ն Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ երկրներում	43
Բանկային համակարգի եկամուտները և ծախսերը	44
Վարկային կազմակերպությունների կողմից ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի մնացորդն ըստ տնտեսության ճյուղերի	44
Ապահովագրական համակարգի ակտիվների կառուցվածքը 31. 12. 10 թ. դրությամբ	45
Տեխնիկական պահուստներին համարժեք ակտիվների բաշխվածությունն ըստ գործարքների	47
Ներդրումային ընկերությունների ռիսկերի կառուցվածքը (տես. կշիռը նորմատիվային կապիտալում) 31. 12. 10թ. դրությամբ	49
Միջին օրական վճարումների, օրվա սկզբում միջին օրական իրացվելիության և միջին օրական հասանելի իրացվելիության համեմատական վերլուծություն (ըստ բոլոր բանկերի)	52
Միջին օրական մնացորդ (օրվա սկիզբ)/Միջին օրական վճարումներ (դեբետ)	52
Ամսվա ընթացքում ժամում առավելագույն քանակի դիմամիկան	53
Ժամում 2500, 3500 և 4300 սահմանաչափերը գերազանցող վճարումների դիմամիկան	54
2010 թ. միջին եռամսյակային վճարումների ծավալի ժամային բաշխումն ըստ օրվա ընթացքում դրանց տեսակարար կշռի	55
2010թ. միջին եռամսյակային վճարումների քանակի ժամային բաշխումն ըստ օրվա ընթացքում դրանց տեսակարար կշռի	55
Էլեկտրոնային վճարումների համակարգով միջին տարեկան վճարումների ծավալի ժամային գրաֆիկը` առանց բորսայական փոխանցումների	55
Էլեկտրոնային վճարումների համակարգով միջին տարեկան վճարումների քանակի ժամային գրաֆիկը` առանց բորսայական փոխանցումների	55
Վարկային ռեզիստորում գրանցված վարկերի քանակն ըստ ամիսների	60
Նոր տրամադրված և վարկային ռեզիստորում գրանցված վարկերի քանակն ըստ ամիսների	60
Վարկային ռեզիստորի կողմից ստացված հայտերի քանակն ըստ ամիսների	61
ԱՔՈԱ-ի տվյալների բազայում գրանցված վարկառուների քանակը	61
ԱՔՈԱ-ի տվյալների բազայում գրանցված վարկերի քանակը.....	61
ԱՔՈԱ վարկային բյուրոյի կողմից տրամադրված զեկույցների քանակը	61

ԱՂՅՈՒՄԱԿՆԵՐ

Ներգիր 1. Բազել 3	16
ՀՀ պարտքը բնութագրող որակական ցուցանիշները	23
Բնակելի շենքերի գործարկումն ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների	29
31.12.10 թ. դրությամբ շրջանառությունում գտնվող պետական պարտատոմսերի մոդիֆիկացված դյուրացիայի ցուցանիշը տարբեր ժամկետային խմբերի համար	32
31.12.10 թ. դրությամբ առևտրային բանկերի՝ առևտրական նպատակներով պահվող և վաճառքի համար մատչելի պետական պարտատոմսերի պորտֆելի մոդիֆիկացված դյուրացիայի ցուցանիշը և եկամտաբերության 1% փոփոխության դեպքում հավանական շահույթ/վնասի մեծությունը տարբեր ժամկետային խմբերի համար	32
Ըստ կապիտալացման բաժնետոմսեր թողարկողների առաջատար եռյակի և հնգյակի կենտրոնացվածությունը	34
Կենտրոնացվածության Հերֆինդալ-Հիրշմանի գործակից	37
Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	39
Իրացվելիության ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	40
Արտարժույթային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	41
Տոկոսադրույքի ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	42
Անշարժ գույքի գների փոփոխության սթրես-սցենարներ	43
Վարկային կազմակերպությունների ակտիվների, պարտավորությունների, կապիտալի և շահույթի մեծությունները	44
Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	45
Վճարունակության գնահատման սթրես-սցենարներ	47
Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ	48
Արտարժույթային ռիսկի գնահատման սթրես սցենարներ	48
ԿԲ պետական պարտատոմսերի հաշվառման և հաշվարկների համակարգով կատարված արժեթղթերի փոխանցումներ՝ կապված երկրորդային շուկայում արժեթղթերով կնքված գործարքների հետ	57

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ՀՀ ԿԲ	Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ
ՀՆԱ	Համախառն ներքին արդյունք
ՀԱՏԵ	Համախառն ազգային տնօրինվող եկամուտ
ԱՄՀ	Արժույթի միջազգային հիմնադրամ
ՄԱԿ	Միացյալ ազգերի կազմակերպություն
ԱՊՀ	Անկախ պետությունների համագործակցություն
ԵԿԲ	Եվրոպական կենտրոնական բանկ
ԱՄՆ	Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ
ՌԴ	Ռուսաստանի Դաշնություն
ՖՀՄՍ	Ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտներ
ԱՊՊԱ	Ավտոտրանսպորտային պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրություն
ՀԿԴ	Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիա
ՊՊ	Պետական պարտատոմսեր
ՊԿՊ	Պետական կարճաժամկետ պարտատոմսեր
ԷՎՀ	Էլեկտրոնային վճարումների համակարգ
ՊԱՀՀ	Պետական արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկների իրականացման համակարգ